Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 35 (389) joi 24 august 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Trăiască 23 August, ziua eliberării țării noastre de sub jugul fascist

23 AUGUST-1961

Poporul romîn serbează împlinirea a șaptesprezece ani de la eliberarea sa de sub cel mai îngrozitor jug: fascismul. Aniversarea, măreață, și drumul străbătut de la neuitata filă de calendar devenită cap de ev, simbol — 23 August — impune, ca după orice urcuș greu dar glorios, o clipă de răgaz și de bilanț.

Socotelile, comparative, se dovedesc însă la toate capitolele îndeletnicirilor omenești, nu numai uluitoare în cifra lor absolută, dar emoționante, în măsura în care arată că ultimii șaptesprezece ani au însemnat o revoluție în calendar, ceasul confundîndu-se cu anul și săptămîna cu veacul. Realități, socotite acum mai puțin de două decenii încremenite pentru vecie și obligatorii în neclintirea lor, au fost expediate, de gestul rezolut al poporului, la muzeul de vestigii al istoriei. O clasă de paraziți cu etichetă aurită, trîntori aroganți și cruzi, moșierii, au fost desființați, iar milioane de țărani amăriți, chemați la o viață rodnică de muncă și victorii. Revoluția a condamnat odată cu boierul și uneltele de lucru înapoiate, plugul rudimentar. Munca și creația socialistă i-a opus agricultura mecanizată modernă. Rezultatele în kilograme la hectar, urmează cu fidelitate urcușul, oglindite în magaziile prospere ale gospodăriei colective și în obrajii oamenilor. Satele și-au schimbat înfățișarea mizerabilă „patriarhală" și acolo unde un întreg univers încremenea odată cu lăsarea nopții, fiindcă gazul lampant constituia o problemă de stat insolubilă, iar bățul de chibrit o obsesie chinuitoare, înflorește o viață de bunăstare, civilizație și cultură.

Poeților le revine sarcina convertirii unui material de viață cu semnificații inepuizabile în versuri de un nobil avînt: într-o țară care importa pînă nu de mult ultimul nasture și cel din urmă ac cu gămălie, se dezvoltă o industrie menită să stîrnească toate entuziasmele. Țara socotită cu o aristocratică aroganță „eminamente agricolă" exportă peste frontiere tractoare și utilaj petrolifer sau medicamente ajunse departe în Australia, unde impun cu fermitate o marcă a fabricii, stimată. Industrializarea, acest cuvînt implicînd eforturi uriașe, o muncă titanică, încordarea celor mai valoroase energii, înscrie o curbă, odinioară de nebănuit și de nesperat în viața de fiecare zi a oamenilor; orașele și-au schimbat înfățișarea pe toată harta țării și odată cu ele a urmat schimbarea la față a ceea ce numim cu un termen tehnic și de specialitate nivelul de trai, locuțiune care adună la un loc farfuria și tacîmul, patul și plapoma, haina și pălăria, cinematograful și cartea, sănătatea și plimbarea, Universitatea și tot ce este acordat omului, spre mulțumirea lui firească.

Dacă au dispărut cătunele adormite cuminte sub privegheiul galben al lunii, au intrat în amintire și tîrgurile anemice în care agoniza o omenire resemnată. Clasa muncitoare condusă de partidul ei revoluționar a impulsionat un nou elan de viață intelectualității și un bilanț al succeselor înregistrate în toate sectoarele muncilor e cu neputință: laboratoarele, universitățile, casele de cultură și creație, atelierele pictorilor, sculptorilor sau muzicienilor sînt un același stup activ, spre satisfacția întregului popor, de la care purced toate inspirațiile și spre care converg toate creațiile.

Atîtea rezultate, obținute într-un timp istoricește foarte scurt, ridicau unui ziarist străin, care ne-a vizitat nu de mult țara, o întrebare: cum de n-au fost cu putință în trecut? Explicația, simplă și tulburătoare, își are temeiurile în paginile învățăturii nemuritoare marxist-leniniste: eliberîndu-se pe sine, clasa muncitoare eliberează întreg poporul, descătușînd rezerve inimaginabile de energie, fantezie creatoare, putere de muncă și de dăruire, tezaure nesecate de spor.

Au fost cu putință asemenea rezultate, fiindcă sub conducerea partidului nostru, clasa muncitoare și întreg poporul au muncit năzuind la un singur țel: fericirea oamenilor din țara noastră, chemați prin lupta partidului la o viață de demnitate cetățenească.

Așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în discursurile rostite

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3-a)

DORIO LAZĂR „Eliberarea"

După șaptesprezece ani

Luasem parte la luptele pentru eliberarea multor localități din Ungaria, din Cehoslovacia. Am văzut cum s-au dat luptele la Budapesta, fiind încartiruit acolo. Am coborît de cîteva ori pînă în oraș, unde se dădeau lupte grele, unde luptau ostașii romîni, cot la cot cu ostașii sovietici. Erau unii generali romîni nedumeriți de prezența mea pe front, în tranșee. Soldații se stringeau în jurul meu și mă întrebau din țară. Le povesteam întîmplări de la reforma agrară, despre alianța care se închega, în focul luptelor revoluționare, între muncitori și țărani.

Am fost „condus" la comandantul unei divizii, din armata a patra. Generalul m-a întrebat grav:

— Cine ești tu? Ce cauți în linia de front?

— Sînt trimis al ziarului „Scînteia", domnule general...

— Ce ziar este ăsta? Ziar comunist?

— Organul Partidului Comunist din țara noastră...

Nu era bună delegația pe care o aveam de la ziar. Domnul general era cît pe ce să mă aresteze și m-a întrebat dacă nu mai aveam și altă împuternicire, mai „tare". I-am dat împuternicirea primită de la Comisia Aliată de Control, scrisă în rusă, engleză, romînă... Atunci domnul general și-a schimbat atitudinea. A zis:

— De ce nu spui, domnule? De ce taci? Așa, da. Este în regulă, luați loc... Vi-i foame? Unde stați? Vă trebuie o mașină, să nu umblați pe jos, e obositor... Avem și avion de recunoaștere, vi-l putem pune la dispoziție... Cînd vreți să mergem în linia de foc?

— Vin din linia de foc, domnule general... Mi-am permis să merg direct la ostași, la bravii noștri eroi care își varsă sîngele împotriva fascismului hitlerist.

Era încă iarnă. Intrasem în Cehoslovacia. Trecusem granița pe la Șalgotarjan. Eram la Divizia „Tudor Vladimirescu", unde am fost bine primit. Am stat la masă și am stat de vorbă cu ostași și generali ai acestei brave divizii. Am plecat la atac împreună cu panduri, noaptea. A fost greu să-i conving pe comandanți, dar am plecat. Mi-au dat grenade, pistol automat cu două rulouri, două încărcătoare de rezervă. Nemții trăgeau cu gloanțe trasoare. Un glonț trasor mi-a aprins mantaua. Ostașii romîni mi-au stins micul incendiu. Asta însemna că glonțul trecuse foarte aproape de mine...

Au căzut mulți panduri în acea noapte. Au rămas în păduri, pe cîmpii. Nici să ne înmormîntăm eroii nu aveam timp. Urmăream fiara fascistă. Hitleriștii fugeau. Lăsau de multe ori și mîncarea și băutura, masa întinsă. Pandurii porneau la asalt în numele păcii și dreptății.

Luptele au încetat. Liniște. Stăteam pe o muche de deal. Nu știam unde mă aflam cu precizie. Era noapte. Un pluton rămăsese fără comandant, fără gradați. Era în zori de zi.

— Alegeți imediat unul dintre voi comandant de ploton, le-am spus la ostași.

— Luați dumneavoastră comanda, mi-au răspuns ostașii.

— Dar eu sînt corespondent de război, măi băieți...

— Vă rugăm...

— Bine. Ascultați comanda la mine...

Erau trupe germane în satul din fața noastră. Noi nu știam. Ne-au descoperit și au des-

Dumitru CORBEA

(Continuare în pag. 7-a)

POLITICA NOASTRĂ DE PACE

23 August 1944 a deschis poporului calea spre eliberarea lui totală, drumul preluării soartei în propriile sale mîini. Piedicile care atunci rămăseseră, — dinastia, capitaliștii, rămășițele partidelor „istorice", — au fost înlăturate treptat.

În acești ani, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, tot ce s-a înfăptuit a avut în vedere numai interesele poporului. Ridicarea nivelului de trai, material și cultural, al poporului a constituit o preocupare de prim ordin a partidului. Călăuzit de învățătura marxist-leninistă de la care nu s-a abătut o clipă, Partidul a izbutit să-și ajungă țelul în așa măsură, încît astăzi să poată spune cu drept cuvînt: în țara noastră socialismul a învins.

Liber pe voința și pe soarta lui, poporul și-a ales singur calea dezvoltării și fericirii sale. Calea aceasta e calea socialismului și, mai departe, mai sus, a comunismului.

Pe această cale nu se poate merge decît credincios fiind în totul învățăturii marxist-leniniste. Și partidul a vegheat neobosit să nu ne abatem de la această învățătură care ne-a călăuzit fără greș și sigur în politica internă, în organizarea de fiecare ceas a construirii socialismului, în politica externă în care ideea conducătoare este pacea, coexistența pașnică.

De totdeauna oamenii muncii de la noi, alături de cei din întreaga lume, au urît războiul de pradă, războiul nedrept, act de nebunească violență a imperialismului nesățios și rapace. Ei au demascat întotdeauna declamațiile patriotarde, care camuflau sub culorile drapelelor cele mai mîrșave țeluri materiale și cele mai venale apetituri ale unor clici exploatatoare și avide.

În capitalism, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare nu au avut decît de pierdut în războaiele de cucerire. Ele au dus greul și toate suferințele pentru a asigura profituri și mai mari privilegiaților hidoși.

De aceea primul decret al lui Lenin a fost un decret pentru Pace. De-atunci și pînă astăzi, primul stat socialist din lume, Uniunea Sovietică, duce în mod constant și tenace, o luptă îndîrjită pentru Pace, căreia i s-au alăturat toate țările socialiste, ca și alte țări iubitoare de pace.

23 August 1944 și tot ce i-a urmat în mod firesc și s-a desăvîrșit prin lupta și eroismul poporului condus de partid, au determinat locul nostru de cinste în lupta pentru pace, alături de toate țările socialiste.

Ducînd această politică de pace, partidul nostru traduce în viață pe plan internațional, în mod fidel, cea mai arzătoare voință a poporului nostru. Preocuparea partidului și guvernului nostru pentru bunăstarea materială și spirituală a poporului este indisolubil legată de lupta pentru asigurarea unei păci trainice în lume, căci numai pacea asigură desfășurarea tuturor forțelor și posibilităților noastre creatoare. Țara noastră vrea să fie prietenă cu toate țările. Ea întreține în prezent relații diplomatice cu 44 de state și schimburi comerciale cu peste 70 de țări, volumul comercial sporind simțitor an cu an.

În Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se spune: „Republica Populară Romînă va extinde și pe viitor schimburile cu toate țările, aducînd prin aceasta contribuția sa la dezvoltarea relațiilor pașnice între popoare prin promovarea comerțului mondial". „Țara noastră acordă o mare atenție dezvoltării schimburilor culturale, obștești, tehnico-științifice, turistice, sportive, cu toate țările".

Poziția partidului a fost astfel clar precizată în Documentele celui de al III-lea Congres.

Ea a fost tot atît de clar exprimată de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca reprezentant al poporului nostru în fața Organizației Națiunilor Unite, cînd s-a propus în numele R. P. Romîne dezvoltarea colaborării regionale și stabilirea unor acorduri pe plan local a relațiilor de bună vecinătate. Cu acest prilej, s-au reînoit propunerile guvernului R. P. Romîne cu privire la dezvoltarea relațiilor pașnice între statele balcanice și transformarea Balcanilor și Adriaticii într-o zonă fără arme nucleare și rachete.

Tot statul nostru este acela care a propus la O.N.U. educarea tineretului într-un spirit anti-războinic, — propunere care a fost adoptată în unanimitate.

Poziția țării noastre, ca și a celorlalte țări socialiste este aceeași, constantă, — ea fiind determinată de linia directoare neabătută a principiilor leniniste ale coexistenței pașnice. Susținem așadar, necesitatea urgentă de a se lichida rămășițele celui de-al doilea război mondial care au avut drept efect renașterea militarismului vest-german și crearea unei primejdii permanente de război.

În viața internațională, ca și în cea socială, masele, popoarele au astăzi cuvîntul hotărîtor. Și e clar pentru oricine că masele, popoarele nu mai vor războaie.

De la 23 August 1944 au trecut 17 ani. Viața noastră, soarta noastră, este și va fi mereu hotărîtă de victoria acelei zile cînd poporul, sub conducerea partidului, și-a cîștigat posibilitatea de a hotărî singur de soarta sa, după voia sa.

Și voia sa e pace, nu război.

Demostene BOTEZ

UNIUNEA SOVIETICĂ, APĂRĂTOARE A PĂCII

La temelia celui mai mare stat socialist din lume stă ideea de pace. În anul glorios 1917, a doua zi după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, unul din primele două decrete ale lui Lenin supuse aprobării celui de al II-lea Congres al Sovietelor a fost decretul relativ la încheierea păcii cu țările beligerante. Și de atunci, de-a lungul unei creșteri uluitoare de aproape o jumătate de veac, care a dus tînăra Uniune, pîndită de primejdiile învinse de la început, pînă la cel mai mare și mai puternic stat de astăzi, ideea de pace a fost permanent o lumină călăuzitoare pentru Uniune, ideea de pace într-un cît mai larg înțeles, pacea lumii întregi, la care Țara Sovietelor veghează cu întregul său prestigiu și marea sa forță. Dacă de-a lungul acestor ani Uniunea Sovietică a fost atacată și tîrîtă într-un sîngeros război, din care a ieșit învingătoare, asigurînd în același timp, cu jertfele ei uriașe de oameni și bunuri și victoria aliaților săi, a făcut-o pentru apărarea Patriei împotriva fascismului agresiv, a forțelor întunecate care dincolo de cruzimile războiului visau, pentru întreaga lume, cruzimile lente și deliberate ale unei stăpîniri universale. Blestemul acesta l-a ridicat de pe lume Uniunea Sovietică cu generoasa ei jertfire de atunci, țară consecventă în orientarea ei pașnică. Recent, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a publicat un document — proiectul de Program menit să fie discutat și aprobat de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. — care a aprins admirația și adînca bucurie față de nebănuitele perspective deschise vieții în viitor, nu numai în masele populației sovietice și a țărilor din lagărul socialist, dar printre oamenii muncii din lumea întreagă. Condițiile create muncii și bucuriei de muncă, ale creșterii unitare ale unei mari societăți libere aduse de documentul amintit sînt unice. Și nici acolo, în proiecția aceasta grandioasă a viitorului, ideea de pace, de coexistență pașnică și creatoare între popoare nu este uitată. Ba ea întruchipează frontonul cel mai de sus, în cea mai mare lumină a unui edificiu clădit ca pildă, pentru omenirea întreagă, de cea mai înaintată țară din lume. Între decretul lui Lenin din 1917 și documentul Partidului din 1961 este o legătură organică, un gînd cuprinzător politic, dar în același timp și un adînc simțămînt de omenie, umanismul comunist care nu s-a dezmințit nici o clipă. Progresele uluitoare ale Uniunii Sovietice nu sînt însă numai de ordin material și politic și social și moral. Noul Stat a crescut un om nou, pe comunistul de astăzi căruia, ca trăsături de caracter, de voință și de putere îi corespund cele mai strălucite exemplare din tînăra generație a Uniunii: cosmonauții Iuri Gagarin și Gherman Titov. Firește că înalta și cea mai avansată știință sovietică a creat cele două nave cosmice „Vostok — 1 și 2", dar biruința supremă a fost omul sovietic care le-a condus și care a cules, pentru întreaga omenire, datele prețioase ale Cosmosului. Cele două călătorii ale astronauților ca și veștile sputnicilor precedenți, cărți deschise de descoperirile unice și prețioase pentru întreaga omenire, nu sînt decît acțiuni care se integrează aceleiași idei de pace atît de scumpă Uniunii și oamenilor ei, deservită cu splendide acțiuni ale îndrăznelilor în luptă cu forțele naturii.

Pe planul politicii mondiale ideea de pace este o constantă în toată atitudinea și acțiunea Uniunii Sovietice. Mandatar neobosit al Comitetului Central al Partidului său și al tuturor oamenilor sovietici, Nikita Sergheevici Hrușciov, primul ministru al Guvernului Sovietic,

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 7-a)

Ne bucurăm și ne mîndrim

Povestea cu „istoria se repetă" începe să cam plictisească lumea. Domnii cavaleri teutoni, revanșarzi de profesie și care de vreo două mii de ani se tot fin de revanșe, mai vor să repete odată istoria, ca să nu-și piardă obiceiul. Fără asentimentul poporului german, muncitor și pașnic, care vrea să se unească și să muncească în rîndul națiunilor civilizate, agitatorii vest-germani de la Bonn își zornăie pintenii din nou și tulbură liniștea continentului.

Am gustat și noi papara fiartă în cazanele „frumosului Adolf" și nu vrem să mai vedem revărsîndu-se pe pămîntul Europei căștile plate în care ne-a fost servită această papară.

Această zi de 23 August 1944 va rămîne înscrisă de-a pururi în analele poporului nostru. Țara romînească a intrat în făgașul ei normal, alungînd pe cotropitori, luîndu-și locul alături de aliații ei de totdeauna, marii vecini de la Răsărit care ne-au ajutat să ne unim în 1859, să ne cîștigăm independența în 1877.

Am dori să evocăm acel 23 August 1944 fără să mai amintim de amenințările pe care nibelungii din grotele submarine ale Rinului le revarsă asupra unei lumi pornită pe muncă, pace și progres, ci numai cu satisfacția, cu bucuria îndreptățită cu care privim înapoi și catalogăm recolta de mari înfăptuiri, în toate domeniile realizate de tînăra noastră republică populară. Am dori ca nici un nor să nu întunece acest binecuvîntat cer romînesc, sub care se înalță în fiecare zi așezăminte noi ale socialismului: fabrice ziduri, drumuri netede, ape captate, holde îmbelșugate, sonde care scormonesc măruntaiele pămîntului, păduri și grădini de poveste, bastimente care cutreieră marea euxină și bătrînul Istru veșnic tînăr.

De aceea ne bucurăm din plin și ne mîndrim, așa cum se cuvine, de măreațele izbînzi pe care le-am întîlnit în anii puterii populare. Dar în același timp trebuie să fim vigilenți spre a apăra toate aceste realizări ale noastre, precum și pacea întregii lumi.

Strădaniilor noastre din viitor trebuie să le adăugăm și pe acelea ale apărării patriei și a liniștei obștești.

Bineînțeles nu se gîndește nimeni să renunțăm la vreun cît de mic sector din vastul șantier de construcții, pornit cu atît elan și ale cărui roade îmbelșugate se văd în fiecare zi.

Dar trebuie să ne amintim necontenit că ziua de 23 August 1944 a însemnat pentru noi despărțirea o dată pentru totdeauna de tot ce este spirit militarist, agresiv, de orice aventură care duce la demență și dezastru.

Ziua de 23 August 1944 trebuie să fie steaua polară care conduce destinele noastre.

În semnul acestei călăuze, alături de celelalte forțe ale păcii, vom învinge.

Victor EFTIMIU

SUCCESELE ROMANULUI

Principala cucerire a literaturii noastre pe drumul realismului socialist e lărgirea perspectivei. Sub îndrumarea partidului, scriitorii au descoperit că dimensiunea esențială a vieții noi e participarea la efortul obștesc, colectiv. Omul viitorului este prefigurat în devotamentul luptătorului și al constructorului socialismului. Literatura reliefează această perspectivă cu mijloace estetice.

Semnele îmbogățirii, ca rezultat al cuprinderii mai vaste a realității contemporane, sînt vizibile în toate sectoarele literaturii, dar cu deosebire pot fi observate dacă ne referim la roman.

Victoria de la 23 August 1944 a marcat începutul unei ere noi în istoria poporului. De atunci s-a pornit în țara noastră marea prefacere revoluționară care, bazîndu-se pe schimbările în structura economică și politică, afectează într-un fel sau altul toate compartimentele vieții. De aici nevoia acută a oamenilor de a pătrunde cît mai adînc semnificația evenimentelor din ultimele două decenii. Aprecierea estetică răspunde nemijlocit acestei nevoi, ceea ce explică interesul mereu crescînd pentru romanele de actualitate. Cititorii speră să găsească în ele răspunsuri la propriile frămîntări. Și se bucură cînd le găsesc.

Despre roman se spune că înflorirea lui atestă maturitatea unei literaturi. Dacă e așa, atunci despre literatura noastră de după 23 August 1944 se poate spune că a reușit cu succes la „examenul de maturitate" tocmai pentru că majoritatea romanelor din ultimii ani dovedesc că autorii stăpînesc cu îndemînare legile severe și complicate ale genului.

Ca unui gen prin excelență epic, romanului i se cere să fie întotdeauna, într-o anumită măsură, o frescă, în sensul că un roman e roman numai dacă reconstituie cît de cît un tablou de viață, cu caracteristicile epocii, ale mediului și locului acțiunii. Dar romanul este literatură și ni se înfățișează deci în primul rînd prin subiectul lui, ca prezentarea destinelor unor eroi care se înfruntă în cadrul unui conflict. Iscusința romancierului este în consecință aceea de a comunica și a rezolva importante probleme sociale prin descrierea destinelor unor eroi bine individualizați. Ca și în cazul unor alte genuri, unilateralitatea e dăunătoare. Un roman care e numai frescă, conținînd chiar un material epic destul de bogat, dar din acțiunea căruia nu se desprinde un destin interesant prin el însuși, este întotdeauna mai mult sau mai puțin ratat. Susținerea și promovarea unor asemenea romane se învecinează cu sociologismul vulgar în critică. Pe de altă parte, poate trezi doar un interes efemer un roman cu infruntări spectaculoase și dramatice, dacă destinele și caracterele eroilor nu sînt cît de cît revelatorii pentru înțelegerea fenomenelor sociale. Aprecierea critică a unui roman presupune, evident, obligația de a cerceta cu atenție tema, configurația psihologică a personajelor principale, compoziția, conflictul, stilul, limba, dar în ultimă instanță succesul îl decide măsura în care destinele eroilor dezvăluie noi semnificații social-istorice.

Dacă ne apropiem cu acest criteriu de romanele apărute la noi în ultimii 10—12 ani, ne dăm seama cu bucurie că foarte multe din ele răspund cerinței enunțate. Chiar primele romane care marcau cotitura hotărîtă înspre realismul socialist, „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Descult" de Zaharia Stancu și „Negura" de Eusebiu Camilar (volumul I) erau lucrări care prin destinele eroilor ne dezvăluiau adevăruri foarte însemnate pentru înțelegerea semnificației prefacerilor revoluționare. Despre „Mitrea Cocor" al lui Mihail Sadoveanu nu odată s-a mai scris că victoria necesară a revoluției populare și perspectiva socialismului sînt înfățișate printr-o evoluție nouă a vechiului erou sadovenian. În „Negura" adevărul despre criminalul război antisovietic se transmite cititorilor prin descoperirile pe care le fac eroi foarte diferiți, ca soldatul Cîmpoieru, locotenentul Măgură, căpitanul Jîmborean și alții. Romanul „Descult" ne încîntă pentru că este în același timp și o destăinuire lirică (a lui Darie) și un tablou impresionant, lipsit de orice înfrumusețare, al vieții mizere a țărănimii în trecut.

În anii următori, romanul s-a dezvoltat multilateral pe drumul deschis de lucrările de pionierat. El a cunoscut și succese și rămîneri în urmă, însă în ansamblu drumul a fost ascendent, datorită, mai ales, perspectivei deschise de realismul socialist.

De pildă, tocmai o nouă perspectivă asupra istoriei, mult mai pertinică (în sensul că ia în considerație în primul rînd destinele poporului), stă la baza realizărilor înregistrate în domeniul romanului istoric. Între „Șoimii" și „Nicoară Potcoavă" deosebirea e în primul rînd de perspectivă: între perspectiva romantică asupra unor eroi excepționali cu destine excepționale și perspectiva realist-socialistă care raportează aceste destine la lupta istorică a întregului popor. Impunătorul roman epopee al lui Camil Petrescu „Un om între oameni" impresionează mai ales prin proiectarea puternică a destinului unui erou proeminent pe fundalul unui tablou care zugrăvește masele în mișcare, întregul popor în revoluție. Figura lui Nicolae Bălcescu n-ar fi putut avea dimensiunile cunoscute, n-ar putea răspunde atît de viu unor frămîntări contemporane ale intelectualității, dacă soarta eroului n-ar fi indisolubil legată de năzuințele poporului și lupta pentru împlinirea lor.

Dacă ne referim și la alte romane apărute în deceniul 1950—1960, care au cîștigat recunoașterea unanimă a cititorilor, fiind traduse în atîtea limbi străine, cercetarea cît de sumară ne conduce la aceeași concluzie: valoarea lor rezidă în primul rînd în semnificația social-istorică a unor caractere interesante, care se impun de îndată atenției și se păstrează în memorie.

În cazul „Moromeților", demonstrația e aproape inutilă, atît de puternic s-a încetățenit în opinia publică a zilelor noastre părerea potrivit căreia romanul impresionează și prin figura plină de pitoresc a eroului principal, dar și prin intensitatea dramatică, excepțională, cu care el trăiește o experiență socială ce se dovedește a fi în cele din urmă tragică. Alți eroi ai lui Marin Preda, ca Ilie Barbu („Desfășurarea") sau Anton Modan („Îndrăzneala") trăiesc și ei, dar la modul optimist, o grandioasă experiență de viață — experiența eliberării din păienjenișul umilințelor, care este în același timp și experiența participării la revoluție.

Aproape în fiecare roman de calitate, din cele care jalonează drumul realist-socialist al literaturii noi, găsim cîte un personaj ale cărui experiențe de viață se amplifică, uneori cu iuțeală vertiginoasă, sub influența evenimentelor revoluționare. Ne referim și la Andrei Sabin din „Străinul", ca și la Mitru Moț și chiar George Teodorescu din „Setea" a lui Titus Popovici și la Carol Bucsi din „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan și la Anton Filip din „Bărăgan" de V. Em. Galan și la unii eroi ai lui Francisc Munteanu ș.a.m.d. Ar mai fi de subliniat că spre deosebire de unele romane, reținute cu interes de către critică în momentul apariției, dar care au căzut la examenul timpului, — romanele citate se caracterizează și printr-o remarcabilă măiestrie artistică. Un roman e o operă amplă, de aceea în realizarea lui un rol foarte important îl are compoziția. Sînt proaspete în amintirea noastră exemplele unor romane (aș putea aminti, să zicem, volumul II din „Negura"), interesante ca temă și ca problematică, dar care totuși n-au rezistat unui examen critic mai exigent datorită artificialității lor. Contactul cu ele produce senzația neplăcută de „hibrid", de parcă avem în față un ansamblu în care despre nici o parte componentă nu se poate spune că e absolut necesară. Spre deosebire de asemenea romane, insuficient realizate, romanele reprezentative pentru drumul realist-socialist al literaturii (în sensul acesta trebuiesc amintite și multe volume ale scriitorilor aparținînd minorităților naționale ca „Vîntul nu se stîrnește din senin"

M. NOVICOV

(Continuare în pag. 3-a)

literar

LUCIA DEMETRIUS
„Primăvara pe Tîrnave"

Cronica unei epoci istorice se poate regăsi mai complet, reconstituită în paginile unui roman-frescă, care, ca orice întreprindere literară vastă implică o descriere amplă a oamenilor și împrejurărilor caracteristice unui moment istoric dat. Lucia Demetrius a conceput o operă de proporțiile unui astfel de roman — „Primăvara pe Tîrnave", prim volum dintr-o trilogie inspirată din viața satului ardelean contemporan. O secțiune transversală la toate treptele scării sociale, de la logofăt la grof, și de la țăranul sărac pînă la marii speculanți care dădeau tircoale satelor în primele luni după Eliberare — se realizează într-o unitate de timp limitată: acțiunea acestui volum începe în vara anului 1944 și se încheie odată cu aplicarea reformei agrare. Scriitoarea a urmărit cercetarea unui sătuc în fizionomia căruia să poată descifra trăsături reprezentative pentru tipologia mediului rural ardelenesc, surprins într-un moment istoric hotărîtor. Întoarcerea oamenilor de pe front, înfăptuirea reformei agrare și, în sfîrșit, înfățișarea unor momente din lupta partidului pentru rezolvarea problemei naționale, constituie cadrul fundamental în care evoluează personajele romanului. În realizarea acestui tablou de amploare intervine prozatoarea de analiză, care de data aceasta și-a extins considerabil aria de cercetare la scara societății, văzută în ansamblul ei. Lucia Demetrius tratează această specie a romanului social —, în concordanță cu personalitatea prozei sale — punînd un accent deosebit pe analiza aprofundată a tipurilor caracteristice, relevînd semnificația transformărilor revoluționare în perspectiva evoluției unor familii întregi. Acțiunea romanului se deschide prin întoarcerea acasă a fraților Denes, o familie de țărani mijlocași din satul Barotu, precum și a tîmplarului Tudorică odată cu începerea vieții de după război, cînd totul apare definitiv și iremediabil schimbat; se deschide alternativa unei rezolvări fără precedent a problemei grele, dramatice a pămîntului.

Prozatoarea a urmărit, în condițiile pe care le presupune desfășurarea amplă a romanului-frescă, prezentarea simultană a unei varietăți tipologice care să oglindească societatea satului în ansamblul ei. Un accent special — în favoarea descripției unui anumit tip social — nu se face simțit, și de aceea compoziția romanului alternează medii deosebite și tipuri variate. Planul acțiunii care polarizează toate firele narațiunii, rămîne însă lupta pentru reforma agrară.

Descifrînd legăturile necesare dintre apartenența socială a personajului și expresia lui particulară, Lucia Demetrius realizează cîteva portrete care se impun prin individualitatea lor. Scriitoarea — interesată de perspectiva socială actuală a soartei oamenilor — fixează astfel nu numai un individ, ci încearcă să observe trăsături comune unei familii, tinde să descopere o anumită trăsătură transmisă consecvent din generație în generație. Este cazul clanului chiaburesc al Orbanilor, cei ce „nu sînt iubiți în sat pentru că au firea aceea nesigură, lunecoasă, pentru că bîrfesc și nu fac treburi prea curate totdeauna... ei sînt mieroși, zîmbitori (Laci mai mult, Karoly mai puțin, el e mai grav), par chiar mai mult decît trebuie politicoși, îți dau sfaturi înțelepte, chiar cînd nu le ceri..." Orban Karoly, cel îmbogățit pe căi obscure, învățat să profite din orice împrejurare, este foarte apropiat de fratele lui, Laci, logofătul conților Baroty. Tendințele achizitive se maschează cu desfășurarea unei tactici speciale și cu un soi de rafinament dobîndit printr-o experiență de ani de zile. Cînd autoritățile cer vite de rechiziție pentru frontul antifascist, Karoly — „gură unsă cu mătrăgună și miere" — încearcă să se strecoare, uzind calm, sigur, de un arsenal bine utilat de abilitate și inteligență. Înrudirea cu fratele său, Laci, cel îmbogățit din furtișagurile grase de la curtea conților Baroty, este mai evidentă prin semănarea cu falsa umilință, perfidă și ironică uneori (atunci cînd se simte apărat), cu tactica răbdătoare, înarmată cu o perseverență de fier — virtuți ale arivistului, bine descoperite în contextul relațiilor sociale din satul ardelean. Mimarea probității este pentru Laci, nu numai o obișnuință pe care și-a impus-o pentru rațiuni practice (a cîștiga încrederea, a acumula pe ascuns), ci devine aproape o necesitate, o reacție care face parte din verva și siguranța triumfătoare, sensibilă în toată comportarea sa. Doar acasă, abia în momentele de relaxare deplină, scapă grosolănă și dură rapacitatea, printr-o vorbă grea, urîtă, aruncată mamei și avînd imediat, justificarea aceasta: „O! mamă, iar ai tăiat lemnul cu ferestrăul! La vîrsta ta te-apuci să faci o treabă ca asta! Păi nu știi că țărița care plcă din ferăstrău e lemn pierdut, pe cînd achia care sare, dacă tai cu toporul, tot mai folosește la ceva?". Elel, fiul lui Karoly, continuă pe un alt plan acea siguranță insolentă a Orbanilor, „e cam obraznic, repezit, înfipt", este mai îndrăzneț și mai hrăpăreț decît tatăl și unchiul atunci cînd e vorba de smuls pămîntul contelui care voia să-l vindă altora. Aici notează autoarea exclamația interioară de mare satisfacție a lui Karoly, „Mă, al dracului băiat, cum se bagă și ce șmecher e!". Transmiterea, cu o intensitate progresivă a spiritului achizitiv din generație în generație, la Orbani, este urmărită în romanul „Primăvara pe Tîrnave", paralel cu agravarea procesului de descompunere a familiei grofilor Baroty. Omul actual este mai bine înțeles atunci cînd este văzut în lumina unui amplu istoric al formației sale, în cadrul familiei și societății — pare să revină mereu consecventă, concluzia cercetării. Transformările revoluționare, deschizînd o perspectivă nouă vieții satului ardelean presupun o restabilire a valorilor autentice, și implicit fac să apară mai lidă fizionomia dușmanului în derută. În acest sens, cazul grofului Tibor și al contesei Jolan, este edificator pentru aptitudinile de observator sensibil ale autoarei. Lucia Demetrius concentrează într-un focar prezent de acțiune (vinderea pămîntului, a conacului, a ultimelor bibelouri, pentru pasiunea bețivă a mamei și a fiului) istoria unei familii în ansamblul ei. Pe fețele aproape imobile ale reprezentanților blazonului Baroty, tăiată în gura sobei, joacă în fiecare seară, succesiv, flăcările speranței și ale disperării; nesiguranța materială de acum scoate la lumina zilei cu violență vechiul dezechilibru de demult, caracterul josnic al relațiilor din familie. Reconstituirea se face în planul actual pe măsură ce se sortează de pildă ultimele petice ale grofiniei scăpătate, în clipele de reverie amară și neputincioasă a lui Tibor, sau în timp ce învățătoarea Maria alege scrisorile și fotografiile casei. Autoarea, care a scris o nuvelă inspirată de fotografiile unui „Album de familie" (1945) revine asupra unui procedeu caracteristic analizelor sale, de a reface itinerariul unui personaj la intersecția unor documente de viață,— de data aceasta, cu perspectiva clară a evoluției societății. Obiecte vechi și scrisori îngălbenite refac istoria acestor oameni cruzi și sălbatici, obișnuiți să calce totul în picioare. O ceartă cu amantul Jolanei o face pe grofiță să împiedice căsătoria unei țărănci sărmane, Iboja, cu Levente, vizitiul frumosului amorez. Hotărîrea care a zdrobit inima Ibojei, este evocată în treacăt, la găsirea unui evantai din pene de struț. Odiseea Jolanei, ca o evocare sintetică a dezechilibrului precum și spectacolul rătăcirilor ei, cînd debitează în stare de semi-conștiență amintiri, amenințări sau vorbe fără șir, încheie semnificativ prăbușirea familiei aristocrate.

Descrierea amănunțită a figurilor reprezentative ale satului se completează rareori în romanul Luciei Demetrius cu tablouri de ansamblu, în care obiectivul analizei să urmărească o acțiune comună ca rezultat al procesului de limpezire individuală. Coordonarea luptei țărănimii muncitoare, în dimineața înfăptuirii reformei agrare, trebuia să fie reflectată firesc, ca determinantă a unui anumit consens moral și politic aparținînd mentalității colective. Doar memorabila scenă de masse cînd se trece la împărțirea pămînturilor, în pofida amenințărilor dușmanului de clasă transmite cititorului, prin dinamica prezentării scenei, vibrația unui moment de mare satisfacție din viața țărănimii muncitoare. Această scenă de masă, bine construită de autoare, se dovedește a fi însă singulară în ansamblul romanului. Intenția de investigație largă, de cuprindere multilaterală a fenomenelor sociale și politice din viața satului ardelenesc în primii ani după Eliberare, impunea în mod firesc o reflectare pregnantă, corespunzătoare momentului istoric al vieții țărănimii muncitoare și în planul mișcărilor ei de ansamblu, mai ales în perspectiva deschisă de reforma agrară. De altfel însă, participarea unora dintre personajele înaintate ale cărții la acțiunile organizate și îndrumate de partid nu este încă, în primul volum pe deplin definitorie pentru o personalitate umană cu trăsături cristalizate. Oamenii înimoși cum ar fi Asztalos, Tudorică sau Vița, cumnatul și soția lui sînt încă prezentați prea sumar în această parte a trilogiei.

Condițiile de realizare a romanului — frescă intrunesc în paginile volumului întîi din „Primăvara pe Tîrnave", calități remarcabile și printre ele unele ni se par importante, în scopul descrierii aprofundate a personajelor. E vorba în primul rînd de atenția specială pe care prozatoarea o acordă portretului fizic, stării civile, diferențierilor caracterologice în măsură să fixeze fizionomia unui individ original. Cînd descrie un personaj, Lucia Demetrius fixează coordonate precise, orientează întotdeauna cititorul asupra unor trăsături concrete, de natură să stabilească o anumită identitate umană. Există uneori în portretele prozatoarei și o undă romantică, o anumită poezie delicată în descrierea trăsăturilor. Viziunea, să spunem sentimentală, dobîndește mai multă adîncime, se însumează celorlalte mijloace realiste ale analizei sufletești. Puritatea adolescenței este văzută la un moment dat în imaginea unei fete frumoase cum este Varvara. Ea nu avea „ochii aceia imenși, de un verde palid în care se amestecă parcă și o rază de soare și o picătură de miere, ci ochi verzi ca frunza, ca frunza de nuc poate, umbriți de gene negre, cu pupila mare, de catifea neagră, și ea mai largă decît a altor ochi omenești". Trăsăturile personajului sînt urmărite în acțiunea efectivă a romanului, scriitoarea observînd cu finețe o anumită mobilitate a trăsăturilor care dă sens și expresie unor scene importante din construcția cărții.

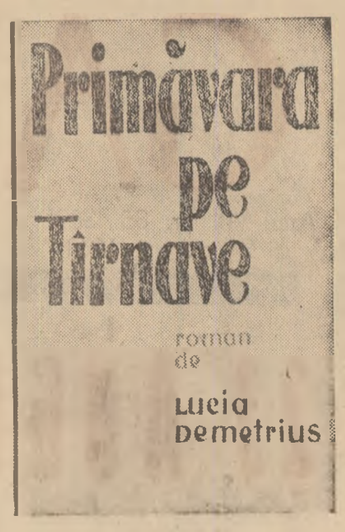

Lucia Demetrius intuiește o altă condiție aproape obligatorie pentru această specie a romanului social, care presupune zugrăvirea cadrului în care se petrece acțiunea, — o prezentare amănunțită în stare să completeze, să întregească destinul personajelor. Se poate releva notația atentă, capacitatea de a cristaliza dintr-un ansamblu de amănunte de ordin multilateral o anumită atmosferă, atunci cînd sînt descrise interioare țărănești cum este cel al lui Fekete Pișta, (tabloul sărăcăcios al casei în timp ce familia doarme), mobilierul hirbuit al grofilor Baroty, colecția pestriță de obiecte gaj din magazia speculantului Podsudek sau, însfîrșit, sufrageria grosolană, tăiată în linii rudimentare din casa mohorîtă a moșierului Borkos. O astfel de descriere a cadrului fundamentează de obicei prezentarea eroului literar în proza Luciei Demetrius. Primul volum al trilogiei „Primăvara pe Tîrnave" înfățișează dintr-o perspectivă multilaterală — biografia socială a eroilor, încadrată în evoluția satului ardelenesc din perioada reformei agrare.

Miron DRAGU

RADU TUDORAN:
„Dunărea revărsată"

„Dunărea revărsată" este istoria unui șantier naval dintr-un oraș situat pe malul Dunării. De la o configurație anarhică și mizeră lăsată moștenire de burghezie, șantierul va trece printr-o prefacere structurală. Alături de „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, dedicat tot actului naționalizării, romanul lui Radu Tudoran se impune prin înfățișarea activității eroice a primilor directori muncitori, prin descrierea entuziasmului și solidarității colective în biruirea dificultăților de început. Pornind de la cărțile mai vechi ale lui Radu Tudoran pînă la „Dunărea revărsată" se poate remarca atenția sporită pe care o acordă scriitorul elementului social. De astă dată, pe primul plan, apare viața unui colectiv muncitoresc, destinul unor oameni simpli care se afirmă odată cu revoluția socialistă. Reținem figura directorului Matei, cu o energie contagioasă, cu gesturi electrizante, pe secretarul de partid Donos, mai cumpănit și mai matur în luarea hotărîrilor, sau pe inginerul Dutchievici, afișînd inițial o morgă aristocrată, pe care elanul șantierului îl va smulge apoi din glacialitate. Treptat, în orbita acțiunii, sînt atrase categoriile cele mai diverse, portretizate în detaliu și urmărite cu devotament de cronicar; în felul acesta romanul capătă proporții imense, nu îndeajuns de motivate întotdeauna prin substanța artistică.

Radu Tudoran mînuiește bine uneltele epicei, are un stil plăcut și antrenant, iar observația psihologică se distinge prin surpriză și plasticitate. Pe Costea, Ana Odeta, eroina principală, îl recunoaște nu cu privirea ei ci cu un alt simț, ascuns, al amintirilor, iar Cocoș, întrepridul organizator de pe șantier, este recomandat astfel: „avea treizeci de ani împliniți, dar chipul lui de pergament trandafiriu, cu o pînză deasă de încrețituri, se fixase pe o vîrstă mai mare, unde poate avea să aștepte scurgerea timpului, fără să se mai schimbe prea mult. Sînt asemenea oameni care îmbătrînesc în trepte și par rătăciți în leatul lor, ca puii de cuc în cuibul străin".

Pînă la ce stadiu de profunzime ajunge investigația psihologică? Ceea ce frapează este mai ales aspectul pitoresc, de suprafață, care fixează trăsăturile unui personaj. Chiar în caracterizarea unor eroi principali, care traversează variate frămîntări lăuntrice, aria de cercetare psihologică nu depășește o anume zonă. Este adevărat că asistăm la creșterea conștiinței colective, la radicalizarea mentalității, dar preocupările scriitorului vizează prea timid o problematică mai adîncă etică, filozofică, de formare a personalității în climatul socialismului. Pe acest plan, volumul nu reprezintă totuși o noutate față de cărți anterioare consacrate vieții șantierelor industriale. Formulăm obiecția fără a stărui cu toată gravitatea deoarece trebuie să recunoaștem că formula romanului „Dunărea revărsată" rămîne alta. Nu din investigația psihologiei își extrage scriitorul resursele artei, ci el scontează pe un reviriment al romantismului, prin sugerarea poeziei locurilor și a caracterelor umane. Îndrăgostit de Dunăre, Radu Tudoran o introchipează simbolic, revărsînd peste figurile personajelor, valurile de forță, reverie și patetism ale fluviului. Cînd invocă desenul și coloritul meleagurilor danubiene, indicînd o atmosferă specifică, scriitorul se simte în largul său. La malul Dunării e acostată o barcă; zgomot de visle, valurile, un întuneric greu, deplin, definitiv ca o mare de tuș înghețată. O lume de visări sălbatice și senine se insinuează din cîteva notații. Dimineața cerul e albastru, pescărușii de baltă au pene colorate, de fapt culorile curcubelului, pe care le trezește soarele. Un vapor fluieră în port, gros, răgușit, ca mugetul unei dihănii preistorice. Adesea abandonîndu-se contemplării, scriitorul refăce splendide itinerarii, trezește temerare aspirații. Comunicarea între oameni, hoinari pe valuri, se produce întrețăiat, în cuvinte puține: o chemare, o suspensie, evocarea unui peisaj, lopătatul vîslelor, răspunsul la chemare etc. Intenția scriitorului este de a justifica prin acest cadru dorința unei fete, — dorință nostalgică, trufașă, chinuitoare — de a nu se despărți de Dunăre. Ana Odeta, eroina principală a romanului, subjugase cu frumusețea ei pe un industriaș și trăise o tinerețe de huzur care pînă la urmă o scîrbise, îndemnînd-o să se întoarcă spre imaginea mirifică a copilăriei pe malul fluviului. Întreaga istorie a șantierului este impregnată de zbuciumul acestei fete, frumoasă și ispititoare, decisă să se purifice în lumea nouă, a muncii.

Aici se verifică gradul de eficacitate al manierei de creație adoptată și în alte cărți de Radu Tudoran. Căci traiectoria dezvoltării eroinei nu mai urmează normele prezentării realiste, ca descripția în genere a șantierului. Nimic nu stăvilește aici torentul adjectivelor la superlativ și lirismul sentimental. De cîte ori are prilejul, scriitorul închină un elogiu frumuseții fizice: „Brațele, umerii, trunchiul, mijlocul, șoldurile, picioarele păreau piese turnate în cauciucul cel mai dens, mai lucios, mai trandafiriu și mai elastic și asamblate fără a li se fi pus dedesubt oase rigide și grele". Sau: „arc gotic de catedrală, avînd totuși molicîunea feminină a cupolelor bizantine — gîtul prelung ca o acoladă, care leagă portativele într-o partitură, adunînd sunetele și perfectînd armonia". Se precizează că deși în perioada de huzur, dormea ore în șir sau trîndăvea în cearceafuri, Ana Odeta nu a fost niciodată în primejdie să se îngreuneze, să se îngrașe, anatomia ei fiind pusă parcă în tipare din care nu era cu putință să iasă.

Cînd intervin pasajele emoționale de reconstituire a sentimentelor se folosește vagul, incertitudinea cu încărcătură lirică, apte să incite plăcut imaginația cititorului. Pe Ana o cheamă și Odeta și Surioara și Pui de Iepure, reminiscențe ale vîrstei de aur petrecută pe Dunăre lîngă iubitul ei de astăzi, Matei, directorul șantierului, numit Meit, ca atunci, cînd era marinar pe un vas britanic. Seara, fata se duce la Dunăre și vorbește apei dar o aud numai sălciile despletite, cerul, nuferii, șerpii: „Îl iubesc, îl iubesc, îl iubesc de moarte... Aduceți-mi-l voi, Dunăre și baltă care mă cunoașteți. Și fiți-mi martori, că păcatele mele săvîrșite în fața voastră, nu m-au pîngărit, fiindcă n-am iubit pe altul toată viața" Cum arată iubitul? ...„dar fața lui părea numai lumină. Și-atunci am văzut că are ochi cum nu mi-a dat dumnezeu mie. Erau verzi ca nuca necoaptă și, cînd te uitai la ei, vedeai parcă altă lume, ca din povești, cum trebuie să fie în fundul mărilor".

Explicația amoroasă are loc de preferință în barcă, sau pe șlep, în legănatul Dunării. Mai întîi tăcerea. „Tăcerea se prelungi, nu era rece, ci devorantă, amestecată cu spaimă, cu liniște, cu dorințe înfrînate pregătind parcă să izbucnească o nouă voluptate, încă neîncercată". Apoi dialogul, redus la esențe: „Ea zise cu glasul mort, fără nici o inflexiune — părea un scîncet, un ușor strigăt de spaimă: — Mi-e frică — De mine? — Nu, de fericire". Și în sfîrșit urmărirea pe apă, care se arată a fi o necesitate a destinului: „Dar trebuia s-o ajungă din urmă, cum trebuia să răsară soarele mîine, sub imperiul acelorași legi uriașe ale naturii". Pentru descrierea stărilor sentimentale, Radu Tudoran folosește un registru de comparații, care-și pune pînă la urmă pecetea și asupra caracterului eroilor. Viața necugetată dusă în trecut de Ana Odeta fusese „ușoară ca spuma șampaniei", „căldura femeiască dulce, molatică seamănă cu căldura piinii proaspete". Ochii iubitei au o sfială luminoasă, „sfiala căprioarei care vine la pîrău să bea apă". Teribil apare momentul enervării bărbatului: „dacă l-ar fi atins cu mîna ar fi scăpărat scîntei, ca părul pisicilor încărcat cu electricitate. Ochii lui, atît de limpezi că te-ai fi așteptat să lumineze perna pe care își punea seara capul, erau acum mai tulburi, mai negri, ca norii de furtună de la miaznoapte". Așa dar ce este dragostea? Un suc dulce și acid, sorbit din buzele strivite, ne spune scriitorul. Introducînd poezia nostalgică și cam desuetă din vechile sale romane în peisajul muncii caracteristic „Dunării revărsate", Radu Tudoran atribuie inevitabil unor eroi din mediul proletar atitudini neverosimile.

Cadrul realist de prezentare a șantierului se sparge nu numai din pricina abundenței de imagini metaforice, consacrate poeziei fluviului, frumuseții eroinei, dorurilor vagi. Intervine și turnura aventuroasă, pe care scriitorul o conferă evenimentelor. Pagini convingătoare despre avîntul constructiv al muncitorilor alternează cu altele de plăsmuiri neașteptate, nepotrivite cu ambianța, în care se întrevede gustul de senzații facile. Fiindcă este cuprins de teamă, inginerul Marchidan fuge de pe șantier împreună cu soția lui șchioapă. Pe malul Dunării se găsesc pe jumătate îngropate în zăpadă o scurtă veche, bărbătească, un pantof ortopedic și o eșarfă galbenă. Bănuiala sinuciderii nu este împărtășită de conducerea întreprinderii și un muncitor e trimis în mod special în cercetare. Într-o noapte, Firicel, detectivul amator al șantierului, aude lîngă un barcaz ancorat la Dunăre un sunet de vioară. Marchidan cînta din instrumentul său favorit încercînd astfel să îmbărbăteze. Agerul urmăritor inițiază o descindere, sechestrîndu-l pe culpabil.

Mai mult decît simularea morții lui Marchidan, demascarea maistrului Golgota are un final epatant. În fața unor argumente nimicitoare, el nu-și poate ascunde vina, și fuge la rîndul său bîjbîind în noapte pe malul apei. Aici o întîlnește pe Ana Odeta, singură pe

mal și furia împotriva șantierului devine o spasmodică agitație erotică. Începe, în beznă, o încăierare, fata cerînd ajutor copacilor, ierbii și apei în care se cufundă amîndoi. Pînă la urmă, învinge amazoana iar celebrarea victoriei capătă un sens hiperbolic. După sforțări supraomenești fata apare pe șantier, tîrîndu-l după dînsa pe josnicul adversar: „În lumina reflectoarelor, în vuietul surd al Dunării, inertă, goliciunea ei, a unui luptător purtat pe sculptat la sfîrșitul bătăliei, era nobilă și incredibil de pură". Încheierile excentrice uluiesc. De pe șlepul Anei, bătrîna ei mătușă, fardată excesiv și îmbrăcată cu o pălărie fastuoasă, își cheamă amantul care tocmai trece chefuind într-o barcă. Constatînd diferența tînărului bărbat, bătrîna înhață o cange pe care o înalță în chip de lance și se aruncă în gol cu un răget sălbatic, nimerind nu în barca nerecunoscătorului ei în fundul Dunării. Ceea ce permite eroinei centrale exclamația: „Dunăre, Dunăre pe toate le vezi, pe toate le știi, pe toate le speli... Dar iertarea ta este nedreaptă"...

De dragul pitorescului și al senzaționalului nu este evitat uneori amănuntul scabros. Întîmplările din mahalaua orașului sînt contemplate cu nesaț, de un bătrîn maior pensionar care stă așezat pe un scăunel lîngă poartă, cu o sticluță, legată sub genunchi cu sfoară; udul continuă să-i tîrîie într-una și neputințele se scurg în sticlă și chiar pe trotuar atunci cînd ațîțat de o priveliște devine neatent. Și exotismului i se conferă un rol însemnat în romantica romanului. Este slăvit dopul sticlei de coniac „Metaxa": „avea un dop de plută albă, imaculată, cu porozitatea fină, pluta cea mai elastică și mai etanșă, nobilă ca însăși în rîndul plutelor, pe cît de nobilă era băutura din sticlă în rîndul coniacurilor".

Am insistat asupra acestor laturi care privesc metoda de creație, ele fiind de un interes mai larg pentru dezvoltarea prozei noastre. Cum se împacă maniera sentimentalistă de care abuzează scriitorul cu relatarea emoționantă asupra muncii șantierului? Vom încerca să răspundem la această întrebare în numărul viitor.

S. DAMIAN

SZEMLER FERENC:
„Solstițiul"

Acțiunea acestui roman intins se desfășoară într-o perioadă de timp scurtă (din august 1942 pînă prin februarie 1943) dar plină de mari evenimente. Acum are loc istorica victorie a armatelor sovietice la Stalingrad, hotărîtoare pentru desfășurarea războiului dezlănțuit de hitleriști, victorie cu adînci consecințe și asupra vieții din spatele frontului. Ea determină, de pildă, o puternică intensificare a rezistenței antifasciste condusă, în condițiile cele mai grele de comuniști. Înăsprirea extremă a măsurilor represive, semn al panicii autorităților, nu poate stăvili creșterea luptei ilegale, noul curs al evenimentelor întărind și mai mult hotărîrea maselor de a rezista activ teroarei fasciste. Asupra unui episod din această luptă, petrecut într-un oraș din Transilvania, se oprește cartea lui Szemler Ferenc.

Există în „Solstițiul" destule fapte care ar fi putut imprima romanului un caracter palpitant, „senzațional" dacă ar fi fost exploatate în acest sens. Asistăm la acte de sabotaj care pun în mare pericol viața eroilor, comuniști. Ei întreprind, de pildă, aruncarea în aer a unui transport petrolier nemțesc, falsifică acte militare în scopul salvării unor dezertori de pe frontul de est de la condamnarea capitală, împart manifeste antifasciste, zădărnicesc construirea unui depozit de cereale cerut de armata germană. Această latură nu capătă însă prioritate în cartea lui Szemler Ferenc scriitorul năzuind să pună în lumină literar, întreaga complexitate a evenimentelor descrise, să descopere semnificațiile lor adînci. Iată de ce, în roman scenele de tensiune epică vor fi de multe ori sacrificate analizei sociale sau psihologice.

Cum constata și Remus Luca în prefață, „Solstițiul" este un roman de caractere, el urmărește evoluția morală a unor oameni care trăiesc împrejurările intens dramatice ale războiului. Sub raport etic ei se definesc prin poziția pe care o adoptă, fiecare, față de războiul nedrept, față de fascism. Conform acestui criteriu este urmărit, în carte, destinul personajelor. Desigur, ceea ce determină în ultimă instanță adoptarea unei poziții sau a alteia este condiția socială, și spre a demonstra acest lucru scriitorul aduce în acțiune tipuri din toate categoriile mediului orășenesc. Vom cunoaște reprezentanți ai burgheziei financiare, ca bancherii Bordea, Sinka sau Birtalan, ai politicianismului ca Frost sau Knoll, ai autorităților ca magistratul Zamfir sau

agentul de Siguranță Olteanu, ai ofițerimii ca Boldor, colonelul sîngeros și laș totodată, toți — indiferent de naționalitate — sprijinitori plini de zel ai dictaturii antonesciene, profitori ai războiului criminal. De cealaltă parte — cei ce duc greul războiului, lumea funcționarilor mărunți, a ostașilor, a micilor meseriași, a intelectualilor săraci, lumea muncitorilor din care se recrutează cei mai hotărîți participanți la lupta antifascistă ilegală condusă de comuniști.

Evocarea tuturor acestor categorii, deși oferă acțiunii un fundal ilustrativ, nu se face în vederea compunerii unei fresce. Atenția scriitorului se îndreaptă cu stăruință către un grup restrîns de personaje, și mai ales asupra lui Péter Imreli, de fapt eroul central al romanului. Evoluția sa — el este dealtfel singurul personaj văzut în proces evolutiv — este tipică pentru categoria intelectualilor cinstiți care resimt acut absurditatea războiului, caracterul lui nefast, dar — lipsiți, la început, de o orientare marxistă — sînt sfîșiați, firesc, de dileme tragice. Ros încă de individualismul infiltrat de educația burgheză, nefericit și în viața de familie, sărac, Péter Imreli va avea multă vreme sentimentul că se află pe marginea prăpastiei. Contactul cu comuniștii și în primul rînd cu muncitorul tipograf Ștefan Dumitru, prietenul care va exercita asupra sa o influență magnetică, va aduce pînă la urmă soluționarea dramei sale. Procesul transformării sufletești a lui Péter, care ajunge la înțelegerea necesității luptei revoluționare, nu se va petrece, desigur, linear. Szemler Ferenc are meritul de a fi inițiat cu veridicitate tocmai desfășurarea sinuoasă a acestui proces compus din numeroase retractări dureroase, impulsuri anarhice, greu de stăpînit, dar pînă la urmă biruite.

În „Solstițiul" faptele se desfășoară lent, într-un ritm pe care scriitorul încă Sos Lazslo sau Walter care, deși nu apar decît episodic, se rețin.

Mai lipsită de relief ni se pare tipologia feminină a romanului. Deși apare frecvent pe parcursul acțiunii, Katalin, fata către care înclină Péter, nu are totuși un profil distinct. Gravă, matură în gîndire, ea se definește mai mult prin contrast cu soția lui Péter, ușuratica Jolan. De aici și fragilitatea acelor pasaje în care sînt expuse frămîntările de ordin erotic ale eroilor în legătură cu Dumitru, se amintește, de pildă, din timp în timp, de o veche iubire pentru o fată cu nume răsunător: Lidia del Medico. Dar episodul nu mai are nici un fel de răsunet în sufletul personajului, ceea ce chiar autorul constată undeva, și de aici inutilitatea evocării sale: „Dumitru se scutură și alungă departe întreaga stare sufletească de melancolie. Și chipul Lidiei se scufundă acolo de unde venise: printre amintirile hoinare ce nu lasă nici o rădăcină în viața reală, ce răsar uneori în mintea cuiva, dar pe care primul gînd le mătură iremediabil". (pag. 276).

★

Vom remarca la Szemler Ferenc capacitatea de a ne plasa în atmosfera epocii de război, prinderea sa de a evoca cu multă sugestivitate și cu mijloace sobre realitatea anilor de teroare antonesciană. Deși, geografic, nu trecem de marginile orașului de provincie în care se petrece acțiunea, deși nu sîntem martorii bombardamentelor aeriene din anii următori, realitatea războiului este prezentă peste tot, în străzile pline de militari germani, în casele familiilor nevoiașe și mai cu seamă în suflete. Contribuie la întreținerea acestei prezențe nenumăratele comunicate de război, tăieturi din ziare, frecventele relații asupra desfășurării luptelor pe care scriitorul, prin intermediul personajelor sale, le introduce în carte.

Cum spuneam și mai sus, rareori scriitorul precipită acțiunea, preferind să urmărească fără grabă desfășurarea evenimentelor. Acest stil, adoptat în carte, nu este lipsit de efect artistic sugerînd cenușiul zilelor de război, marea așteptare a deznodămîntului. Și totuși, deși ritmul relatării este același, cu cît ne apropiem de momentul crucial al cărții, victoria de la Stalingrad, interesul devine mai viu, mai aprins, pentrucă dramatismul faptelor inițiațiate este din ce în ce mai puternic. Odată cu sporirea represiunilor, lupta ilegală devine mai primejdioasă, mulți dintre membrii grupului comunist cad pradă zbirilor Siguranței. Sarcinile rezistenței sînt însă duse mai departe la îndeplinire de cei rămași. Este adevărat însă că, din dorința de a respecta curgerea firească a lucrurilor, scriitorul a renunțat, pe alocuri, la criteriul selectiv. Anumite scene, cum sînt cele petrecute în mijlocul familiei lui Dumitru, sau cele de la regiment repetă situații expuse odată fără a lumina aspecte inedite din viața personajelor.

S-a spus că în acest roman, scris în genere la modul prozei obiective, nu pătrunde lirismul (vezi și recenzia lui Z. Ornea din „G. lit". Nr. 33 1961). Observația este numai parțial valabilă și — aș preciza — mai ales în legătură cu acea secțiune a cărții în care se face loc viziunii satirice. Nu socotim însă că nota generală a cărții o dă relatarea seacă, uscată. Dimpotrivă, în destule ocazii virtuțile poetului sînt foarte evidente. Vom reaminti numeroasele scene de familie petrecute în casa lui Dumitru Ștefan, întîlnirile dintre Péter și fiica sa Evike, sau prietenia lui Péter cu băiețașul Lukacs, relatate într-o tonalitate emoțională, lirică. Socotim chiar că este locul să atragem atenția scriitorului asupra unor alunecări, destul de rare e adevărat, spre grandilocvență și sentimentalism chiar. Iată-l comentînd moartea mamei lui Péter: „O, dulce, dulce glas, cald, pe care nu-l va mai auzi niciodată. Dulce, dulce privire pe care, pînă la sfîrșitul timpurilor n-o va mai vedea! O, dulce, dulce mînă, pe care n-a putut s-o prindă în noaptea aceea cînd, singură, părăsită, mistuită de febră, își chema copiii... zadarnic!... zadarnic!"... (pag. 551—552). În alte locuri scriitorul recurge la exprimarea metaforică, necolită nici atunci cînd urmează să descrie frămîntări sufletești: „Parcă s-ar mișca într-o negură densă de munte, prin care ochii lui nu izbutesc să descopere decît pas cu pas conturul lucrurilor ce-l înconjoară... Ici, colo, cîte o pată neagră apare și numai la pasul următor, făcut cu multă precauțiune se va vedea ce este... La spatele lui, alte trîmbe de neguri. Cu toate semnele de pe copaci, el nu știe dacă urmele acestea de pași nu duc spre o prăpastie plină de trunchiuri prăbușite, de pripoare alunecoase, de surpături înzăpezite.

Astfel de gînduri îl munceau pe Dumitru" (pag. 119—120).

Scriindu-și romanul, Szemler Ferenc, nu s-a părăsit deci cu totul uneltele poeziei.

G. DIMISIANU

DIN PROZA SOVIETICĂ

TREI BĂIEȚAȘI LA POARTĂ

Trei băieți stau în poarta unei case frumoase de lîngă „cîmpia lui Marte", o casă de modă veche, galbenă, cu coloane albe. E o zi de august, din ultima săptămînă de vacanță. Eh, bine mai este vara! Dar s-a terminat!

— Să fumăm — spuse gînditor Vitca, scoțînd un pachet de „Belomor".

Sașca luă o țigară.

— Și tu? — îl întrebă Vitca pe Iurca.

— Mulțumesc, nu — răspunse Iurca. — M-am lăsat.

— Te-ai lăsat definitiv?

— Da — răspunse Iurcic — definitiv.

Era plăpînd, galben, cu ochelari. Abia ajungea la umerii lui Vitca și Sașca. Cînd maică-sa a aflat că fumează — (erau tocmai la vila lor și, tocmai cînd ieșea din casă, zări ridicîndu-se fum de după boschete) — a plins atîta de parcă era gata să-l piardă. Iurca n-a mai putut să suporte asta. Și-a sacrificat plăcerea lui, ca ea să nu mai plîngă atît de îngrozitor.

— Nu-l influența — îi spuse Sașca lui Vitca — S-a lăsat și tu ce te bagi?

— Eu nu-l influențez. I-am oferit doar.

— Nu-l oferi! Omul a fumat și acum s-a lăsat. Nu e chiar atît de simplu. Pentru asta trebuie să ai tărie de caracter!

Acești voinici îl compătimeau puțin pe Iurca pentru că avea o mamă atît de nebună — dar îl respectau. În ochii lor el era un atotcititor și atotștiutor. Poți să-l întrebi ce vrei — îți răspunde imediat, ori, cel mai tîrziu a doua zi. Îl porecliseră cu simpatie „ochelaristul nostru".

În fața casei, pe caldarîmul îngust au fost puse șine de tramvai. Dincolo de ele se întinde cîmpul plin de viață: alei de tei cu coroanele tăiate scurt, grupuri de tufe pe gazonul de un verde aprins, iarba presărată cu sferele argintii ale păpădiilor. Deasupra cîmpiei, pe cerul albastru — nori albi înfoiați... Din poartă, băieților li se deschidea larg priveliștea spre Neva, spre podul Kirov. Acolo era statuia lui Suvorov: un tînăr frumos îmbrăcat, cu cască și tunică scurtă, cu pulpele musculoase goale. Vitca și Sașca credeau că era statuia generalisimului Suvorov, dar Iurca spunea că e Marte, zeul războiului. Și cîmpia, spunea el, poartă numele lui Marte, pentru că aici cîndva au avut loc instrucții militare și treceri în revistă. Nimic nu creștea pe aci, nici pomi și nici iarbă. Totul era acoperit cu glod și doar gheretele dungate ale sentinelelor străjuiau din loc în loc.

Băieții nu au mai apucat nimic din toate astea. De cînd se știu, cîmpul militar era și înflorit și plin de verdeață, pe bănci stăteau bunicuțe și doici, iar copiii se jucau în nisip. Mătuși angajate special urmăreau ca totul să fie la locul lor, iar dacă ceva nu era în ordine, fluierau strident. Ele urmăreau băieții mai mari: cu ochii în patru, li se tot părea că ei veneau special asi ca să facă dezordine.

Încă de demult au rămas pe cîmpia lui Marte 16 felinare minunate, cu sticle colorate. Seara, cînd în întregul parc se aprindeau clare ca mărgăritarele lampioanele rotunde și albe, cele 16 felinare licăreau slab cu o lumină fluidă și muribundă, parcă din altă lume. În mijlocul parcului, aceste felinare străjuiau mormîntul eroilor.

Mormîntul eroilor era îngrădit de un gard scund de granit. Inscripțiile săpate în granitul cenușiu erau lungi, fiecare de cîteva rînduri, unele cu litere mari, altele cu litere mai mici.

Pe toate cele patru laturi, îngrădirea era întreruptă pentru a permite intrarea înăuntru. Eroii revoluției erau de mult îngropați aci; nu numai băieții, dar nici părinții lor nu fuseseră încă pe lume cînd căzuseră aceștia.

Pe mormînt arde o flacără eternă. Este o flacără de gaz: pe sub pămînt este trasă o conductă, iar la exterior este scos doar arzătorul. Lucrătorii de la întreprinderea Len-gaz verificau arzătorul să fie mereu în stare de funcționare.

Un lucru obișnuit, nimic deosebit. Acești băieți locuiesc în orașul unde s-a construit spărgătorul de gheață atomic, îi interesează cosmosul, sateliții artificiali, cibernetica, iar pentru ei un arzător de gaz este doar un arzător de gaz și nimic mai mult. Flacăra eternă — sub această denumire ei înțeleg în general că Len-gaz își îndeplinește cu conștinciozitate sarcinile.

Lungile inscripții de după îngrădire — spune Iurcic — le-a creat Lunacearski. Tot foarte de demult a trăit și el, tovarășul Lunacearski, un comisar al poporului. Printre altele, atunci la noi nu existau locomotive. Toate erau stricate, vechi, iar americanii ne-au propus o sută de locomotive noi pentru a primi în schimb gardul parcului de vară.

— Da, chiar gardul ăsta. Pentru o sută de locomotive.

— Eu l-aș fi dat — spuse Vitca.

— L-ai fi dat?

— Dacă îți dau, pentru ce să nu iei?

— După tine o sută de locomotive este un preț mare?

— Da' ce, nu?

— Dar prost mai ești — spuse Iurcic.

— De ce prost? întrebă Vitca.

— Pentru că locomotive facem și noi cîte vrei, și nu numai locomotive, dar și Diesele, locomotive electrice — cîte dorești! Dar gardul ăsta este unic în lume.

De aceeași părere a fost și Lunacearski și a convins sovietul comisarilor poporului că nu trebuie să dăm gardul.

— E chiar unicul în lume?— întrebă Sașca.

Într-o parte se află grădina de vară — cu gardul lui mai de preț decît o sută de locomotive — iar în cealaltă — grădina Mihailovsk. Dacă mergi la stînga porții — la doi pași — este clubul Len-energo, unde în fiecare seară este film, iar mai departe peste pod, cetatea Petropavlovsk. Între cetate și Neva se află o fîșie de nisip, o plajă îngustă, apărată de vînturile din nord de peretele cetății. Acolo se face baie și te poți bronza. Vitca face acolo plajă încă din aprilie. Bineînțeles, cînd este soare. În luna aprilie chiar și în zilele cu soare nisipul este ca gheața de rece de nu poți sta culcat. Te chircește. Bărbații tineri și bătrînii, dezbrăcați pînă la briu, se prăjesc la soare stînd cu răbdare și eroism în picioare.

Cît timp ești încă mic, nu-ți poți imagina ce înseamnă viața de bărbat. Ți se pare că dacă taică-tău și-a terminat cele opt ore de lucru, pentru astăzi nu mai are altceva de făcut. Dar mai este și munca obștească, ședințe și mai știu eu cîte. Cum începi să crești și să pășești singur la dreapta și la stînga porții casei tale, abia atunci vezi cît de multe treburi au bărbații. De exemplu, în piața grajdurilor, în fiecare zi, motocicliștii dau examen pentru carnet de conducere. Examinatorul, un locotenent de miliție, stă și privește atent în timp ce unchiul face opturile cu motocicleta, iar de jur împrejur, bărbați, tineri și bătrîni. Parcă au prins rădăcini în pămînt și nu se pot mișca din loc. Se uită, critică. Unii vin direct de la lucru cu salopeta plină de var sau de ulei de mașină.

Sașca merge la magazinul de pe bulevardul Nevski lîngă strada Turnătorilor, acolo unde se vînd timbre pentru filatelești. Și acolo este plin de oameni mari. Se înghesuie în magazin și apoi ies afară să fumeze. Schimbă timbre cu școlarii, discută schimbările ce s-au mai petrecut în lume, numără noile state africane. La treburile astea se pricep ca profesorii de geografie — spunea Sașca.

Pe aleea din grădina Mihailovsk, care merge de-a lungul băii publice, bărbații au organizat un club șahist. Aduc cu ei tablele de șah, și joacă. Împrejurul băncilor stau chibiți. Aci se organizează campionate, care-și au și ele Botvinicii și Tal-ii lor.

Și cum să nu-l respecți pe Iurca! Acești oameni serioși îl acceptă să

Desene de ELENA VASILESCU

joace cu ei. L-au invitat să participe și la campionate. Maică-sa însă l-a dus la vilă, că altfel participa. El ar fi vrut...

Stau trei băieți în poartă și se uită la „cîmpia lui Marte". Oamenii trec pe alei, bunicuțele și doicile stau și discută.

O fetiță mititică într-o rochiță roșie și un băiețaș într-o cămășuță albă rup păpădiile din gazonul verde.

Mătărătoarea se pregătește să stropească strada, tîrînd furtunul dintr-o curte. Dar nu apucă să dea drumul la apă. Ferindu-se cu mîna de soare, se uită în depărtare. Dinspre Neva, elegante și întorcînd lin la cotitură, se apropiau unul după altul ZIL-uri negre.

— Cîte sînt! — observă Sașca.

ZIL-urile își încetinesc mersul și după ele apar altele mereu, mereu, încît pe strada noastră îngustă nu mai ai loc de ele. Înghesuindu-se cu grijă ca niște gîndaci mari, alunecă peste șine, oprind și tramvaiul ce venea din direcție opusă.

— Probabil că sînt polonezii, — spuse Iurcic.

— De ce crezi? — se interesă Vitca.

— S-a anunțat în „Len-pravda".

— Aha — întărește Sașca. — A anunțat și la radio. O delegație poloneză.

— Depun o coroană de flori — spuse Iurcic, — și iau cu ei în Polonia flacăra eternă.

— Cum aia „o iau"? — întrebă Vitca — Chiar de tot?

— Da, de unde! Aprind una de la focul nostru și aia o duc.

ZIL-urile s-au oprit. Unele chiar pe stradă, iar altele pe aleea cea lată, de pe „cîmpia lui Marte". Se trîntesc ușile. Ies oameni. Doi dintre ei au pălării, iar ceilalți capetele descoperite. Unul e îmbrăcat cu o haină verde, alții sînt în impermeabile bej și gri. Doi dintre ei duc o coroană mare spre mormînt. Trecătorii se opresc să se uite la ce se petrece. Bunicuțele și doicile își string copiii de mînă; din toate părțile, curioșii se grăbesc spre monument.

Cei trei băieți s-au dus și ei într-acolo. Nu se grăbesc însă. Merg cu mîinile în buzunare, respectîndu-și demnitatea.

Cei veniți în ZIL-uri au ajuns la îngrădire. S-au descoperit și cei doi cu pălărie. Vîntul le ciufulea părul. Bărbatul cu haină verde, pesemne translatorul, gesticulează tot timpul și spune ceva. Probabil că traduce inscripțiile, iar delegația ce-l înconjoară îl ascultă. Unul dintre ei se desparte de grup și se îndreaptă cu pași mari spre întrindul din îngrăditură, acolo în centru unde arde flacăra eternă. Ceilalți îl urmează. Primul se lasă într-un genunchi — dar, mai departe băieții nu-l mai văd, pentru că l-au acoperit ceilalți.

Dar le-a plăcut și ce-au apucat să vadă. Pe fețele lor apăru satisfacția, o expresie de mîndrie. Da, le-a plăcut cum s-a lăsat într-un genunchi, înclinîndu-și capul, capul acela cărunt. Este cavaleresc și frumos. Niciodată n-au mai văzut cum cineva se lasă într-un genunchi în semn de recunoștință; despre asta au citit doar în romanele istorice.

Dar mai important este că acest gest s-a făcut aci, în fața mormintelor eroilor noștri. Pe pămîntul Leningradului nostru s-a așezat el într-un genunchi, iar vîntul dinspre Neva s-a jucat în părul lui cărunt.

Toți se uitau și tăceau. Și trecătorii și copiii și cei de la Len-energo care stăteau la ferestrele etajului II și funcționarii de la poștă de la etajul I... Grupul de polonezi începu să se retragă, cel cărunt pășind înapoi pe alee spre mașină. El ține ceva la piept cu mîna dreaptă și o apără cu cea stîngă. Au aprins-o de la flacăra noastră și o duc acasă la ei... În urma celui cărunt vin în șir și ceilalți. Se deschid ușile mașinilor, delegația se așează, se așează și translatorul în haină verde.

Și gata... Pornind, ZIL-urile negre parcă cîntau cu gingășie. Se urni din loc această minunăție strălucitoare de lac negru. După ele porniră clincănînd și tramvaiele. Bunicuțele și doicile se împrăștiară spre băncile lor.

Cu același pas de plimbare, cu mîinile în buzunare, cei trei băieți se îndreptară în tăcere spre monument. În preajma lui au crescut ei. În fiecare zi, vara sau iarna, l-au văzut așa, de granit, cu inscripțiile create de comisarul poporului Lunacearski. Dar nici unul dintre ei, inclusiv Iurca, nu a citit cu atenție aceste inscripții. La unsprezece-doisprezece ani nu te prea interesează ce stă scris pe morminte.

Dar acum înconjoară încet îngrăditura și se opresc la fiecare inscripție, citind rar aceste rînduri sobre și solemne: trei băieți vor să știe ce au citit polonezii pe aceste pietre, ce au dus cu ei în Polonia de pe cîmpia noastră, a lui Marte.

Necunoscînd numele
tuturor eroilor luptei
PENTRU LIBERTATE
Celor care și-au vărsat sîngele
omenirea
îi onorează pe cei fără nume
TUTUROR ÎN AMINTIRE
ȘI ONOR
această piatră este pusă pentru
mulți ani...

Citesc în tăcere, fiecare pentru sine: Sașca — încruntîndu-se, Vitca — morfolindu-și buza rumenă, Iurcic — cu o expresie de seriozitate ascunsă pe fața sa micuță. Care mai încet, care mai repede, fiecare ajunge pînă la înțelesul acestor cuvinte. Vezi, nu sînt nici măcar semne de punctuație. Cită bătaie de cap cu aceste semne și cînd colo — se poate și fără ele. „Pentru mulți ani de aci înainte" — este o chemare pentru viitor, către ruși, polonezi, către toate popoarele; și nu le arde aci de semne de punctuație.

NEMURITORI
Căzuți pentru o cauză măreață
în popor VEȘNIC vor trăi
cine și-a sacrificat viața
pentru popor
a muncit, a luptat și a murit
pentru cauza comună...

Stînd mai la o parte, băiețelul cu cămașa albă și fetița cu rochiță roșie priveau la băieții mai mari ce citeau inscripțiile. Așteptau pesemne să se mai întîmple ceva. Nu se mai lăsa oare cineva în genunchi? Dar băieții cei mari își scoaseră doar mucurile de țigară din gură și le ascunseră în buzunar.

Din fundul asupririi
nevoilor și ignoranței
te-ai ridicat
PROLETAR
cucerindu-ți
libertate și fericire
pentru întreaga omenire
tu fericești
și smulgi
DIN ROBIE

Intrară în îngrăditură. În colț este rezemată coroana adusă de polonezi. La mijloc, pe micul spațiu pătrat, arde flacăra eternă, se zbate în vînt, în lumina zilei însorite, ca un steag viu și aurit. Este focul după care au venit polonezii, focul de care au grijă ca să ardă mereu cei de la Len-gaz.

NU JERTFIȚI — CI EROI
zac sub acest mormînt
NU TRISTEȚE — CI MINDRIE
inspiră soarta voastră

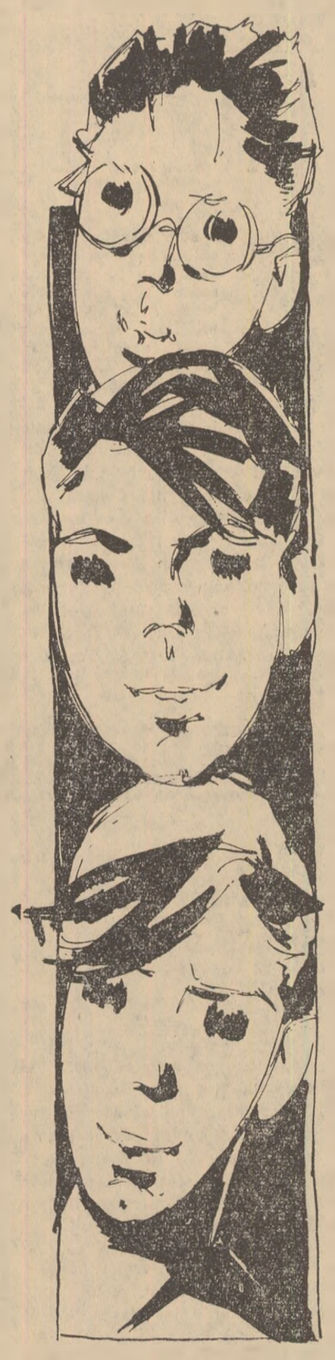

în inimile
tuturor strămoșilor de bună
credință
în zilele groaznice
ați trăit eroic
și ați murit minunat

Ei, și ce-i cu asta, se gîndesc băieții, că cei de la gaze au grijă. E clar — trebuie cineva să aibă grijă să curețe cînd se înfundă. Fără asta doar nu se poate. S-a stins odată, își amintesc ei, atunci cînd a fost vîntul acela puternic. Vîntul a smuls flacăra, dar oamenii au reaprins-o și o vor mai reaprinde dacă se va mai repeta. Și, evident, ea este eternă, evident eternă.

Iar la picioarele lor arse de soare, pline de praf și julite, încălțate în sandale, cu glasuri în șoaptă vorbesc lespezile mormintelor. Numesc nume și dau explicații.

— A murit în luptă cu gardiștii albi.

— A murit ucis de social-revoluționari.

— A murit pe front.

— Ucis de gardiștii albi finlandezi.

— Căzut sub mina gardiștilor albi în timpul răscoalei din Iaroslav în iulie 1918.

— Aici sînt îngropați cei căzuți în luptele din zilele revoluției din februarie și Marelui Octombrie 1917.

Împotriva puterii bogătașilor
și legii pumnului
AȚI DUS RAZBOI
ȘI AȚI CAZUT CU CINSTE
pentru ca bogăția
cunoașterea și puterea
SA DEVINA UN BUN COMUN

Trei băieți cu mîinile în buzunare se depărtează de morminte.

Este bine, gîndesc ei, că aceste lucruri le-au transcris străinii și le-au dus peste graniță. Așa și trebuie. Cum stă scris acolo „ați trăit eroic și ați murit minunat în acele îndepărtate și groaznice zile...".

— De ce groaznice? întrebă Vitca.

Dar tovarășii săi nu au poftă să discute acum toate astea. Trebuie să se mai gîndească puțin. Iurcic își strînse buzele palide, demonstrînd astfel că nu dorește să vorbească. „Mai gîndește-te și cu capul tău, Vitca, dacă poți!".

Băieții pășesc în tăcere, pe aleea asfaltată, printre teii rotunjiți și cuvinte mari li se zbat în inimi.

Au plecat la timp. Mătușa cu fluierul se și îndreaptă grăbită spre morminte. Observase pe băieți în îngrăditură și se grăbea cît putea. Credea — povesti ea apoi bunicuțelor și doicilor — că băieții s-au dus să fure florile din coroană. Dar ei plecaseră deja și coroana era întreagă. Mătușa suflă cu necaz în fluier, că și-a bătut degeaba picioarele.

Iar fetița în rochița roșie și băiețașul în cămășuța albă se întoarseră la păpădii. Nu au înțeles nimic de la început și pînă la sfîrșit. Nu a venit încă vremea lor să înțeleagă. Fetița se lăsă pe vine înfoindu-și rochița roșie și semăna parcă cu o floare mare. Amîndoi, ea și băiețelul, păreau ca două flori pe pajiștea de un verde aprins.

În romînește de S. DIMITRIU

23 AUGUST — 1961

(Urmare din pag. 1)

cu prilejul recentei călătorii a delegației de partid și guvernamentale în U.R.S.S., poporul nostru nu năzuie la bunurile altor popoare, nu formulează revendicări teritoriale față de nici o țară, nu visează să dezlănțuie războaie, nu intenționează să impună politica sa nimănui. Dar în aceeași măsură nu poate să rămînă indiferent față de ceea ce se petrece pe planeta noastră. Să nu uităm: am fost de două ori victima imperialismului și de două ori am plătit, în conflagrații mondiale, pe care poporul nu le-a dorit, un tribut greu de sînge și de infinite suferințe. De aceea, țara noastră, împreună cu familia țărilor semnatare ale pactului de la Varșovia, militează cu energie și consecvență pentru lichidarea tuturor motivelor ce ar mai putea contribui la dezlănțuirea unui alt război,—catastrofă mondială de proporții mult mai periculoase decît toate aventurile similare din trecut. Cioburile anacronice, moștenire nefericită a ultimului război, se cuvin a fi adînc îngropate pentru ca umanitatea să se poată în sfîrșit bucura din plin de roadele păcii. Civilizația nu poate prospera decît în condiții de încredere și respect reciproc între state. Uniunea Sovietică, în fruntea întregului lagăr al păcii, luptă cu abnegație și devoțiune pentru instaurarea în lume a unui climat de liniște și stimă între toate statele, indiferent de natura orînduirilor politice și sociale. E limpede pentru orice minte sănătoasă că în anul în care German Titov înconjoară de 17 ori pămîntul timp de 25 de ore, un război pustiitor de vieți și bunuri materiale e mai mult decît o crimă abjectă, e o absurditate. Și totuși, există asemenea capete înfierbîntate, iresponsabile, în lume, care visează războiul. Împotriva lor trebuie ținută uscată pulberea, în deplină conștiință că, dacă vor păși pragul nefast, cei care vor pieri vor fi imperialiștii, lagărul păcii avînd suficiente arme ca să dea oricui, și oricînd, o ripostă promptă și nimicitoare.

Vigilent, pătruns de importanța misiunii, poporul nostru veghează la meterezul liniștii sale rodnice.

Zi de bilanț al unor victorii istorice, 23 August înseamnă prilejul scrutării responsabile a viitorului. Poporul romîn știe că, sub conducerea înțeleaptă a partidului, drumul său înainte va fi unul de izbînzi mărețe închinate omului și fericirii sale.

Așa cum a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului: „Pășim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare și ai întregului popor romîn".

Cu toate steagurile desfășurate sub lumina binefăcătoare a gloriosului 23 August, privim viitorul stăpîniți de un sentiment de încredere și nețărmurită speranță!

Aurel BARANGA

Succesele romanului

(Urmare din pag. 1)

de Asztalos István, „Cu ghiarele și cu dinții" de Kovacs Gyorgy, „Brazdă peste hațuri" de Horvath István ș.a.) se caracterizează prin armonia construcției, prin densitatea materialului de viață, prin consecvența stilistică.

Pe drumul realismului socialist romanul s-a îmbogățit cu teme noi, cu tipuri noi și — poate nu în aceeași măsură — cu procedee noi de compoziție, cu noi formule stilistice. Substanțială rămîne însă măiestria de a împleti destinul eroului (sau destinele eroilor) într-o narațiune epică bazată pe reconstituirea unor evenimente istorice de incontestabilă importanță. Doar astfel se explică, de pildă, și succesul unui roman de debut ca „Cuscrii" de Alecu Ivan Ghilia. Povestind, în sensul precis al acestui cuvînt, un episod al luptei pentru colectivizarea agriculturii, autorul reușește să dezvăluie, concomitent, fără a întrerupe narațiunea, și deplasările care se produc în psihologia unor personaje.

Am insistat atît de mult asupra acestei trăsături definitorii a romanului realist-socialist de la noi, pentru că ni s-a părut că datorită ei, literatura noastră a putut răspunde pozitiv în ultimii ani la apelul adresat scriitorilor și artiștilor în Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Congresul al II-lea al P.M.R. de a crea opere în care să fie reflectate „aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului, ca și din istoria ultimelor decenii".

M. NOVICOV

(Continuare în nr. viitor)

POVESTIRE DE VERA PANOVA

DIN LIRICA SOVIETICĂ

MARGARITA ALIGHER

Berlin

Cine se laudă că are o inimă intactă recunoaște că are o inimă prozaică, depărtată de lume, surdă și ascunsă. Inima mea poartă urmele marii sfîșieri din omenire.

HEINE

Acum mai bine de o sută de ani,
cu gîndul la patria îndepărtată,
pe pămînt străin, poetul german,
că-i lumea ruptă-n două, — a spus odată.

Recunoștea, amar și fățiș,
deschizîndu-și inima anume,
că i-a fost sfîșiată, ca de-un tăiș,
de marea ruptură din lume.

Ca granița dintre-ntuneric și lumină,
sîngerînd adînc, sîngerînd încet,
te-a despicat ca o secure haină
pe tine, centru-al lumii — inimă de poet.

Cu mai bine de-o sută de ani înainte,
ce vesel filozof, amar pe jumătate;
șapte mii de mizerii și un răspuns fierbinte
la șapte milioane de-ntrebări blestemate.

Nu-n zadar spaima în asasini o iști
cînd glasul tău cere răspuns la întrebare.
Nu-n zadar au fost arse pe rug, de fasciști,
cîntecele poetului, temerare.

Tunau evenimente, zile și crunte ere,
medievale neguri, tot n-au înăbușit
glasul profetic care acuză și cere
Și se-adîncea ruptura-n veac, cumplit.

O neagră cicatrice, fără vindecare,
sufletul viu rupîndu-l,
sfîșia în două uscat și mare,
sfîșia și cerul și pămîntul.

Prin cărți și prin ziare-și petrecea tăișul.
Poate nu oricine știa s-o vadă.
Pe stradă se-așeza de-a curmezișul
și se numea: baricadă.

Ba, ultimele știri, transmițînd,
țîșnea ca o rachetă spre-o stea.
Trecea prin toate fronturile, pe rînd,
și-atunci „linia-ntîia" se numea.

Și-acest hotar, ca și cum ar fi devenit
explosiv, și ca și cum războiul ar mai ține,
arde ca o lamă de cuțit,
poet german, azi, în Berlin, la tine.

Pe lîngă poarta Brandenburgului, ne-ndurător,
pe lîngă-nnegritul Reichstag
el taie-n două un singur popor
de-o aceeași limbă și de-un același steag.

Și-i amenințător de adîncă
spărtura, ca-n gheață, cînd tu, primăvară, te-arăți.
Iar inima nu poate, nu-i chip să nu se frîngă
cît lumea-i ruptă-n două jumătăți.

În romînește de NINA CASSIAN

München

(Fragment)

Bătrînul, vechiul München, e drept, e-ncîntător
Nu crezi c-au stat pe-aice ruinele morman...
În el stă Wolfgang Keppen, artist și scriitor
European, german și cetățean.
Se pare că exilul nici n-ar fi fost vreodată,
În patrie, acasă! Viu, sănătos și teafăr.
... Dar grija lui atentă, lucidă și-ncordată
Se-ntinde-n jur și ochii cercetători îi scapăr'.
Oraș de revoluții, de puciuri, un tumult
Al anticelor vremuri și-al vremurilor noi,
E drept, tu ești acuma frumos cu mult mai mult
Ca-n vremile naziste, de jaf și de război.
Și oamenii sînt astăzi mai mulțumiți, mai buni,
Și de-o minune-aevea spun glasurile toate —
Căci nemților le place să creadă în minuni.
Și nu se vede sînge prin piețele spălate,
Nici spaimă nu se vede în ochi și pe obraji,
Și-ți par uitați ucișii cei fără de mormînt,
Și par iertați de-a pururi călăi și ucigași,
Ca și cum toate fost-au un vis grozav și crunt —
N-a fost nici gestapo și n-a fost nici S.S. ...
Există însă-o vreme și sînt anume date
Cînd din minuni izbînda cuprinde înțeles.
Și toate par să fie și nu-s adevărate,
Și nimenea din somnu-i nu prinde să tresară.
A fost însă o vreme, o scurtă primăvară
Cînd fără steag și arme în piețe adunați
Toți oamenii simțiră că-s oamenilor frați.
... În aerul albastru, vibrînd adînc ca struna,
Ce tremurînd tresare la cel mai stins fior,
Puternic se-ncordează cînd a simțit furtuna
Un suflet drept, sensibil și înțelegător.
Cu mult mai luminoasă e lumea ca-n trecut
Și cinstea unei nații și vechea demnitate
Se văd mai bine.
Încă nimic nu s-a pierdut.
Cînd suflete de-acestea încep să se arate.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Ziua cea mare

Spre-a vechii țări singurătate,
Spre vetre ghemuite strîmb,
Un cimitir bătrîn, pe dîmb,
Rînjea cu pietre cariate;

De-o neagră vreme-ndelungată
Și soarele-necat în praf
Zăcea pe-un nor ca pe-un cearceaf
O bubă roșie crăpată;

O, tot ce-a fost, n-a fost în treacăt,
Urît a fost de zeci de ori,
Pămîntul sta-n încuietori,
Sta luna, peste țară, lacăt;

Și cerul, astru lîngă astru,
Sticlind din nasturi de manta
Prin întuneric se uita
Pîndind ca un jandarm albastru;

Pustietăți domneau solemne
Și greieri scîrțîiau arcuș,
Iar de ieșirea din cătuși
Furtuni, din cînd în cînd, dau semne,

Pîn-a venit și ziua mare,
Pîn-alungarăm sumbrul nor —
Și-am înălțat un singur zbor
Și-n om o singură chemare...

Cicerone THEODORESCU

PE SANTIERELE G.A.C.-LUPȘANU-LEHLIU

„PESTE NECESAR"

Gospodăria colectivă din satul Lupșanu, raionul Lehliu, a fost și pînă acum o gospodărie bună. Anul acesta însă, după ce s-a strins grîul, orzul, ovăzul, cei de la raion i-au spus președintelui:

— Mă Costică doi (în raion mai este un președinte de colectivă pe care-l cheamă tot Costică și care e mai inalt decît cei din Lupșanu), mă Costică doi, voi parcă ați pornit-o spre cosmos.

Există în fiecare sat niște exprimări — li s-ar putea zice sezoniere — care definesc o stare de lucruri, durează cît această stare, sînt întrebuințate cîtva timp de toată lumea și apoi sînt uitate. Eu am găsit aici două. Întrebați despre recoltă oamenii răspundeau în două feluri. Unii:

— Cum a fost, a fost pe excelent.

Alții:

— A fost peste necesar.

Cred că cea de-a doua o să învingă.

☆

Să vedem ce acoperă ele. Mai întîi că au fost atinse contractele, — s-au achitat; apoi că datorită recoltei foarte bune gospodăria o să-și mai cumpere un Steag Roșu. Are două și o să-și mai cumpere încă unul; că se construiesc dintr-o dată trei grajduri pentru vite; pe urmă că un om se duce la Sfat ca să-și scoată un carnet de producător pentru cazan, cu Scuterul — deși Sfatul e la cîteva sute de metri de casa lui.

— Ți ai luat Scuter, Floreo? îl întreabă cineva într-o doară.

— Nu, Manet.

— Păi poate să fie totodată și Scuter și Manet, îi explică altul binevoitor, fără ironie. E Scuter Manet, e Carpați, e...

☆

„Peste necesar" mai înseamnă că anul acesta o zi muncă valorează cît două zile muncă de anul trecut. „Asta la limita de jos — mi-a subliniat președintele, — că sînt cazuri cînd valorează și mai mult."

☆

Spre seară, la Sfat, nea Perțea, omul de servici îmi spune că președintele și secretarul sînt plecați „pe la Festival". A doua zi, duminică, a avut loc aici, în cinstea zilei de 23 August, un festival al cîntecului, portului, dansului și sportului.

Merg cu un brigadier de la gospodărie și cu un referent de la Sfat spre locul unde avea să se ție festivalul. Unul dintre ei are în mînă un ziar în care sînt fotografiați Titov și Gagarin

— Ai fi avut curaj să fi fost în locul lor, nea Antoane? îl întrebă referentul pe brigadier.

— Nu trebuie doar curaj, mai pune la socoteală și știința. Cîte aparate sînt...

— Un lucru eu nu înțeleg: cum o fi putut Titov să doarmă. Că dacă era în imponderabilitate chiar dacă te așezi pe pat, tot nu-l simți. E ca și cum ai dormi pe aer. Ori că dormi pe tavan, ori că dormi pe dușumea, tot una.

— Și ce saltea mai moale ca aeru' îi fi vrînd?

— Da eu nu pot să ațipesc pînă nu sînt ceva tare su' mine.

— Nu ești învățat cu moalele. Las' că te înveți tu. Da' cum o fi putut să bea, că înseamnă că chiar dacă pui cana la gură apa tot nu curge în jos.

— Păi o sorbea.

— Numa' să sorbi, altfel n-ai cum

☆

Ajungem la locul unde se va ține festivalul. Se lucrează la tușarea terenului de fotbal. Tușa este făcută cu niște praf de îngrășăminte agricole, rămase de prisos la gospodărie. Secretarul Sfatului, Gh. Răducu, cu regulamentul F.I.F.A. în mînă fixează locul loviturilor de pedeapsă și al centrului. Nuță, secretarul U.T.M.-ului, întinde sfoara pe unde trebuie să meargă cel cu tușiera și strigă la cineva din capul celălalt al terenului, să tragă de sfoară că lasă burtă.

Într-o margine, sub doi salcimi, se lucrează scena.

★

Duminică — festivalul. Cei doi salcimi sub care e construită scena, ocrotesc cu umbra și echipele artistice și publicul. Se cîntă mai ales din folclorul nou despre viața în gospodării colective. Rețin: „Dulce-i graiul ce-l vorbim / Și pămîntul ce-l muncim". „Căci la noi la colectivă / Cresc bucatele în stivă". „Frunzuliță floare-albastră / Ce frumoasă-i țara noastră / Frumoasă prin grija lui / Dragului Partidului". „Cînd vine primăvara / Nu mai recunoaște țara".

☆

La dansuri cei din Lupșanu au avut ghinion. O fată se îmbolnăvise și a fost înlocuită cu alta care nu fusese la repetiții. Aceasta s-a impiedicat în timpul jocului de o blană ieșită din scenă și a căzut. S-a roșit și tot timpul a jucat roșie la obraz.

— E răcută, săraca, o căinează o bătrînă care știa povestea. N-a fost la repetiții.

Pentru faza raională s-au calificat cei din Dor Mărunt.

☆

A urmat fotbalul Comuna Lupșanu—Comuna Plevna. Arbitrul — din satul Model — Spectatorii sînt strînși unde e umbră. Meciul e însoțit de comentarii cam așa:

— Cine e ăla cu mingea mă?

— Gigi, căpitanu' ce dacă e în echipament nu-l mai cunoști?

— Arbitrule nu fumezi o țigară?

— Arbitru de tușă nu vorbi cu publicul!

— Pe jos Osmane, cu viteză de rachetă.

— Il vezi pe ăla cu numărul 9? E Nuță. Unde e mingea acolo e și el. Nu se odihnește un pic

— Odată s-a odihnit și d-asta a zăcut o săptămînă.

Cei din Lupșanu bat cu 2-1. După părerea unora arbitrul i-a părtinit pe cei din Plevna.

Strînși lîngă un chioșc cu bere echipa din Lupșanu e posomorită.

— A fost bătaie de joc, spune Gigi, căpitanul. Cine l-o fi pirit și p-ăsta de arbitru, nu știu. Cum ajungeam în fața porții, gata, ofside.

— Lasă că tot l-ați bătut spune cineva din apropiere.

— Da la limită, la necesar. Trebuia să fie 5-1.

— N-a fost peste necesar, spune Nuță vorba care merge acum prin sat, mîhnit și el.

Nicolae VELEA

Triumf

Aud din cîmp intrarea combinelor în grîu,
sub arcuri triumfale albastre și fluide.
Și eu le-am dat răsuflet. În mare pînă-n brîu,
acum rotesc prin valuri privirile avide.

Ca un strateg de pază trec peste anotimp.
E-un stat major în hală. Metalica dogoare
creează o escadră ce-aliniază-n timp
intrarea triumfală în porturi viitoare.

Veronica PORUMBACU

În hala „Diesel" din Reșița

Cu ritmuri solemne de laborator,
Frezele și strungurile gîndesc metalic,
Desfășurînd subtile spirale,
Sub foșnetul becurilor fluorescente.
Șiragul roților dințate îmi pare-o prelungire
A mîinilor mele nesfîrșite;
Mișcările regulate, precise, rotunde
Dezvăluie nesecatele zăcăminte-ale forței umane.
Muncitorul le conduce singur și frumos,
Asemeni dirijorului sau inspiratului sculptor,
Finisînd parcă armonii de artă.
În ritmul generoaselor locomotive
Îi vom asculta odele inimii.

Al. JEBELEANU

Autobiografie

Prieteni, în seara aceasta vă voi vorbi
despre mine.

Am să vă spun că m-am născut
În ultimii ani de război și de aceea
Din fiecare umăr mi se desface
Cîte un ecran luminos,
Pe care se proiectează sufletul meu
În nesfîrșitul lui flux către pace.

Am să vă spun că am trăit în cîmpie.
Și rotindu-mi mîinile amețitor în văzduh,
Voi revărsa de pe brațele mele
Cîmpia spre voi.

Seara va fi frumoasă.
Și vorbindu-vă despre dragoste
Îmi voi înclina trupul.
Atunci, din degetele mele vor izbucni stele
Trasînd în drum către boltă
Voalul de flăcări al liniștii...

...Aceasta va fi autobiografia mea.
Și, la sfîrșit, privindu-vă unii pe alții,
Vă veți regăsi în autobiografia aceasta.
La sfîrșit, ne va înconjura adevărul uimitor
Că sîntem coloanele vii pe care se sprijină
Comunismul.

Apoi, în drumul spre casă,
Vom străbate vîrstele lumii.
Se vor scutura peste frunțile noastre fulgere,
Peste fruntea mea se vor scutura
Tot mai multe fulgere,
Tot mai multe fulgere, tot mai mulți ani,
Legînd electricitatea din arborii
Ideilor noastre.

Adrian PAUNESCU

Arhitectura orașului

Așezată din vechimi preistorice la poalele zonei deluroase, în spre șesul dunărean, pe albia schimbătoare a unui rîu cu dese revărsări ale desprimăvăririi, înzestrată cu fermecătoare ridicături, după geologi impropriu numite dealuri, bogată în livezi și vii înconjurătoare, insuflețită de verdeață naturală și de grădini și parcuri, acoperită de un azur napolitan, în ciuda variațiilor climaterice, răsfirată din huzur pe suprafețe prea întinse pentru populația vremii, vechea Capitală a copilăriei mele, din întîia decadă a veacului, era un oraș al contrastelor dureroase.

Și așa a rămas pînă la evenimentul istoric de la 23 August.

Nimeni nu formulase mai norocos și lapidar decît viitorul mareșal Moltke, izbitoarele contraziceri ale alcătuirii feudale în descompunere și în preajma ridicării burgheziei. Era în 1835. „În București se văd cele mai păcătoase colibe lîngă palate în stilul cel mai nou și lîngă vechi biserici în stil bizantin. Cea mai amară sărăcie se arată lîngă luxul cel mai triumfător, și Asia și Europa par că se ating în acest oraș".

Am mai apucat și noi, în plin centru al Capitalei, la cîțiva pași după fațada arătoasă a unei vechi clădiri boierești, rămasă neschimbată, bordeiul slugilor, nedărîmat pînă mai acum douăzeci de ani. Zidurile înalte de odinioară, adevărată redută, — menită în subsidiar să ascundă străinilor spatele decorului, — căzuseră spre a fi înlocuite printr-un grilaj de fier, care nu mai putea camufla trista realitate. Dar și așa, străinii știau să vadă. Cartea franceză a lui Frédéric Damé, de altfel distins lexicograf, după douăzeci de ani de staționicire printre noi, specula fotografic, de la o pagină la alta, într-o alternanță ritmică studiată, aspectele vechiului stil arhitectonic, precum și cele de împrumut occidental, cu sălașele cvasi-troglodite de mizeră ruralitate: cocioabe, colibe, cotinețe, rătăcite printre palate. Cine nu-și amintește de rarii vizitatori străini, din vremea ghelrurilor capitaliste, între două ospețe sau tratative financiare, oprind mașina de turism ca să fixeze pe peliculă un aspect al „pitorescului" vieții sociale, la care colaborau fără să știe, cu exploatarea lor.

Am apucat în copilărie, pe strada Clopotarii Noi, astăzi Grigore Alexandrescu, unde mă născusem, necanalizată și neelectrificată, pe vechii sacagii și fanaragii, cu echipajul și echipamentul respectiv. Casa relativ nouă, construită de tașeroni italieni, era de tip vagon, cu streașină la geamlic, numită avantajos „marchiză", cu căpriori de-a lungul acoperișului, cu fîntînă în curtea pietruită. La colțul cu strada Clopotarii Vechi, domina firma unei cîrciumi cu invitația îmbietoare, aproximativ folclorizată: „Hai noroc și veselie, (3×3=9) Și bei pînă plouă". Asta aducea noroc patronului la vreme de secetă. Un maniac scăpat din ospiciu străbatea strada într-un rînd, la ore fixe, adunînd copiii pe după garduri cu strigătul megalomaniei stihuit: „Eu sînt cel mai mare de pe mare, / Cine mă nu-roase moare"! Pe maidane băieții înălțau zmeie cu zbîrnîitoare sau jucau la arșice, văicărindu-se melodic de cîte ori cîte un șmecher făcea „cu crivda", forțînd norocul. Rahagii, turci autentici cu fes roșu, își debitau variatele specialități, asaltați de ceata copilașilor desculți și chilipirgii, jucîndu-și în palme bănuți de aramă și gologanii găuriți. Sacalele huruiau pe caldarîmul bolovănos. Strada ar fi fost moartă, fără zgomotele precupeților olteni, strigîndu-și marfa în mers săltat, cu cobilița pe umăr. În verile mai adesea toride și secetoase de Sahară, se ridicau nori de praf, toamnele ploioase ineau uliițele în noroi, iar iernile cu zăpezi de basm aduceau sănile cu zurgălăi, bucuria copiilor celor cu dare de mînă, concurînd neleal săniușele aglomerate la pîrtii, unde odraslele săracilor își așteptau rîndul, chiuind și bătînd din picioare, ca să și le încălzească. La un pas, începea șoseaua Kisselev, cu alele pentru copii pînă la întîiul rond, dar mai ales cu spectacolul mîndrelor echipaje uneori biazonate (tot „cu crivda"!) sau cu trăsurile largi ale muscalilor evocați și de Caragiale, iar în timpul primului război mondial, cu sfidătoarele „bătăi de flori" între cavalerii de industrie și un anume coconet, dedat studiului aprofundat în fața oglinzii. Semenele lor mai mici nu erau date la carte, iar studentele se numărau pe degete, la fiecare facultate, cu cincizeci de ani în urmă. Amintirile duioase ale copilăriei se împletesc cu revoltele primelor licăriri ale lucidității adolescentine, care descoperea ceea ce am numit: spatele decorului.

București

Astăzi, micul tineret școlar constituie o adevărată armată fără nici un dezertor, în timp ce vechea Capitală dădea un procent de 15% analfabeți. Duminica, el tăbărăște la Palatul Pionierilor, atras de un complex de programe artistice și sportive, la care colaborează cu însuflețire, într-un decor natural minunat, pe dealul Cotrocenilor, unde tînărul Mihail Sadoveanu, debutantul genial de acum 60 de ani, venea să caute apusuri de soare mărețe, amintindu-i pe cele moldovenești. Acest tineret este răsăritul de soare al societății socialiste, al cărei alfabet îl descifrează ca să-l traducă în viață. Statul socialist l-a înzestrat cu învățămîntul elementar de 7 clase gratuit, dăruindu-i și cărțile, iar armatei de studenți de la cele 40 de facultăți din București, înglobînd 55% din totalul studenților pe țară, le acordă la două treimi burse de studii, ca învățămîntul să nu se mai îmbine cu nevoile.

Bucureștii de azi sînt o Capitală a culturii și a muncii. Orașul patriarhal al copilăriei mele, cu rare fabrici și ateliere, și cu mai numeroși meseriași năimindu-și munca brațelor, s-a preschimbat într-o vastă uzină.

În zorii zilei, acolo unde se mai aude cîntecul matinal al cocoșului, scurta lui vocalizare este acoperită de glasul sirenei care cheamă la muncă toate categoriile de muncitori ai Capitalei. La ieșirea de la lucru, sute de case de lectură și biblioteci de cartier îi îmbie să se cultive recreîndu-se, fără nici o cheltuială. Alții, întorși acasă, în apartamentele cele noi, curate și luminoase, n-au decît să întoarcă butonul de la radio sau televizor, ca să-și umple interiorul cu muzică, joc și imagini. Li s-au dat oamenilor muncii, în anii construcției socialiste, zeci de mii de locuințe igienice și mobilate, cu balcoane și terase pe care se zbenguiesc copiii și se răsfață florile, la toate etajele. Vechile periferii, curățite cu tîrnăcopul, au lăsat locul unor vaste cartiere noi, cele mai multe muncitorești, ca Ferentarii, Floreasca, Vatra Luminoasă, Bucureștii Noi, Bulevardul Muncii etc., cu blocuri frumos aliniate, pe artere largi, cu bordurile plantate, cu scuaruri și peluze de flori, cu flori pretutindeni, în jurul fiecărui pom. Oriunde se așează ochiul, îi suride un colț de frumusețe policromă, sub un cer de același azur netulburat.

Acuratețea este pecetea nouă a stilului socialist. Zorii zilei deschid ochii lucrătorilor în drum spre locul muncii, asupra unor întinse artere imaculate, ca de sărbătoare. Spectacolul îmbie la lucru și la încredere în rezultatele muncii. Într-o metropolă înnoită ca a noastră, în care amestecul stilurilor rămîne tristul apanaj al „centrului", centura arhitectonică nouă a Orașului Muncii simbolizează crepusculul realităților și al noțiunilor legate de vechi și istoricește clasate. Capitala se face zi cu zi mai mare și mai frumoasă. Să fim paznicii frumuseții ei.

Șerban CIOCULESCU

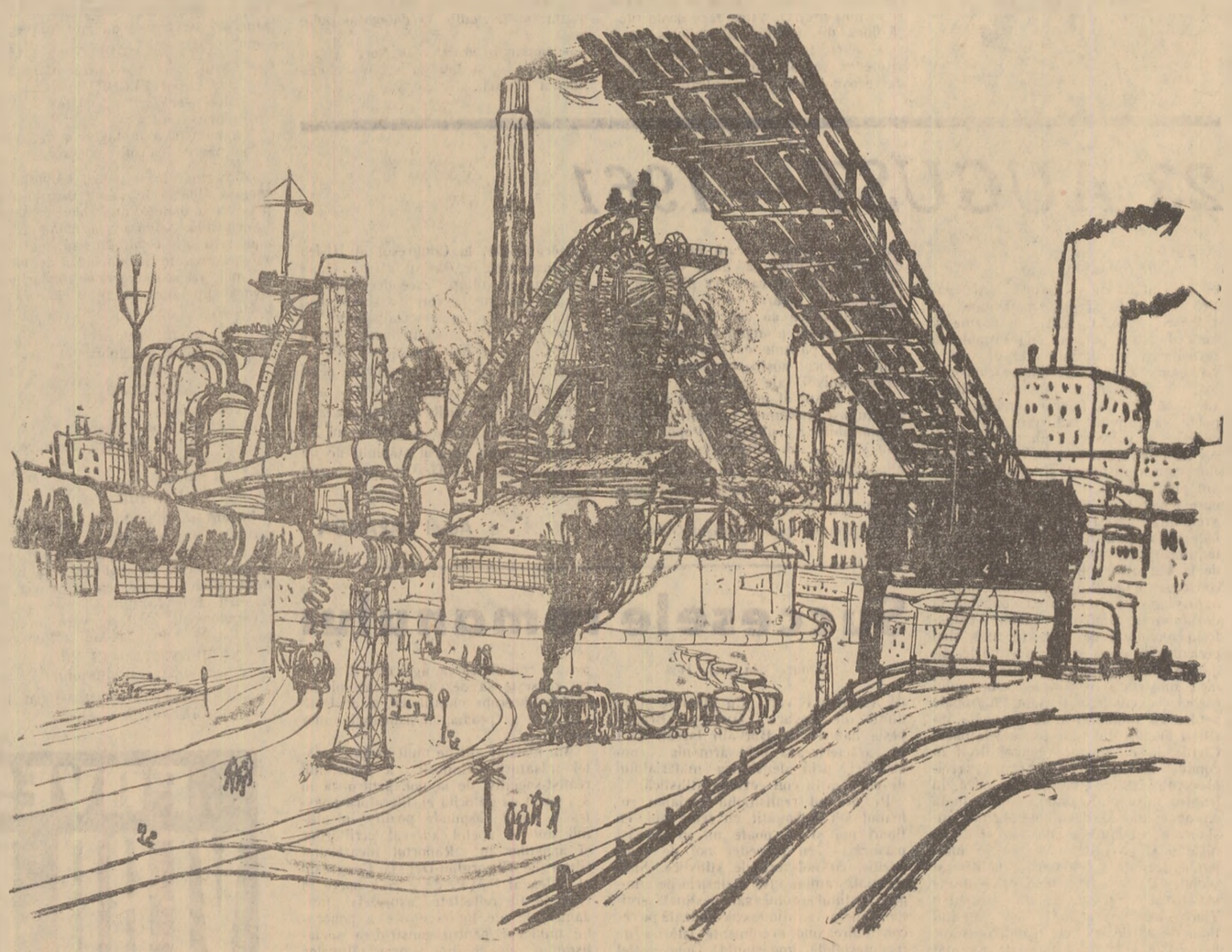

GH. BOȚAN — „Furnalul 6 Hunedoară"

SOCIALISMULUI

DIN CARNETUL SCRIITORULUI

Pămîntul Moldovei din paginile sadoveniene și-a schimbat fața. Imaginea idilică sau de aspre și adînci pustietăți, de sate pierdute în depărtate funduri de țară, în neștiință și înapoiere nu mai e mărturisită decît în unele din acele neegalate pagini ale marelui nostru povestitor.

Desigur, au rămas frumusețile pămîntului acelor locuri zugrăvite de penelul vrăjit, de cuvîntul care dăruia în sunet și imagine o răsfrîngere a frumuseților reale. Dar s-a suprapus peste obrazul trecutului, peste ceea ce Sadoveanu deplîngea constatînd, o altă culoare, noi realități. S-a produs o schimbare la față, un proces de înfrumusețare a vieții, a profilului social, o înzestrare permanentă, zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă.

Nu mai e cazul să reamintim stadiul de apriga înapoiere, a vieții, a vieții economice, a standardului muncitorimii din Moldova.

Călătorul, turistul, cercetătorul faptelor și fenomenului muncii intîlnește azi, la fiecare cotitură a trenului sau a mașinii, o imagine nouă, care-i izbește, îl surprinde, prin aproape miraculoasa-i apariție, înscriere în peisaj.

Cînd a trecut pe aici? Nu sînt cîteva luni, un an poate, și totuși, în ce chip au răsărit din pămînt aceste clădiri pe întinderi de hectare, impunîndu-se, ridicînd în lumină siluete elegante, arhitectonice, linii pure, stilizate, de un modern armonios, urmărind echilibrul unui realism creator, fabrici, uzine, viaducte, școli, spitale, sanatorii, orașe în permanentă transformare.

ÎN REGIUNEA SUCEAVA

N-ai mai trecut de un timp călătorule prin vechea cetate de scaun a lui Ștefan Vodă. Trenul s-a oprit în gara Sucevei. Ieși un taxi și sui șoseaua către oraș. Două imagini apropiate îți apar din goana mașinii: Pe Valea Moldovei, pe unde curge cîntatul de Sadoveanu curs de apă, cu întinsoarea, de adîncă melancolie și goliciune a pămîntului, răsare azi clădirea sau clădirile unui modern și impunător combinat de celuloză. Va fi pus în curînd în funcțiune. Măsori cu privirea din fuga vehiculului întinderea combinatului. Din depărtare, din ruinele cetății Sucevei, privește parcă o agera căutătura. Chipul închegat din cețurile trecutului, al lui Ștefan Voievod, parcă scrutează depărtările cîmpiei, albiei Moldovei, văzînd cum Moldova lui urcă pe treptele cuprinse ale belșugului și că poporul cel de jos, pentru care a stat cu paloșul și cugetul treaz, a ajuns zile bune într-o țară și o cîrmuire a dreptății. Suceava de azi vestește Suceava de mîine. Hotel civilizat, blocuri cu multe apartamente și cu preocupare de linie. Alinierea străzilor, perspectiva lărgirii planului edilitar, fac din cetatea moartă de altădată, un oraș în care pulsează viața.

Dacă pornești din Suceava spre Dorna, înregistrezi alte realizări, cum la Sadova, în anii aceștia s-a ridicat fabrica de lapte praf și alte produse derivate ale laptelui. Clădirea se află în apropierea gării din Sadova. Privită de departe ai zice, un pavilion de mari proporții, transplantat din cine știe ce expoziție internațională. Liniile și culorile acestei realizări arhitectonice au valoarea unei opere de artă. Nu distonează, adică nu contrazice formele, liniile și culoarea locului. Cum nu se află în raza satului cu casele lui de un specific și o plastică munteneacă, clădirea nouă și colorată a fabricii parcă e o notă, de un lirism și o expresie modernă, într-o frază muzicală de baladă, de piesa muzicală ce unește antitezele prin acel echilibru armonic pe care-l dau valoarea ambelor expresii de vechi valoros și de nou în treapta împlinitorilor.

E adevărat că în Vatra Dornei mai sînt multe de împlinit. Stațiunea este importantă și de o valoare certă în terapeutica balneară, cu ape cu efecte demult stabilite ca să necesite un mai amplu plan de construcții în favoarea unei cît mai largi capacități pentru bolnavi și sezoniști.

Deși există ceva despre care nu se scrie în fiecare zi și despre care mulți nu au încă date de cunoaștere. Este vorba de ce s-a realizat pentru acei mulți și destoinici muncitori dintr-un sector foarte important al economiei noastre naționale.

Pentru muncitorii forestieri și plutașii Bistriței și ai Dornei viața de azi este adevărată viață. Îi cunoaștem mulți pe plutașii aceștia din paginile lui Mihail Sadoveanu: descrierea Toancelor care nu-și mai păstrează atributele fizice ce iscau cumpene și drame, Bulboana lui Vălinaș, cu acel farmec idilic și dirijare dramatică în deznodămînt și fabulație, apoi, plutașii, viața lor rămasă, în legendă, pentru mulți. Dar în această zonă a apelor de pe Bistrița aurie, de pe Dorna și de pe toate izvoarele repezi pe unde vin tablele de butuci doboriți de pe culmile și coastele munților Moldovei, viața nu era de loc idilică pentru corhănitori, pentru lopătarii de plute și plutași, condiții grele de viață în bordeie primitive, salarizare minimă, munca grea, fără protecție și mijloace tehnice avansate, aprovizionarea defectuoasă, în linie generală primitivism. Vino azi iubitor al unei viziuni romantice despre oamenii din pădure, tăietori, despre plutașii literari, și stai în preajma lor. Ai să-i auzi vorbind despre tot ce se întîmplă pe glob. Ai să găsești în casele lor aparate de radio, ai să-i vezi circulînd cu bicicleta, ai să intri în bufetele, magazinele mixte și alimentarele aflate la locurile lor de muncă, la Iacobeni, la Bilca, Cîrlibaba, Șesuri și mai departe, în cele mai mici puncte unde se află barajele de unde pornește haitul cu plutele, sus pe pîraiele repezi, ce duc la lacul Lala, la Cucureasa, Negrișoara, Bila, Țibău. Ai să vezi cu cîtă grijă, partidul a știut și a căutat să vindece racile vechi, să limpezească apele tulburi ale trecutului, acolo de unde apele muntelui aduc în viteză și prin grele încercări bogăția muntelui, lemnul care dă atîtea folose și frumuseți vieții noastre.

Dacă de la Frasin, unde se prelucrează buștenii exploatărilor acelor munți (și unde a apărut în anii din urmă o fabrică de binale, uși, ferestre, care deservește toate șantierele de construcție din țară) treci prin pădurea pluricentenară de la Slatioara, peste Rarău, ajungi la Bistrița inferioară, unde la Leșul Ursului, la Crucea, după Toance, se fac cercetări geologice cu succes și în curînd noi bogății miniere se vor porni la lumina zilei, pentru dinamica înflorire și înzestrare a patriei.

Păduri pe ape, păduri pe trenuri și remorci, vine de minereu pe sub masivii împăduriți pulsează ca un sînge viu, puternic prin arterele pămîntului patriei.

Radu BOUREANU

Pămîntul și marea

ÎN REGIUNEA DOBROGEA

Niciodată n-am putut să despart aceste două elemente ale ținutului dobrogean: pămîntul și marea. Amîndouă vaste și impresionante; unul în întinderea sa mută și neclintită, celălalt schimbător, agitat, în continuu freamăt. Amîndouă, la fel de grandioase, trezindu-ți același sentiment al nemărginirii.

Golul stepei scite nu te mai înfioară însă; de la un capăt la altul, pe pămîntul ars și secetos de altădată, au răsărit perdele de păduri, grădini, lanuri, de grîu și de porumb, umplînd văzduhul cu foșnetul lor viu. Marea este străbătută de flotile de pescari, barată de taliane. Forța ce sălășluia în aceste două elemente a fost cucerită. Și eu nu pot să le despart una de alta, căci din ele își trag puterea marile așezări colective care au transformat locurile și viața oamenilor.

VEDE ORICINE CU OCHII SĂI

Mă aflu acum într-o încăpere plină de oameni, care se golește treptat, rămînînd doar vreo doi, îndărătul meselor de birou și un al treilea, în picioare, lîngă ușă. E sediul gospodăriei colective „Vasilescu-Vasia" din comuna „23 August". Pe masă e un telefon cu manivelă, iar în dreptul ei un bărbat înalt, masiv, smead, cu vocea așezată, cu gesturile liniștite. Nu-l știam, nu-l cunoșteam. Respira stăpînire de sine și putere. Ridică receptorul:

— Direcția Întreprinderilor de Construcții? Dumneata ești tovarășe X? Aici e Ștefan Trușcă. Da... da, pentru pietriș, am nevoie la iesle. Nu, nu numai atît. Îmi trebuiesc și grinzile și căpriorii pentru grajduri. Păi, bine înțeles, sînt doar în plan! Am de înălțat două grajduri noi... De ce să aminăm? N-ai mijloace de transport? Nu-i nimic, am eu, îți trimit amîndouă autocamioanele. Lasă-i mai bine să fie materialele la mine în gospodărie, decît la dumneata în depozit...

Închide telefonul, mulțumit. E președintele gospodăriei. Și numai în două ceasuri, cît am stat împreună, înainte de a pleca pe cîmp și de-acolo la cherhana, unde avea să mă prindă amurgul, mi s-au desfășurat etapele viitoare de dezvoltare ale gospodăriei. Caracteristica ei este agro-zootehnică, tinzînd să devină îndeosebi zootehnică.

Nimic n-a fost neglijat, nici un sector, și interesul pe care mi-l trezește e acela al unui plan de bătălie de lungă durată, în care se reflectă, ca într-o oglindă, directivele Partidului. Numai aici îți dai seama de importanța lor covîrșitoare, de creșterea producției, exemplificate în cifre concrete, pe care neîndoios le vor atinge pînă-n 1965. Un plan este în primul rînd o acumulare de energii, o repartizare rațională de forțe, în scopul de-a spori producția.

Urmăresc cu atenție cifrele în care sînt cuprinse capetele de ovine, bovine, porcine, puzderia de gîște și găini, suprafețele cu grîu, porumb, legume, aracii de viță de vie, stupii. Mi le notez cu grijă și înapoia lor mie îmi apar tonele de carne și de pește, movilele de lînă fină merinos, căruțele pline de legume, riurile de lapte și de miere, aroma dulce a vinurilor Afuz-Ali, Hamburg muscat, Perla de Chabat și ciorchinii cu bobul lung și cristalin sau rotund și negru al strugurilor de masă.

— Ce-a fost și ce este, vede oricine cu ochii săi. Și mîine va fi întocmai cum spunem noi, încheie președintele.

OAMENI, LANURI...

La rîndul meu, aș fi vrut să-i spun omului acestuia masiv și liniștit că știu că gospodăria sa e una din cele fruntașe și că-și va înfăptui visurile. Renumele ei, a brigăzilor, a ajuns pînă la mine, pe cînd străbăteam vechiul pămînt dobrogean. L-am întîlnit pe buzele multor mecanizatori, colectiviști, pescari, din împrejurimi și din depărtare. Și acum cînd sînt aici, în inima acestui sat, plin cu răzoare de floarea nopții și petunii, aș vrea să-i văd pe unii dintre vestiții brigadieri și mă duc în căutarea lor. Nu-i găsesc acasă nici pe șeful de echipă al brigăzii a doua, Ciobanu Gheorghe, nici pe Popescu Elena din brigada întîia. Mă uit la curțile lor înflorite, la casele noi, cu trei și patru încăperi, la mobila, la instalația electrică și aparatele de radio. Și nu sînt singurele case noi. Dar cine este oare acest Ciobanu Gheorghe? Un fost argat, care n-avea drept avut cînd a intrat în gospodărie decît brațele sale vrednice. E din cei care a reușit anul trecut să obțină o recoltă record de 6890 kg. de porumb la ha, primind o retribuție suplimentară de 1260 de kg.

Sînt mîhnit că nu găsesc pe nici-unul, dar o împrejurare neobișnuită, pe care o voi povesti mai tîrziu, avea să mi-l aducă în cale pe Ciobanu Gheorghe. Deocamdată mă duc spre cîmp, acolo unde mai bine ca nicăieri se poate vedea mărturia muncii vestitelor brigăzi. Stepa goală și dezolantă a dispărut. E înghițită de nesfîrșitele lanuri de porumb. Șareta și calul se pierd prin lujerele ascuțite, înțepînd lumina. Din toate părțile ne închid zarea. Încercăm să ieșim pe cîte un drumeag ocolit, în spațiu liber, și deodată lanurile țîșnesc în preajma noastră, ne urmăresc, ne încercuiesc. În fuga calului, am impresia că aleargă după noi. Și cînd în sfîrșit ne apropiem de malul mării încă le mai zăresc, falnice, cu tecile răsucite în văzduh. E un ceas de amurg. Cerul este incendiat. Pămîntul are reflexe roșcate. Lanurile se înalță ca niște flăcări verzi. E o priveliște violentă, ca de Van Gogh.

PREGĂTIRI PENTRU LARG

E un ceas de amurg, cînd începe munca brigăzii de pescari a gospodăriei. Brigada e alcătuită din două echipe de cîte opt oameni. Mîine pornește în larg echipa comunistului Ion Sălcianu. Peste noapte se va odihni în dormitoarele amenajate într-o casă arătoasă de pe mal. În zori, pescarii vor fi trei, avîntîndu-se pe mare. Dar pînă atunci cîțiva verifică uneltele, bărcile negre, date cu smoală, mahuna încăpătoare, iar alții se pregătesc să facă „voliul", adică controlul talianelor. „Dac-aș întinde mîna, le-aș atinge", reflectez tare, atît îmi par de aproape. Și totuși pînă la ele e o depărtare de un kilometru. „Distanțele sînt înșelătoare pe mare", îmi spune șeful de echipă Ion Sălcianu, surîzînd.

E un bărbat tînăr, îndesat, vînjos, cu o aprigă pasiune a mării. De unde-o fi moștenit-o, cînd neam de neamul lui au fost plugari? Nici zborul în înălțimi nu i-a putut-o stinge, deși a făcut armata la aviație. Îndată ce și-a terminat stagiul, s-a înapoiat printre pescari, rîvnind să ajungă unul dintre ai lor. Și a ajuns printre cei mai destoinici. E mîndru că întreaga brigadă a depășit planul pînă la începutul lui august cu 127%. În loc de nouă vagoane de pește, a dat unsprezece vagoane. Și nici vorbă că oamenii-s hotărîți să smulgă bogății și mai mari din adîncuri. Sînt toți pescari de nădejde și în mijlocul lor îl au pe bătrînul „lup de mare" Dănilă Antonov, cel pe care valurile „l-au răsturnat" de trei ori, fără să-l învingă. În luptă cu marea s-a înfiripat prietenia dintre tînărul Ion Sălcianu și experimentatul și vajnicul pescar.

Acolo, în larg, era prima încercare a unei prietenii aspre și bărbătești între tînărul pescar și bătrînul „lup de mare". A doua a fost la intrarea lui Dănilă Antonov în gospodăria colectivă, unde de data asta cîrmaciul a fost Ion Sălcianu. Cînd își amintește de acel moment de cumpănă, moș Dănilă, care tocmai se înapoia din „voliu", unde controlase talianele, care vesteau rod bogat, se scărpina în creștet rîzînd parcă rușinat. „Al dracului!" mormăi, îndrăznețul pescar, dar în ochii lui mici și albaștri lucea o lumină bună și caldă. Îmi destăinuie că în vremea din urmă a cîștigat între 2000–2900 lei lunar. Și-a măritat o fată cu un strungar din București, de la uzinele 23 August". A doua fată, de șaptesprezece ani, lucrează în brigada legumicolă. I-a arvunit mobilă; va fi darul lui de nuntă. „Azi, mîine, se așează la casa ei. Să nu zică de! că a plecat de la taică-su cu mîinile goale".

Pescarii și-au isprăvit controlul, uneltele sînt puse la punct, ziua de mîine se anunță rodnică. Se îndreaptă cu toții spre dormitoare. Un somn zdravăn de cîteva ceasuri și în zori vor întîmpina din nou marea.

Eu mă despart de ea; acum e ca un lac imens de cositor topit. Șareta se îndepărtează și peste cîteva minute sîntem iar printre lanurile întunecate de porumb. În marginea șanțului răsare un om. Este atît de ciudată și neprevăzută apariția lui singuratică! Conducătorul șaretei îl recunoaște; Ciobanu Gheorghe. Îl întreabă ce caută la ora asta pe cîmp.

— Îmi place cîteodată să mă plimb noaptea și să aud cum crește porumbul.

— Nu mai crește, a crescut, trebuie ploaie să lege.

— Aș! Ce te pricepi tu, face un semn cu mîna brigadierul, părăsindu-ne.

Plecăm mai departe. Din cînd în cînd mai zăresc sclipirile de cositor ale mării și-i aud murmurul căruia pămîntul îi răspunde prin șoapta lanurilor — pămîntul și marea par unite printr-o legătură indestructibilă sub același cer al nopții.

Ieronim ȘERBU

DROCSAY IMRE „Sala turnătoriei la Grivița Roșie".

OAMENI ȘI ADINCURI

SCHELELE PETROLIFERE DIN REGIUNEA ARGEȘ

Încîntătoare sînt salbele de licurici ce împodobesc plaiurile piteștene! De o parte și de alta a liniilor ferate, ce străbat văile pînă ce se afundă sub poalele munților, te uimește cutezanța jucăușelor steluțe de a se fi cocoțat reasta dealurilor sau implintate în ta lor, luminîndu-le ca un mirad din o mie și una de nopți.

ai mult încă, în nopțile întune- e salbele par rupte de sol și parcă esc împletind jocuri de artificii cer și pămînt.

nesimțite întunecimea este risi- de lumina zilei.

nd se ingină una cu alta, îți dai a că licuricii nu sînt altceva decît ua electrică instalată pe trupul eroaselor turle de sonde ce-și oltă pruncia în hotarele lărgite atriei aurului negru. În jurul lor ub ele pulsează intens viața.

uruitul motoarelor în foraj, a trac- elor, a troliilor și buldozerelor n-a fost auzit pe aceste locuri. Nici- n-a fost tulburată liniștea vastu- peisaj de grădină pînă în coastele rilor, de zgomotul motoarelor cu ozie.

. Pînă acolo au urcat coloșii de pe șenile, asaltînd pieptiș povîr- pentru a tiri după ei remorci și oane încărcate.

ști masivi sau scinduri groase readuse pe locurile natale după u fost fetuite. Cimentul păcii com- ază gama materialelor principale, undamentează începutul, după care aduse pe rînd cele treizeci și opt je ce compun instalația de foraj pînd cu granicul de foraj, geami- l Rotary și terminînd cu crucea ru prevenirea erupției. Dar asta totul. Zeci de tone de chimicale, de foraj, prăjini de foraj, teri turbinele lui Kostiev, nume rămas primii ani ai puterii populare, deși turbinele se construiesc în țara tră, se îngrămădesc tot mai nu ase.

minunează și se crucește bătrînul or Dumitru Ion, petrolist din -strămoși, din părțile Prahovei, precis din Bușteni.

e undeva, din vremuri îndepărtate, itul se furișează pe nesimțite, în te-i, ca o stranie racilă ciuntită, rcînd să poposească.

Fantomatica arătare, cu glasul stins și vînătă ca moartea, amintește despre întîmplările de tristă amintire, petrecute în 1930 la Bușteni și-n alte părți, în care sondorul, îngrămădit, legat cu funia de brîu, aluneca în puț, înfricoșat. Pe spate purta lopata și tirnăcopul.

După el, aceeași funie lansa o vadră pentru a scoate la suprafață pămîntul de la 80 și 100 metri adîncime. Acolo își sfărîma zilnic oasele, trudind din zori pînă se-nsera.

Cei doi de la scripete învîrtesc într-una; de-i ploaie sau arșiță, ger sau furtună, își căutau în adîncuri pîinea de toate zilele. Și, cînd pătrunși de ploaie și vînt rece pînă la oase, se fac ghem, cu brațele înțepenite pe scripete, din adîncime, glasul aspru, răgușit, al omului ce striga disperat, venea ca dintr-o pivniță căptușită: „Afarăăă! Trageți! Afarăăă!".

Oamenii, cu picioarele implintate în pămînt și opintiți pe scripete, trăgeau din greu, risipind ultimele forțe. Trăgeau din greu, în timp ce furtuna le biciuia trupurile în zdrențe, precum funia udă pe trupurile goale ale sclavilor în largul mărilor, siliți să lopăteze în lanțuri.

Undeva, acolo unde dealurile se împreună cu cîmpia, brigada de montaj condusă de Alexandru Ion aștepta nerăbdătoare sosirea instalației 4 L.D. Noutatea revoluționase spiritul petrolist.

În seara aceia ploioasă doi oameni își făceau de lucru în tăcere în baraca brigadierului. Ceva mai înalt și mai tăcut, adjunctul Sora Ion pregătea ceaiul. Șeful său, brigadierul Alexandru Ion, la masă, aplecat asupra unei cărți groase, se străduia să tălmăcească instrucțiunile privind instalația mult așteptată. Omul acesta a învățat la școală, odată cu copiii săi.

O, „mari specialiști" ai unor vremi apuse! Unde sînteți voi, profeți mincinoși, să-l vedeți cum desenează pe maculator scheletul instalației 4 L.D. instala pe drumul Slatinei, la sonda 3 Cerbu.

Se pusese serios pe ploaie. Mărunță, rece și deasă. Ion se sculase în zori, și, ca să-și potolească neastîmpărul, îmbrăcă pelerina, ieși afară și începu a se mișca în fața cantonamentului, îngîndurat, cu pași mari, rari și apăsați, ca un străjer în fața postului. Deodată ciuli urechile și se opri în loc.

Duduit de motoare puternice străbăteau din ce în ce mai deslușit apa gîfîind. Primul șofer, deși îl obosise de MAZ-uri se apropia. Ochii încep să-i sclipească. Dă alarmă. Îi scoală pe toți. Nu poate fi decît 4. L. D.-ul!

MAZ-urile nu se deplasează decît cu încărcătură grea. Zgomot, strigăte confuze, grabă, alergături. Boturile metalice aruncate în aer, ce ascund motoare pentru șapte tone, înaintează gîfîind. Primul șofer deși îl obosise drumul lung de la uzină și pînă aici, scoase capul pe ferestruică în treacăt și-l salută zîmbind. Brigadierii îl urmează hotărîți, dar și emoționați.

Cine cuteza să bănuiască acum doisprezece ani că se va străpunge scoarța pămîntului pe o adîncime de trei kilometri cu o instalație automată construită în țară, cînd toată industria moștenită de la capitaliști se limita la simple ateliere pentru reparatul unor utilaje importate?

Și totuși, iat-o, supusă echipei de montaj, dezmembrată și culcată la pămînt. Nu-i ușor să te descurci. Actul de naștere este broșat într-un volum gros de cîteva sute de file, cu planșe pentru fiecare piesă și cu indicarea locului unde se instalează. Tehnicieni și ingineri îi studiază actul de naștere și-l discută în colectiv, zi și noapte. Zgomotul asurzitor de trolii, tractoare, mașini și oameni ce mișună sau ridică, remorchează sau transportă, ca într-un arsenal sub cerul liber, cît și ploile intermitente, nu-i deranjează. Îmbrăcați în mantăi și cizme cauciucate, iar pe cap cu protectoarea cască metalică, își văd de lucru nestingheriți.

Însuflețiți de dorința de a o vedea în picioare în toată semeția sa, de a se convinge cu proprii lor ochi, pentru a o preda producției înainte de termen, și în sfîrșit, pentru a se bucura de minunea veacului-lumină, nu cunoșteau ce-i aceea oboseală.

★

Deși ziua cînd 4 L.D., după ce a fost gătită și împodobită ca o mireasă cu șiragul de salbe gălbui, a fost ridicată într-adevăr printr-o apăsare de buton, numai în trei minute, din poziția orizontală, în cea verticală, statică și impunătoare.

L-am văzut în plină zi aici pe maistrul sondor șef Rujoiu Ion, cum „asculta" plămînul pămîntului — sapa care sfredelea la 2.380 metri adîncime și înregistra cu o exactitate mecanică fiecare amănunt al adîncurilor, după vibrațiile manetelor de comandă, strînse în palmă.

După masă, văzui la postul de comandă pe un altul. Mai scund și mai gras. Maistrul sondor, Dragomir Andrei. Manevra maneta, iar ochii fixați pe cadranul indicatorului urmăreau atent presiunea. Patru motoare a 450 cai putere, plus anexe. Huruit de uzină. Abia acum m-a văzut maistrul. Ochii-i se luminaseră sub casca protectoare de pe cap, fără a-și lua mîinile de pe manetă. Dar numai pentru o clipă. Atît. S-a întors din nou, grav și atent la postul de comandă, să urmărească adîncul, ca un comandant de navă depărtările. L-am întrebat de brigadier. Fără a se mai întoarce, răspunde cu o voce caldă de bariton, că șeful își face de lucru citind un roman în baraca sa, în așteptarea unui partener de șah. Îmi dau seama că șeful e liber.

Eram în spatele său, lîngă masa Rotary, ce învîrtea prăjinile prinse la rîndul lor de sapă. Pentru o clipă am avut impresia că mă învîrtesc și eu. Ca să nu mă fac de rîs, am ridicat capul și privesc în sus. La cîțiva metri, exact deasupra capului meu, o rețea de cabluri susținea o serie de utilaje, înșirate în înălțime, printre care disting macaraua, masivă și amenințătoare.

Mi se părea că dintr-o clipă într-alta se va prăbuși peste mine. Las capul în jos: sub mine văd craterul strunit la 2380 metri adîncime. Mă întorc spre maistru. Cu palmele pe aceleași manete de comandă el „ascultă" sapa liniștit. Rușinat, mă străduiesc să alung teama. În fața mea, pe lîngă punte, noroiul scos din adîncenușiu din cauza chimicalelor introduse — se canalizează și se scurge în lungime de metri. Bag degetul în șuvoiul cald și lipicios — greu ca plumbul. Curînd, în locul acestuia, sonda va trage șuvoiul negru de țiței la suprafață.

Faima instalației 4 L. D. se vîntură acum peste hotare. O duce notanul de scule de foraj și de raftnării.

Călinet Ion, maistru sondor, Ichim Haralambie, sondor șef și alții, roiți din tînăra matcă — Întreprinderea de foraj Bascov — formează noile nuclee în țări care au apelat la competența și ajutorul lor. Ca și la noi în Valea Caselor, Moșoaia, Poiana Lacului și multe altele ce au îmbrăcat aspect orășănesc, lumina va risipi bezna întunericului care stăpînea și satele noastre pînă acum 15 ani, și va schimba fața noilor pămînturi.

Roitul continuă. Și, departe, departe, gîndul mă poartă spre India, Afganistan, și poate încă și mai departe spre ținuturile unde utilajele noastre petrolifere duc faima hărniciei poporului romîn.

Dionisie GHIȚĂ
cercul literar „Liviu Rebreanu"-Pitești.

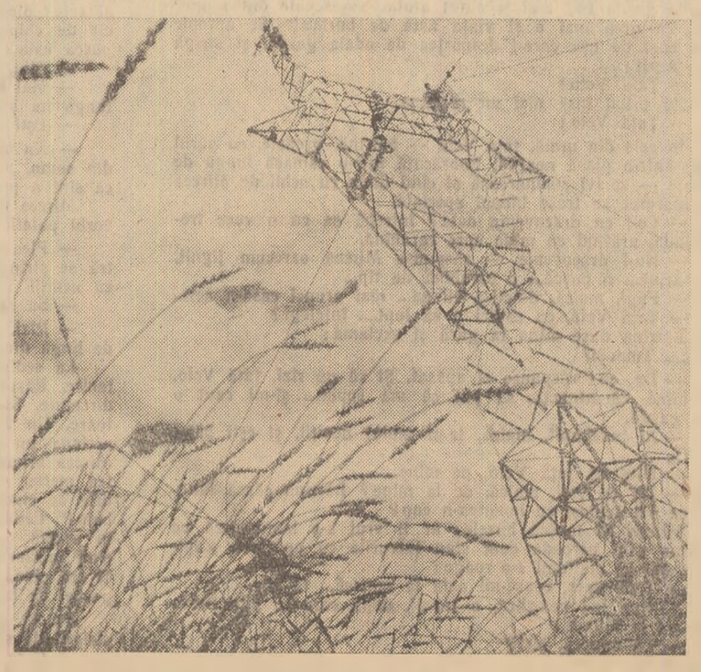

Belșug și lumină

ÎN AUGUST AU RĂSĂRIT DIN NOU FLORILE

Desen de TIA PELTZ

Războiul adusese un cer trist și rece, zile mohorite, întunecoase. Veneau dinspre apus nori imenși, grei și negri, care se statorniceau într-o masă uriașă peste cartierul ponosit. Soarele, rușinat parcă de ceea ce se întîmpla pe pămînt, se retrăgea în neguri. Din cînd în cînd, curios și dornic de pace, căuta spre lume cu un ochi mirat și iscoditor. Dar apăreau avioanele americane în stoluri prădalnice, aruncau bombe la întîmplare, incendiau case, școli și biserici, ucideau copii nevinovați, femei plînse și bătrîni neputincioși; dispăreau apoi, legănîndu-se mulțumite, dincolo de Dunărea albastră și de Balcani. Roșu ca para, înspăimîntat de atîtea crime, astrul ceresc își acoperea cu mihnire obrazul, se retrăgea pe nesimțite în împărăția lui fără de hotar, se-nvăluia într-o pîclă deasă, cenușie ca plumbul...

Cartierul copilăriei mele nu făcuse nimănui nici un rău vreodată. Și totuși, ca într-o suferință demnă de parabolele biblice, multe necazuri a mai îndurat în anii cei crinceni.

Îi priveam zbuciumul și mă tulbura mînia. Îi deplîngeam soarta în nopți albe de chin, frămîntîndu-mă și lacrămînd cu durere. Îl asemuiam adesea cu un uriaș ferecat în lanțuri, doborît în țină și lovit cu biciul de un zmeu nemilos și bezmetic. Și parcă îl vedeam zbătîndu-se și încordîndu-și mușchii pentru a rupe inelele tiraniei — tot mai îndîrjit și tot mai nesupus, ca un voinic din poveste.

Am trăit în ani de beznă zbuciumul și suferințele lui. Am urît împreună același dușman fioros — burghezia îmbrăcată în tunică fascistă, armata lui Hitler, lacomă și nesățioasă de pradă. Și am gustat fericiți din aceeași cupă izbăvitoare licoarea dulce a eliberării noastre.

Era în ziua de 23 August 1944..

Cîteodată, în serile liniștite de vară, cînd clipele reculegerii vin și se statornicesc în mine, mă cuprind fără veste gîndurile, amintirile.

Parcă văd ca acum străduța îngustă, întortocheată și răvășită, cu casele ei îngropate pe jumătate în lut, cu salcîmii mereu prăfuiți, toropiți sub arșița lui gustar. Nu departe de locul unde se afla coliba părintească, într-o masă de ziduri vechi, roase de ploi și de pelagra vremii, fabrica dormita ca o închisoare medievală. Din coșul scund din tablă cătrănită, fumul zbucnea în trîmbe dese, otrăvind aerul cartierului și sporind negura. Dimineața, odată cu zorii, aceleași trupuri vlăguite păreau că sînt împinse de-o mînă nevăzută în gura infernală a porților metalice. Dincolo de ele, în atelierele înăbușitoare, în atmosfera încărcată de abtirul cazanelor, în căldura copleșitoare și umedă, mi-am trăit anii cei mai amari ai tinereții.

Îmi amintesc adesea de oamenii aceia prietenoși, care mi-au întins mîna și m-au primit în clasa lor proletară. Erau posomoriți ca și mine, tăcuți, întunecați. Și erau mai toți în vîrstă, cărunți și slabi; urau războiul care le ducea flăcăii la moarte, tovarășii de muncă pe front. Se uitau la mine ca la propriul lor fiu. Mă înconjurau cu dragoste părintească și, pentru că eram oftilit și pipernicit, simțeau mai totdeauna nevoia să-mi dea sfaturi.

— Măi băiete, nu te mai omori atîta cu munca! îmi spunea adesea nenea Oprea, un om cam de cincizeci și cinci de ani, mărunt și adus de spate. Doar nu-i fabrica ta. Ai să te prăpădești și patronul n-o să-i dea lui taică-tău nici măcar bani de înmormîntare...

Lucrătorului îi murise chiar în primăvara aceea fata, o copilă de doisprezece ani, cu plămînii roși de tuberculoză. Se dusese la domnul Pușno ca să-i destăinuie necazul, sperînd într-un ajutor. Patronul îl compătimise cu un gest exagerat, îl bătuse familiar pe umăr, apoi îi întorsese spatele și-și văzuse de treburi. Mîhnit, rușinat pentru că își căutase alinarea la omul care-i sugea sîngele cu sete de ploșniță, nenea Oprea venise în atelier lovindu-se cu pumnii în cap și plîngînd. Pe urmă s-a dus acasă, și-a vîndut din lucruri și și-a înmormîntat singurul copil, singura mîngîiere la bătrînețe.

Asemenea întîmplări erau multe în fabrica noastră. Unuia îi murea băiatul pe front. Altuia vreo rudă apropiată în timpul bombardamentelor. Mulți se accidentau în ateliere. Pe toți îi compătimea însă domnul Pușno, dar pentru nici unul nu-și deschidea casa de fier doldora de banconote.

Patronul își avea, ca tot omul, o poveste a vieții lui. Se spunea că venise din Rusia, că luptase alături de albi în războiul civil și că fugise în Romînia după victoria Puterii Sovietice. Adusese cu el mult aur și multe lucruri de preț, furate de acolo. Deschisese o fabrică la Galați, apoi una la București. Avea legături de afaceri cu armata lui Antonescu, cu cea a lui Hitler. Sprijinea deci în felul lui războiul împotriva socialismului pe care-l urîse încă din tinerețe.

Cînd vedea că lucrurile nu merg tocmai bine în fabrică, trecea ca furtuna prin ateliere, amenința muncitorii cu legea sabotajului de război. Lucrătorii îl priveau indiferenți, cu ironie. Scuipau în urma lui și rosteau cu încredere:

— Vorbim noi mai tîrziu, viperă! Armata Sovietică e aproape...

Și munceau mai departe cu același dezinteres.

Pe patron îl uram din toată inima. Aveam și de ce să-l urăsc. Din pricina lui, la treisprezece ani, trebuise să-mi vînd brațele, sănătatea. Mă angajasem în aceeași fabrică de unde, în 1941, fusese concediat tata. În toate colțurile atelierului, pe toate mașinile, aflam parcă imprimate mîinile părintelui meu. Apoi îl vedeam aievea, suferind și zbuciumîndu-se sub povara aceloraşi munci istovitoare sub care începusem și eu să mă chinui.

Istoria ce ne adusese familia în ghiara foametei avea un sens mai adînc decît toate celelalte istorii din fabrică. La plata unui salariu, domnul Pușno oprise un „impozit special" pentru susținerea războiului abia început. Muncitorii refuzaseră să plătească această dare, iar tata bătuse cu pumnul în biroul patronului amenințînd cu greva. În fața hotărîrii oamenilor, încolțit ca o fiară, stăpînul cedase. Dar numai la două zile tata și încă doi muncitori mai „colțoși", primiseră ordine de concentrare fiind încorporați în armată.

Bietul tata. Cu părul alb, cu fața zbîrcită, la aproape șaizeci de ani, s-a pomenit purtat prin toate colțurile țării ca soldat și ca paznic. În timpul iernii, într-o noapte geroasă, pe cînd fusese pus de sentinelă la un depozit de muniții, îi degeraseră picioarele și căzuse leșinat cu fața în jos, cu pușca atîrnată la umăr, în pătura afînată a omătului.

După această dureroasă întîmplare, fusese lăsat la vatră să-și îngrijească cum o putea degerăturile. Dar rănile se închideau greu, îi era imposibil să meargă pe pămînt și de aceea stătea cît era ziua de mare în pat, ungîndu-și tălpile crăpate cu fel de fel de alifii și medicamente.

Cînd a aflat că m-am angajat în fabrica lui Pușno, a vrut să mă bată. A întins mîna să mă apuce de umăr, dar m-am ferit și el, descumpănindu-se, era cît pe ce să se prăvălească pe dușumeaua camerei. S-a sprijinit cu greu în brațe, s-a uitat la mine cu mînie.

— Ai fi putut să te angajezi în altă parte, mi-a spus după un timp, cu voce dură. Patronul ăsta o să-ți mănînce viața...

După aceea a stat iar pe gînduri, a oftat cu resemnare.

— La dracu! Toți sînt niște ticăloși... Oricum, tot șapte piei dau jos de pe omul muncitor...

Eram singurul care aduceam în vremea aceea cîte ceva de ale gurii în casă. Mama era slabă ca o așchie, neputincioasă și bolnavă. Patru frați mai mici o trăgeau de fustă, îi cereau de mîncare. Seara, după ce-și mai potoleau foamea cu cîte un codru de mămăligă, copiii se strîngeau unul în altul lîngă mine, pe bordura trotuarului. Din depărtare venea un miros înecăcios de carne friptă și ei adulmecau aerul ca niște mițe lihnite. Mă întrebau:

— A ce miroase, nene?

— A nimic, răspundeam eu.

— Ba dumneata nu simți ce frumos miroase, mă înfruntau ei cu încăpățînare. Domnii nemți își fac de mîncare.

Aveau dreptate. În apropiere se aflau antrepozitele de alimente ale gării. Încă din primele zile ale ocupației fasciste, ofițerii lui Hitler puseseră mina pe acest „punct strategic". De aici plecau spre front garniturile de tren încărcate cu hrană și tot de aici luau drumul spre Germania miile de pachete trimise de comandanții și soldații fasciști familiilor lor.

Îmi luam frații de mînă și-i vîram cu sila în casă. Ei nu aveau de unde ști că „domnii nemți" se înfruptau cu hrana întregului popor de oameni necăjiți și săraci.

Răfuiala cu fascismul, cu nedreptatea și cu patronul, mocnea ca lava unui vulcan, gata să izbucnească.

De pe front veneau vești tot mai bune pentru noi. Fascismul se apropia cu fiecare oră, cu fiecare zi, de propria-i prăpastie. În ateliere, pe stradă, în casă, auzeam tot mai des magicul cuvînt „pacea".

— Vine pacea, spuneau oamenii. Nemții și-au sleit puterea... Steaua lor apune...

— Ba lupta abia acum va începe, adăugau alții. Mai sînt destui dușmani pe lume. Se duc nemții, dar capitaliștii rămîn pe loc, vor încerca din nou să ne supună...

Erau cuvinte a căror taină aveam s-o înțeleg mai tîrziu, în zilele ce au urmat după aceea.

Țin minte că în ziua de 23 August 1944, spre seară, a intrat în casa noastră unchiul Paul. Tata se mai îndrăvenise. Începuse să umble și devenise mai încrezător în forțele sale. Cînd și-a văzut cumnatul, s-a dat jos din pat, i-a întins mîna. Unchiul Paul, îmbrăcat cu o haină cam largă, surîzînd calm și clipind din ochii lui umezi și buni, l-a tras într-un colț, au stat îndelung de vorbă. Abia dacă am prins cîte un cuvînt din discuția lor; „frontul", „sovieticii", „luptă", „partidul".

Cînd s-a ridicat de lîngă tata, pregătindu-se de plecare, unchiul s-a apropiat de mine, m-a întrebat cu voce tremurată:

— Tu, flăcăule, știi să tragi cu pușca?

— Nu știu nene...

El a clătinat capul cu mustrare, a adăugat:

— Păcat... Ar fi trebuit să știi...

Cuvintele acelea le-am luat drept o glumă. Mai tîrziu, la miezul nopții, aveam însă să pătrund în sensul lor tulburător și adînc.

După plecarea unchiului, tata s-a urcat din nou în vîrful patului. Toți cei ai casei se culcaseră în camera de alături. Și eu ar fi trebuit să mă culc, dar somnul întîrzia să vină. O presimțire ciudată mă cuprindea. De ce n-o fi dormind tata? m-am întrebat cu mirare. Mă uitam la el cercetător. Lumini tainice jucau în pupilele lui cafenii. Parcă stătea la pîndă, așteptînd clipa prielnică în care să se repeadă cu toată forța asupra unui dușman nevăzut.

Și iată că spre ziuă s-au auzit în apropierea casei noastre împușcături. Bătrînul a sărit grăbit din pat, s-a îmbrăcat cu înfrigurare. După aceea a deschis ușa și a ieșit afară, în noaptea ce pălea în albiul zorilor de vară. Fără să mai aștept, i-am luat urma. Răcoarea dimineții mi-a mîngîiat obrazul, aerul proaspăt m-a înviorat. Călcînd nesigur, tata se clătina în lungul trotuarului. Am dat fuga și i-am sprijinit brațul. El m-a privit recunoscător și am pornit laolaltă, încrezători, mai departe. La antrepozite s-au mai tras cîteva focuri de armă, apoi a coborît acalmia. Pe la porțile caselor apăreau locuitorii cartierului, porneau în grupuri spre clădirile imense de unde venise ecoul tulburător al împușcăturilor răzlețe.

— L-am dat jos pe Antonescu! a strigat cineva cu putere. S-a anunțat la radio chiar acum.

— S-a dus dracului năpîrca! a adăugat o femeie.

Ne-am făcut loc printre oameni și-am ajuns lîngă grilajul de fier al antrepozitelor. În curtea spațioasă, hitleriștii, luați prin surprindere, unii numai în pijamale, aiuriți și buimăciți de lovitura aceea neașteptată, fuseseră grupați și puși sub pază. Ceva mai departe, unchiul Paul fixa posturile de sentinelă, dînd ordine muncitorilor înarmați.

Era prima victorie a lui 23 August pe care o văzusem cu propriii mei ochi. Mai tîrziu, cînd soarele s-a arătat fierbinte, mare și strălucitor peste clădirile imense ale antrepozitelor, tata mi-a șoptit:

— Ei, și acum să mergem la fabrică, copile! Avem și noi de împlinit socotelile noastre...

Și am pornit grăbiți într-acolo, despărțindu-ne de unchiul Paul care discuta aprins cu populația despre însemnătatea acelei zile de uriașă cotitură pentru viața țării.

Tata călca tot mai anevoie, dar nu se lăsa. Noaptea aceea trezise în el puteri proaspete. Se sprijinea de brațul meu și căuta să meargă cît mai repede.

— A venit timpul răfuielilor, băiete, îmi tot spunea el gîfîind. Armata lui Hitler va încerca să lovească, să se răzbune... Noi trebuie însă să luptăm cu vitejie pînă la sosirea sovieticilor...

Am trecut prin fața turnătoriei din spatele gării. Și acolo se strînsese o mulțime veselă. Un bărbat uscățiv, îmbracat în haine soioase de turnător, povestea cu voce hîtră:

— ...Comandantul militar al uzinei și-a pierdut nădragii fugind... Am pătruns în subsolul birourilor și i-am eliberat pe cei închiși... Pe urmă ne-am pus cu rîngile și-am distrus cele trei carcere...

Entuziasmul celor din jurul lui a trezit și mai aprins dorul de a ajunge mai repede la fabrică. Ne-am luat iar de braț și am călcat mai departe. Cînd am ajuns în dreptul atelierelor, mi-au dat lacrimile. Pe acoperiș cineva urcase un steag roșu, care fîlfîia viu în văzduhul liniștit de vară. Muncitorii se aflau strînși pe platoul de beton, lîngă clădirea direcțiunii și discutau. Cînd ne-au văzut, s-au apropiat de noi, l-au îmbrățișat pe tata.

— Ai venit la lucru, Tudore? l-a întrebat nenea Oprea surîzător.

— Da, am venit! a răspuns tata. De acum încolo vom lucra pentru armata noastră, pentru frontul anti-hitlerist... Și cu domnul Pușno vom sta altfel de vorbă...

— Dacă n-o fugi din nou de teama Puterii Sovieticel a rostit bătrînul Ludovic, un om mărunțel și totdeauna tăcut.

Mă uitam la oamenii aceia cu dragoste. Păreau că se trezesc la viață dintr-un somn greu și istovitor. Pe fețele lor, altădată întunecate, tresărea acum lumina bucuriei. Făcuseră un pas însemnat spre viitorul pe care-l presimțeau dintotdeauna mai bun, mai liber și mai fericit.

Căutam la ei cu ochii mei de flăcău neștiutor, cutremurat de emoție. Începeam să simt că sînt om. că noi toți, muncitorii, cei săraci și sărmani, ne transformăm din sclavi în oameni. M-am lipit lîngă umărul tatei într-o strîngere plină de dragoste. El mi-a mîngîiat obrazul zîmbind. Era un zîmbet necunoscut, nemaivăzut, cutremurător și cald.

★

Cîndva, în copilărie, am sădit niște flori în fața casei. Am scormonit cu hîrletul petecul de pămînt, am pus cu mîinile tremurînde de emoție sămînța. Apoi în fiecare seară, întorcîndu-mă de la școală, am stropit firișoarele plăpînde și verzi, le-am ajutat să-și crească bobocii, să-și desfacă petalele. Și astfel, prin mai, au înflorit primele garoafe roșii, primele panseluțe catifelate și multicolore.

Apoi au trecut anii și grădinăritul a devenit pentru mine o pasiune a vieții. Abia așteptam să treacă iarna, să răsară soarele primăvăratec, să pot arunca sămînța în cernoziomul afînat. Udam cu apă proaspătă locul fermecat, pliveam buruienile și florile nu întîrziau să vină la întîlnirea din mai. În fiecare an, cînd răsăreau, aveam impresia că revăd un prieten adevărat și bun, sosit să alunge din mine tristețile și grijile nenumărate cu care viața îmi copleșea nemiloasă sufletul.

Cînd s-a pornit războiul, gingășia lor mi-a devenit și mai dragă. Poate că acest sentiment se naștea dintr-o dorință tulburătoare de pace. Poate că era totuși ceva și mai adînc, un lucru îndepărtat și anevoie de înțeles. Adevărul este că stînd de vorbă cu florile îmi recăpătam un dram din liniștea pierdută.

Dar au venit după aceea bombardamentele barbare și odată cu multe case din cartier au pierit și florile. Era tot în mai, în anul 1944, cînd avioanele americane au aruncat din seninul primăverii bombe incendiare. Una dintre ele s-a aprins chiar în mica mea grădină. Și sub ochii mei, într-o vîlvătaie albicioasă, tulpinițele firave s-au răsucit și-au murit. Disperat, am ridicat privirea la zenit. Păsările de oțel se depărtau bîzîind straniu. Bolta se învăluia de fumul caselor ce ardeau trosnind ca niște vreascuri uscate. Ultimul licăr prin care trăia o amintire îndepărtată a zilelor de pace se stinsese în mine.

După această întîmplare, am devenit și mai tăcut. Mergeam la fabrică, treceam prin ateliere cu fruntea plecată și munceam cît era ziua de mare fără să scot o vorbă. Dintr-un tînăr vioi, devenisem pe neașteptate posac și retras. Lucrătorii mă cercetau nedumeriți, fără să-mi poată pătrunde pricina durerii. Îmi amintesc că nenea Oprea, bărbatul acela prietenos pe care n-am să-l uit niciodată în viață, m-a tras într-o dimineață într-un colț al atelierului, m-a scuturat de umeri, mi-a șoptit:

— Ce-i cu tine, mă Ștefane? Ar trebui să fii vesel... Sovieticii au ajuns aproape de Iași... S-a dus dracului șandramaua burgheză...

Mă privea cu ochii lui buni, pătrunzători, de un senin curat și adînc, amintindu-mi de cerul zilelor de mai. Zîmbea. Iar zîmbetul acela a trezit în mine unda unei destăinuiri. I-am spus despre florile mele, despre necazul în care mă aflam și el m-a mîngîiat pe cap părintește.

— Nu fi trist, mi-a spus omul cu voce tremurată. Războiul se apropie de sfîrșit, florile vor răsări din nou... Vor fi niște flori adevărate, sădite de mîinile noastre muncitorești...

Seara m-am întors acasă îmbărbătat. Am intrat în grădiniță, am răscolit pămîntul ars cu hîrletul și-am aruncat din nou semințe. Iar florile n-au întîrziat să-și arate petalele catifelate. Garoafele au înflorit chiar în zilele de după 23 August 1944.

AMINTIRI DIN ANUL 1944
DE ȘTEFAN GHEORGHIU

FLĂCĂUL CU ARMA

SCHIȚĂ DE **Haralamb Zincă**

Desen de C. OSOROVITZ

Mircea nu-și găsea somnul. Noaptea i se părea înăbușitoare, deși fereastra era larg deschisă. Se perpelea în așternut, bîntuit de tot felul de gînduri. Cînd și cînd, izbutea să mai închidă ochii, dar, după un timp, vise năstrușnice îl trezeau fără milă. Așa, tam-nesam, se pomenise pe terasa ultimului etaj al Palatului Telefoanelor, înarmat cu o pușcă mitralieră. Acolo se bătuse cu nemții pînă la ultimul cartuș, însă nemții, printr-o manevră perfidă, reușiseră să-l încercuiască. Dar el, hotărît să nu se predea, își luase inima-n dinți și sărise de la acest ultim cat al Palatului. După un zbor care îi accelerase bătăile inimii, se trezise speriat și totodată mulțumit în propriul său așternut.

„Ce-i cu mine"? se întreba el neliniștit. „Nu cumva mi-e frică"? Se uita îngrijorat în juru-i; descoperea mereu unul și același lucru — o noapte înstelată și lipită cuminte de fereastră. „Sînt ca un copil!" se dojenea, încercînd totuși să doarmă. Dar numai ce ațipea și un alt vis, desprinzîndu-se din bezna somnului, îl trezea cu dușmănie.

Se chinui așa pînă ce întunericul nopții prinse a se destrăma. Simțea cu bucurie cum zorile îl strecurau în încăpere o boare plăcută și răcoroasă. Răsuflă ușurat. În sfîrșit, scăpa de povara nopții. Se dădu jos din pat și se apucă să se îmbrace în grabă — o pereche de pantaloni de doc și o cămașă cadrilată decolorată de soare, iar în picioare o pereche de tenișii vechi — apoi scoase (doamne, cît așteptase clipa asta!) din ascunzătoarea de sub pat o carabină, o cartușieră și o cască. Cercetă cartușiera: era plină. O atîrnă cu plăcere de cureaua pantalonilor. Apoi își puse casca pe cap... era largă și aducea cu un ceaun, ceea ce-l nemulțumi. Se uită într-o oglindă, curios să-și vadă chipul. Fără să vrea, se încruntă: nu-i plăcea mutra aceea de puști cu cască militară. S-ar fi vrut mai bărbat. Și de ce nu? Doar împlinise nouăsprezece ani! De ce n-ar avea și el, ca nea Tudor, două cute adînci și energice în jurul gurii? De ce n-ar avea și el o barbă aspră și deasă? Își încruntă fruntea. Totuși fruntea îi rămase netedă și senină. Inciudat, își trase casca mai pe ochi și dintr-odată îi plăcu. Cel din oglindă îl scruta fioros, gata de luptă. „Hm!" exclamă el mulțumit. „Așa mai merge!" Luă carabina, o petrecu pe după umăr și rămase nemișcat în mijlocul încăperii. „N-am uitat nimic? Parcă am uitat ceva! Ei, drăcie!" Ce bine că-și adusese aminte! Uitase să-și coasă la mînecă o fîșie de panglică tricoloră — semnul gărzilor patriotice. „Tovarăși, cu tricolorul pe braț, ca să ne cunoaștem!" răsunase limpede ordinul lui nea Tudor. Și el era cît p-aci să uite! Găsi panglica primită în ajun, la uzină, dar constată cu amărăciune că n-avea cum să și-o prindă. Numai gazda i-ar mai fi putut ajuta. S-o scoale din somn? „Uf, că grea mai e și viața asta de burlac!" Se apropie fără chef de ușa care-l despărțea de odaia gazdei și strigă abia auzit:

— Țață Veto!

Nu primi însă nici un răspuns.

— Țață Veto!

În cele din urmă, țața Veta — bătrînă, greoaie, cu părul prins într-o plasă neagră, îmbrăcată într-o cămașă lungă de noapte — se ivi somnoroasă și cînd dădu cu ochii de Mircea cel înarmat se trase înapoi speriată.

— Ce-i cu drăcovenia asta? întrebă ea cu o voce tremurîndă, arătînd cu mîna spre carabină.

— Nu-i drăcovenie — răspunse Mircea oarecum jignit, e o armă... o pușcă... o carabină de tip...

— Fugi, maică, d-acilea cu ea... mai arunci casa-n aer...

— Țață Veto, eu astăzi o să lupt.... înțelegi?

Bătrîna duse mîna la gură și exclamă:

— Tuuu?!?

— Da, eu! răspunse el apăsat. Și să nu rîzi, țață Veto, de mine, că atunci... să știi că mă supăr... și-mi caut o altă gazdă.

— Ai înnebunit, maică, te-or omorî nemții, și ești băiat tînăr...

— Uite ce, țață Veto, pe mine...

— Da' ce vrei, maică, de la mine? Bătrîna căscă lung. De ce mă sculași cu noaptea-n cap?

Mircea își mușcă buzele: ar fi vrut s-o lămurească pe bătrîna asta neroadă cum stau lucrurile cu apărarea Capitalei, dar se mulțumi s-o roage:

— Țață Veto, coase-mi asta la mînecă... te rog.

Bătrîna luă panglica, o iscodi, după care se uită întrebătoare la Mircea:

— La mînecă, zici?

— Da, țață Veto!

— De ce, maică?

— De ce? De ce? Tot n-o să pricepi...

— Bine, maică, dacă zici tu... Numai bagă de seamă, nemții...

Bătrîna nu mai scoase o vorbă; aduse-n grabă un ac, ață și cusu la repezeală panglica tricoloră.

— Mulțumit, maică?

— Mulțumit!

— Da' fioros mai ești cu drăcovenia aia.

— Nu e drăcovenie, se apără Mircea, de cîte ori să-ți spun? Asta-i o carabină... asta-i o cască... asta-i...

— Bine, bine, i-o reteză bătrîna cu blindețe. Domnu' să te aibă-n pază! Și se retrase căscînd.

Mircea își spuse că la prima ocazie va trebui să se mute, să-și caute o altă gazdă. Nu putea să admită atîta neștiință: să nu știe țața Veta ce-i aia o carabină?!

Cercetă ceasul deșteptător: era încă devreme, însă pînă-n aleea unde se afla sediul gărzilor patriotice — era o cale destul de lungă. Își potrivi din nou cartușiera, carabina, casca. Mai aruncă o căutătură în oglindă. „Dacă m-ar vedea acum Mara!" îi trecu prin minte să treacă pe la dînsa — tot îi era în drum — și să-și ia rămas bun. Îi va spune: „Mara, eu mă duc să apăr Bucureștiul. S-ar putea ca eu... înțelegi?" Nu, n-o să-l înțeleagă. Mara nu-l iubește. Mara îl va lua în zeflemea. Dar se făcea oare să plece la luptă fără ca să-și ia rămas bun de la ea? Oftă. „Doamne, de ce ne este dat să iubim?"

În dreptul casei el avu un moment de ezitare, dar își învinse șovăiala. Fereastra de la camera fetei era deschisă. Se apropie de ea și strigă încet: Mara! Iar cînd la fereastră se ivi mutrișoara ei adormită, Mircea simți bătăile inimii dureros de tare. Mara, ca și cum ar fi vrut să se convingă că nu visează, își frecă ochii cu pumnii ei mici ca de copil.

— Mircea, tu...? întrebă ea în șoaptă.

— Eu!

— La ora asta?

— Vino un pic la poartă.

— E ceva grav?

— Foarte... Chiar foarte grav.

— Atunci, viu...

Mara își puse la iuțeală ceva pe ea și ieși la poartă. Descoperi deodată ținuta ciudată a băiatului și privirile-i deveniră ironice:

— O! Dar ce-i cu tine, băiete?

— M-am înarmat, răspunse el cu toată seriozitatea.

Fata izbucni în rîs și Mircea se zăpăci. „Așa-mi trebuie. Ce caut eu aici?"

— Știi, Mircea, parcă ai avea un ceaun pe cap!

— Mara, eu...

— Iar pușca asta, nu se potrivește de loc cu tenișii tăi... Dacă ai avea o pereche de cizme... Dar așa...

Rîdea în pumni, iar părul blond și bogat i se revărsase pe umeri.

— Parcă te-ai duce la carnaval sau la bal mascat, zău așa...

Mîhnit, Mircea lăsă capul în piept.

— Ei, și-acum de ce taci?

Mircea vru să plece, ea însă îl apucă de braț.

— Stai, băiete, ce-ai vrut să-mi spui? Îmi strici somnul și acum pleci. Sau ai vrut să mi te arăți înarmat, să te văd cît de chipeș ești? Ia ascultă, cel puțin știi să tragi cu pușca asta?

— Știu, am învățat....

— Mai bine ai fi învățat să dansezi... Tu nici măcar un tango nu știi să-l dansezi ca lumea...

— Ești o proastă!

— Nu zău, se amuză Mara, care va să zică, mă scoli din somn, mă chemi la poartă, și pentru ce? Ca să-mi spui că sînt o proastă! Zău, e tare drăguț din partea ta.

Mircea întîlni ochii ei frumoși și ironici, și, fără să vrea, vorbi patetic:

— Plec la luptă, Mara. Înțelegi? Băieți din uzina noastră se string în Aleea Alexandru, la șosea. O să ne batem cu nemții, înțelegi? S-ar putea ca eu...

— Să cazi în luptă...

— Rîzi, dar să știi că eu te-am iubit, Mara. Se smulse de lîngă dînsa și se depărtă mai mult alergînd.

La sediul gărzilor patriotice era un du-te-vino fără contenire. Răsunau ordine. Patrule muncitorești plecau în toate direcțiile. Soarele începuse să dogorească. Ziua era înăbușitoare. Un avion hitlerist bombarda într-una orașul și antiaeriana nu izbutea să-l doboare. Amestecat printre ai lui, Mircea urmărea necăjit tot ce se petrecea în juru-i. Își amintea mereu și cu tristețe de discuția cu Mara și-i venea să urle de ciudă. „Nu trebuia să trec pe la dînsa. Așa-mi trebuie!" Ceilalți îl zădărau. El însă se prefăcea că nu-i bagă în seamă. În răstimpuri, întrebă nerăbdător: „Nea Tudore, cînd intrăm și noi în luptă?" „Acuș, flăcăule, ai răbdare!" Îi era ciudă pe toată lumea, pe el, pe Mara, pe nea Tudor, pe cei de la antiaeriană.

Pe la orele prînzului, spre marea sa mirare, se auzi strigat de santinela de la poartă:

— Care ești Mircea Lupșa?

— Eu! strigă Mircea, crezînd că este vorba de cine știe ce misiune importantă.

— Ia fă-te la lumină! Te caută logodnica la poartă.

— Logodnica?!

— Logodnică sau altceva, glumi santinela.

Mircea roși. Tovarășii din grupa sa de luptă îl măsurară cu un anumit înțeles. „Ești logodit, Mircea, și nouă ne-ai ascuns treaba asta. Bine!"

— Du-te, îl îndemnară ei.

La poartă Mara îl aștepta cu un sufertaș în mînă. Îl aștepta liniștită, dar învăluită în același aer zeflemitor. Mircea i se adresă ursuz:

— Ce vrei?

— Ulte, ți-am adus ceva de-ale gurii.

Mircea tresări. Nu cumva Mara își bătea joc de dînsul! Ea însă îl privea cu niște ochi mari, serioși și puțin triști.

— S-o fi răcit, zise ea și-i întinse sufertașul.

— Mara!

N-apucă să spună nimic mai mult. În aceeași clipă auzi glasul tunător al lui nea Tudor: „Cei de la Vulcan", încolonarea și-n mașini! Se aude?"

— Auzi? Pe noi ne strigă.

— Ar trebui să mănînci ceva.

— Încolonarea! răsună iar glasul lui nea Tudor.

— Plecăm, Mara, continuă el cu duioșie, și-i luă mîna.

— Mircea, murmură ea, să știi c-am glumit... să știi că-mi place cum îți vine casca.

Băieții de la „Vulcan" ieșiră în stradă. Cineva îl luă de braț pe Mircea și-l trase spre mașini. Urcă în camion neluîndu-și ochii de la ea: continua să stea lîngă poartă nemișcată și tristă, cu sufertașul în mînă. Mircea îi zîmbi încurajator și-i făcu un semn cu mîna. Ea îi răspunse. Apoi camioanele se puseră în mișcare și cotiră strada. El n-o mai văzu. Închise atunci ochii visători. Cineva începu să cînte: „Hai la lupta cea mare". Ceilalți îl urmară.

Mircea însă nu cînta. Îngîna în gînd cuvintele cîntecului și visa. Se vedea luptînd, săvîrșind fapte eroice. Iar în tot timpul acesta, Mara se afla lîngă dînsul: în toiul bătăliilor îi ștergea fruntea asudată, îi ducea la gură bidonul cu apă rece, îl mîngîia, îi bandaja rănile.

— Ce ai, mă băiete?

Recunoscu vocea lui nea Tudor și deschise ochii mari. Nea Tudor îi zîmbea cu bunătate.

— Ce-ai, mă băiete?

Și Mircea răspunse roșind:

— Ce să am, nea Tudore? Iubesc, nea Tudore.

— Și e bine, mă, să iubești?

— E tare bine, nea Tudore, zău așa.

MOROMETE ÎNTRE COMIC ŞI TRAGIC

Că în Moromeţii sînt pasaje numeroase cuprinzînd un umor de calitate — a fost remarcat şi au fost citate scene întregi în care Moromete face dovada inteligenţei sale pătrunzătoare şi strălucitoare. S-a arătat că Moromete montează mici scenete în care îşi bate joc de autorităţi (jandarmul) sau de proştii îngîmfaţi şi pretenţioşi (fiul lui Bălosu). Pentru că Moromete este cu adevărat un personaj cuceritor i s-au atribuit astfel, aproape în exclusivitate lui, momentele în care celelalte personaje, împreună cu cititorul, se amuză de o glumă bună. Ni se pare însă că substanţa însăşi a cărţii cere să vorbim despre un substrat important şi reprezentativ pentru această operă. Fără sesizarea felului în care comicul este constitutiv în economia cărţii, nu o putem înţelege. Aceasta se datoreşte faptului că moromeţienii, prin însăşi caracteristicile (personalitatea) lor, cer o mistificare a lumii, ceea ce duce la un decalaj între aparenţă şi esenţa universului în care trăiesc. Astfel că, glumele unui om inteligent ca Moromete decurg şi din substratul mai adînc al felului său de a privi şi de a înţelege lumea. Moromeţienii (nu poate avea această calitate un om lipsit de inteligenţă şi sensibilitate) în contact cu realitatea au o importantă doză de naivitate şi un mod de orientare care îi pune în mod necesar într-o postură ce solicită caracteristicile unor personaje de comedie. Pasajele în care inteligenţa lui Moromete face dovada umorului său au fost citate. Mai interesant ar fi de discutat mecanismul acestui umor. Desigur, paralelismul psihologic îşi are rolul său şi este fundamental: efectul comic creşte cînd interlocutorul nu surprinde căptuşala interioară a replicii şi reacţionează prin uimire, sau chiar prin indignare. Fără îndoială şi agerimea minţii lui Moromete care surprinde gîndirea împiedicată a interlocutorului (dialogul cu Nilă la tăierea salcîmului) sau prinderea în flagrant delict de neatenţie la nuanţe — fie şi cu desăvîrşire lipsite de importanţă — (discuţia cu jandarmul) îşi au rostul lor. Dar nu este locul aici să analizăm toate modalităţile umorului lui Moromete.

Credem că nu s-a vorbit de umorul activ, participativ al autorului, de atitudinea sa de acid şi violent Caragiale care se manifestă totdeauna în raport cu personajele din mica burghezie (învăţătorii, directorul Cotelici) sau care tînd spre îmburghezire (fiul lui Bălosu). Folosirea arbitrară şi hilară a neologismelor, ca şi transcrierea cu un surîs maliţios, a evidentelor greşeli de logică şi sintaxă — ce reflectă o gîndire pretenţioasă, greoaie, absurdă, anacolutică à la Mitică sau Caţavencu — sînt evidente. Discursul directorului şcolii, Cotelici, care se mişcă cu o penibilă dezinvoltură pe coordonate universale fără înţelegerea elementară a situaţiei sociale, economice şi politice din ţară, e ilustrativ: **„Şi cum ziceam, nu două sute douăzeci, dar eu spun nici o sută în cap. Că asta ar insemna că stăm bine, să zici că uite, fir-ar al dracului, ce spun ăia că sintem o ţară fără ştiinţă de carte? Păi foarte mulţumesc, dă-mi şi mie aici, Rominiei, nişte colonii să trăiesc bine şi să vezi cum învăţ carte. Aşa că dacă venea o sută în cap ar fi zis că degeaba se laudă Franţa şi Anglia că la ei oamenii sînt bătuţi în cap de atîta carte; uite-te aici, în Rominia, iniţiativă, domnilor englezi şi franţuzi, sinteţi mai proşti ca noi...".**

S-a arătat că ţăranii lui Marin Preda discută cu uşurinţă situaţia politică din ţară ridiculizînd pe „primul agricultor", parlamentul şi partidele politice. Modul în care Moromete citeşte şi comentează (mimînd) discursurile politice, vorbeşte despre inteligenţa personajului. Dar nu există oare, în atitudinea scriitorului şi ceva din gestul şi surîsul autorului celebrei „O lacună" care ridiculiza pornirea gratuită şi veşnic trează a lui Mitică de a discuta „politică", în mod inutil, şi ineficient, cum are un moment liber? Această vorbărie, această jonglerie familiară, inofensivă, (pentru cel atacat verbal) cu noţiuni politice al căror conţinut crud îl simt în mod tragic apăsîndu-le viaţa, îi duce la un moment dat pe aceşti naivi în postură de agreabili şi penibili Mitică. Căci ei vor fi victima acestui sistem social pe seama căruia, deocamdată, glumesc. In ce măsură sînt însă vinovaţi pentru acesta? Vom încerca să discutăm.

Spuneam că în Moromeţii există un filon comic mai profund şi mai larg care include şi explică şi umorul lui Moromete, ca şi satira politică a autorului. Aceasta se întîmplă pentru că pe lîngă cei care s-au adaptat sistemului social (ca Bălosu) se află ceilalţi care ignoră legile sociale şi situaţia lor însăşi mişcîndu-se într-o lume ameninţătoare cu o veselă vioiciune inconştientă.

Cu aceasta atingem, fără a stărui, dialectica sensului pe care o are această ingenuitate, mai bine — ignoranţă, în faţa legilor societăţii capitaliste. Căci dacă, pe de o parte, îi vedem pe moromeţieni în optica perspectivei lor ce creează un decalaj între aparenţă şi esenţă — deci în postură nuanţat (prin talentul scriitorului) comică, ei sînt, în acelaşi timp, victime ale ignoranţei — acel „demon care, — aşa ne temem — va mai pricinui multe tragedii" (Marx — articol de fond în nr. 179 din „Kolnische Zeitung" — K. Marx—F. Engels — Despre artă şi literatură, pag. 140).

Astfel, orice postură gravă a lor este suspectă de a fi comică, (reprezentînd o nuanţă dintre multe posibile), căci personajele se mişcă cu bună credinţă pe coordonate răsturnate într-o lume de valori contrafăcute pe care le iau drept autentice. O eventuală analiză a valorilor comice ale lucrării credem că ar trebui pornită de aici.

Repetînd, în sens invers, o simbolică şi veche experienţă, Moromete crede că se „luptă", în glumă, cu inofensivele palete ale morii de vînt, cînd în realitate loveşte cu înverşunare spadele cu adevărat ameninţătoare ale unei lumi pe care o vede diformat; nu este mai puţin ridicol, nici mai puţin tragic: un don Quijotte învins prin deosebitele dar inadecvatele lui calităţi.

★

Cei mai mulţi dintre comentatorii faimosului personaj au vorbit despre Moromete ca victimă a iluziei despre stabilitatea micii proprietăţi rurale. Observînd că în viziunea lui Moromete timpul părea „răbdător" (ca o forţă obscură ce ar putea la un moment dat să-şi piardă răbdarea), Silvian Iosifescu arăta că „Moromete nu sesizează semnele care pregătesc perioada cînd timpul va deveni ameninţător" şi interpreta „disimularea" ca mijlocul principal de navigare printre ameninţările mari şi mici ale vieţii. Subliniind că lui Moromete „mecanismul social îi rămîne neînţeles", Savin Bratu socoteşte că eroul îşi creează o „lume utopică" şi evită „autocunoaşterea cu vicleşuguri faţă de sine ca faţă de străini" ceea ce face ca „sfărîmarea acestei iluzii" (despre stabilitatea micii proprietăţi ţărăneşti) să fie „drama centrală a romanului". S. Damian a arătat marile calităţi interioare ale personajului subliniind (şi era necesar să o facă cineva) lipsa finalităţii imediate a multora dintre acţiunile sale, setea de contemplare gratuită, repulsia în faţa înămolirii în acţiuni mărunte şi afaceri veroase: „Moromete doreşte să opună acestei lumi o altă lume în care să fie permise contemplarea, vagabondajul, exuberanţa proaspătă" şi arată că „dilema nu se rezumă numai la aspectul ei social — oscilaţia ţăranului mijlocaş, ci implică sfîşierea tragică a omului obligat într-un regim silnic să renunţe la armonia sa anterioară". Şi mai departe: „Ideea artistică emisă prin tragedia lui Moromete se reduce sumar la efortul crîncen al eroului de a proteja zona de umanitate perpetuată, de a o face intangibilă, efort care se dovedeşte zadarnic". Adăugăm la observaţia lui S. Damian sublinierea faptului că însăşi „sfîşierea tragică" pricinuită de un „regim silnic" este marea dramă **socială** a cărţii. Ceea ce Damian numea „olimpianismul" lui Moromete capătă la D. Micu o nuanţă (esenţială) în plus — devenind „estetismul" lui Moromete, astfel că gratuităţile par iritante şi justifică prin ele însele, „pedeapsa": „eroul principal al romanului nu e numai un mijlocaş amăgit de iluzia durabilităţii gospodăriei sale, e omul dotat cu mari însuşiri pe care şi le iroseşte în gatuităţi." Ideea că Moromete este victima unei iluzii sociale şi economice este fără îndoială adevărată şi fundamentală. Dar D. Micu merge mult mai departe aducînd lui Moromete un act de acuzare grav: „Individualismul eroului lui Marin Preda nu este însă pur şi simplu îndepărtare de oameni, desconsiderare a suferinţei celor mulţi, evitare a întrebărilor incomode de natură de a dezechilibra conştiinţa, îmbătare cu sentimentul superiorităţii faţă de restul muritorilor; e acceptarea filistină a rînduielilor date, a întocmirii sociale, e pasivitate, neîmpotrivire la rău". Ni se pare că această interpretare a comportării lui Moromete ignorează nu doar mecanismul interior ci şi legile exterioare care îl fac pe Moromete să acţioneze aşa şi nu altfel. Pe Dumitru Micu îl supără că Moromete nu trece la o acţiune hotărîtă şi revoluţionară, că nu este cel puţin conştient de drumul revoluţionar al ţărănimii. Astfel, polemica cu S. Damian devine profund fundamentală în definirea eroului.

„S. Damian descrie cu fineţe fizionomia sufletească a eroului, fără a confrunta însă etica acestuia cu concepţia noastră despre rosturile omului în lume" — spune Dumitru Micu.

Să discutăm deci „vina" lui Moromete.

Fără îndoială Moromete este o victimă a iluziei sale despre libertatea sa ca individ: „Imperiul libertăţii începe de fapt abia atunci cînd încetează munca impusă de mizerie şi de oportunitatea exterioară; el se găseşte, deci, în afara sferei de producţie propriu-zisă", arată Marx în „Capitalul".[1]) Tocmai faptul că are petecul său de pămînt şi că nu trebuie să arendeze pămîntul boierului („nu e boier, e boieroaică" ar „observa" Moromete) îi creează eroului lui Marin Preda impresia că a depăşit de acum „sfera de producţie materială". Moromete nu înţelegea încă legile, necesitatea şi neîmboldit imediat de „producţie materială propriu-zisă", are impresia atingerii libertăţii. In realitate el îşi asigură deocamdată doar independenţa materială şi implicit morală şi confundă, după legile şi concepţiile societăţii burgheze în care, fără să ştie, este prins, **proprietatea cu individualitatea.** „In realitate am proprietate privată numai în măsura în care am ceva de vîndut, pe cînd particularitatea mea specifică nu poate fi nicidecum vîndută" — se arată în „Ideologia germană" (K. Marx — F. Engels — „Despre artă şi literatură" pag. 111). Ţarcul „libertăţii" lui Moromete e împrejmuit de a) necesitatea distrugerii micii proprietăţii şi b) înstrăinarea esenţei umane — legi fundamentale ale modului de producţie capitalist. Prima dintre acestea a fost relevată în unanimitate de critică. Cît priveşte cea de a doua, s-a observat (S. Damian) **efortul** interior al acestui ţăran de a scăpa alienării nu prin înţelegere (treaptă superioară şi la care un ţăran simplu, oricît de inteligent dar nu şi intelectual, nu putea ajunge) ci în virtutea unor deosebite resurse interioare ce l-au împins spre viziunea sănătoasă a celor ce, dispreţuind acumularea, muncesc spre a-şi putea păstra ceea ce au, apărîndu-şi astfel şi liniştea interioară.

Dar, chiar „...prin diviziunea muncii se creează posibilitatea ba chiar starea de fapt ca activitatea spirituală şi cea materială — plăcerea şi munca, producţia şi consumul să revină unor indivizi diferiţi şi ca singura posibilitate ca ele să nu intre în contradicţie s-o constituie suprimarea din nou a „diviziunii muncii"[2]). Moromeţienii încearcă să eludeze contradicţia (pe care nu o înţeleg dar ale cărei consecinţe se fac mereu mai simţite) prin ignorarea banilor ca echivalent al produsului muncii şi implicit prin dispreţul pentru supramuncă. Pe Moromete îl atrăgea în comerţul cu cereale mai mult ceea ce-i plăcea fiului său, Nicolae — „aventura"; ideea că o face pentru bani îl jigneşte, îl irită şi-l miră la nesfîrşit, — de aceea o ocoleşte, abandonîndu-se plăcerilor călătoriei. La aceasta se adaugă sensibilitatea ce îl face să nu se poată tocmi cu cel care suferă de foame.

Caracterul exterior al muncii omului în capitalism se vădeşte în aceea că munca nu îi aparţine „iar produsul muncii" este „un obiect străin avînd putere asupra lui". Ceea ce deosebeşte munca omului de cea a animalului, arată Marx în „Manuscrise economico-filozofice", este activitatea sa „în afara necesităţii fizice şi produce cu adevărat abia atunci cînd se eliberează de ea"[3]). Atunci cînd activitatea omului nu mai este un act conştient, deliberat ci dimpotrivă, asemeni animalului „se confundă cu activitatea sa vitală" răspunzînd unor nevoi imediate, el se înstrăinează de esenţa sa umană, de însuşirile speciei sale. Concomitent cu acţiunea mereu mai largă şi devastatoare a acestei legi a alienării se manifestă şi aceea a „exproprierii producătorilor nemijlociţi" lege care „se săvîrşeşte cu vandalismul cel mai necruţător şi sub impulsul patimilor celor mai infame, mai murdare, mai meschine, mai josnice". Vom înţelege deaceea setea de contemplare, gratuităţile lui Moromete nu ca o „acceptare filistină" a societăţii capitaliste, nu ca „neîmpotrivire la rău" ci dimpotrivă ca o revoltă pe datele esenţiale ale personalităţii sale, în care sînt solicitate şi devin motor — trăsăturile care îl caracterizează cel mai mult ca om: lupta împotriva înstrăinării esenţei sale umane prin efortul de a-şi dezvolta forţele „umane în sine" dincolo de „imperiul producţiei propriu-zise".

Şi totuşi, Moromete va trebui să sufere. D. Micu spune: „Pentru bucuriile gustate cu preţul ignorării voite (s.n.) a monstruozităţilor unei orînduiri strîmbe, Moromete va trebui să plătească greu". Pentru ce vină „plăteşte" (s.n.) Moromete? Am văzut că nu poate fi vorba de „ignorarea voită a monstruozităţilor" orînduirii capitaliste ci de o revoltă esenţială împotriva ei. Dar suferind, Moromete îşi ispăşeşte totuşi acea „vină tragică" a imposibilităţii alegerii unei soluţii din mai multe — aparent — diferite. Discutînd tragedia „Franz von Sickingen" a lui Lassalle, Marx arată că un conflict tragic se închegă atunci cînd „condiţia fundamentală" pentru reuşita unei acţiuni „nu este posibilă", nu este realizabilă, iar eşecul decurge „necesarmente". Dacă „Indivizii pot fi înşelaţi, clasele niciodată"[4]), Moromete este un individ care nu înţelege legile societăţii în care trăieşte (şi nu putea să o facă singur) dar înşelîndu-se ca individ, este totuşi supus destinului acelei păturI sociale din care face parte: Moromete nu mai poate fi moromeţian; Moromete nu poate fi Bălosu; Moromete — ţăranul mijlocaş, fără educaţie politică, nu poate fi (încă) comunist. Cu aceasta Moromete intră în tragedie.

Pentru a se salva, pentru a-şi cîştiga libertatea spre care aspiră, Moromete ar trebui să înţeleagă necesitatea istorică. Pentru aceasta ar trebui să devină comunist. Dar Moromete nu a cunoscut contactul regenerator cu comuniştii. Conflictul tragic al acestei cărţi se defineşte, ca şi în piesa lui Lassalle, din punct de vedere al eroului tragic (aici Moromete) ca acel conflict dintre „postulatul necesar din punct de vedere istoric şi imposibilitatea realizării sale în practică"[5]).

Dar nu e mai puţin adevărat că numai păstrîndu-şi datele morale iniţiale, suferinţa finală a lui Moromete impresionează. Căci să fie clar, Moromete sărăcit nu este Ţugurlan sărac, ci el însuşi, trecînd printr-o încercare grea şi revelatoare. Nu putem fi de părerea lui S. Damian după care Moromete este supus unei „devastări sufleteşti", că Moromete „sustras prin înţelegere din vechea lui matcă, rămîne pustiu, fără vlagă". Criticul ignoră că un om cu personalitatea (şi vîrsta) lui Moromete nu putea fi nici zdrobit, nici metamorfozat prin pierderea oilor şi a unei bucăţi de pămînt. Bălosu are proprietate şi deocamdată deplină independenţă materială. Dar Bălosu a căzut pradă legilor societăţii capitaliste, este robul lor, nu este liber; Ţugurlan lipsit de pămînt capătă, prin contactul cu comuniştii, înţelegerea şi devine liber. Moromete începe să înţeleagă legile. Incepe să fie liber.

Dar este adevărat că această experienţă care-i aduce suferinţă este decisivă pentru Moromete: „toate organele individualităţii sale (ale omului— n.n.) ca şi organele care prin forma lor sînt nemijlocit organe sociale, sînt în comportarea lor obiectivă sau în comportarea lor faţă de obiect apropierea acestuia. Apropierea realităţii umane, comportarea ei faţă de obiect este manifestarea realităţii umane, este eficacitate umană şi **suferinţă umană** (s.n.) căci suferinţa, omenește concepută, este o autosatisfacere a omului"[6]). Suferinţa întru „apropierea realităţii umane" înnobilează optimismul şi fortifică gîndirea celui care va arunca apoi mereu sublima întrebare leninistă „ce-i de făcut?" Viziunii veşnic roză a filistinului burghez să-i refuzăm titlul grav şi complex de optimism! Optimist este bătrînul Moromete care, simbolic, pe piatra albă de hotar, înţelege să întrebe pînă la capăt ce-i de făcut.

Adriana ILIESCU

Critica criticii (III)

---

1) K. Marx—F. Engels — „Despre artă şi literatură", pag. 128.
2) Marx—Engels — Ideologia germană; K. Marx—F. Engels. „Despre artă şi literatură" pag. 38.
3) K. Marx — F. Engels — „Despre artă şi literatură" pag. 45.
4) K. Marx — F. Engels — „Despre artă şi literatură" pag. 155.
5) K. Marx — F. Engels — „Despre artă şi literatură" — pag. 151
6) Marx — Manuscrise economico-filozofice. K. Marx — F. Engels — „Despre artă şi literatură". pag. 109.

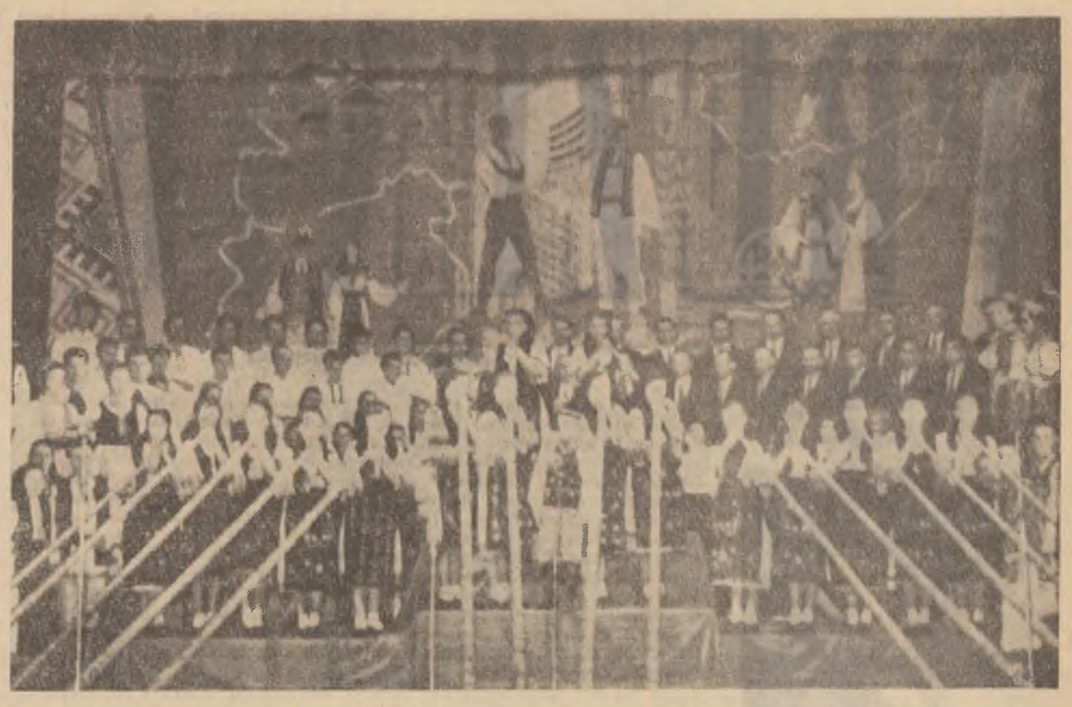

Deschiderea spectacolului prezentat de formaţiile artistice de amatori din regiunea Cluj.

Al VI-lea concurs al formaţiilor artistice de amatori

Elanul şi maturitatea artistică relevate cu prilejul desfăşurării fazei finale a celui de al VI-lea concurs al formaţiilor artistice de amatori dezvăluie sensul profund a ceea ce înseamnă în viaţa poporului nostru revoluţia culturală.

Trezit la viaţa nouă, talentul creator al poporului se manifestă în uriaşa activitate culturală de masă. Cluburile sindicale, casele de cultură de la oraşe şi sate, căminele culturale a căror reţea cuprinde întreaga ţară au reuşit în anii noştri să devină adevărate focare de cultură.

Faza finală a celui de al VI-lea concurs al echipelor artistice de amatori de la oraşe şi sate s-a desfăşurat sub semnul celei de a 17-a aniversări a marei sărbători a eliberării patriei.

Un fenomen caracteristic celui de al VI-lea concurs îl constituie conţinutul bogat şi ţinuta artistică ingrijită a echipelor. Gama întinsă de posibilităţi a interpreţilor (11.000!), mozaicul viu al formelor de exprimare artistică au oglindit multilateralitatea preocupărilor culturale ale poporului.

Au fost prezente pe arena concursului tarafuri şi formaţii de trişcaşi, tulnicari şi contrabasişti — formaţii masive şi glasuri firave şi emoţionante ale culegătorilor de folclor. Au răsunat pe scenă cîfre, au prins viaţă grafice în plină ascensiune, au erupt sonde, s-au aprins lumini, s-au întruchipat chipuri de fruntaşi, maeştri ai recoltelor bogate.

Prezentă a fost şi gluma. Cu umor viguros şi ascuţit spirit critic brigăzile de agitaţie au satirizat lipsurile, continuind pe scenă lupta neîmpăcată împotriva rămăşiţelor trecutului, împotriva leneşilor şi nepăsătorilor.

In general, trecerea „în rol" s-a făcut firesc, în ciuda tracului, totul a fost uşor, nici o notă forţată. Simţeai că artistul nu face altceva decît să-şi trăiască în lumina reflectoarelor propria sa viaţă.

Şi cu toate că, de pildă, brigada artistică de agitaţie a sindicatului uzinelor Mao Tze-dun din Bucureşti participă pentru prima oară la un concurs pe ţară, ea s-a impus ca un colectiv viguros prin seriozitatea cu care s-a străduit să cunoască şi să reflecte munca şi viaţa oamenilor din uzină. Acest colectiv remarcabil prin claritatea şi combativitatea cu care abordează problemele cele mai actuale, în cadrul programului intitulat „La luptă pentru calitate", mai are o caracteristică. Prin formaţia sa oglindeşte relaţiile socialiste noi de prietenie şi colaborare între oameni de cele mai diferite profesiuni, brigada metalurgiştilor fiind instruită de instructorul voluntar dr. Cornel Constantinescu şi ajutată pentru realizarea programelor muzicale de dr. Eduard Călinescu. Pe cei doi medici, ca şi pe doctorul Marcel Grigorescu, i-am revăzut de altfel în faza finală şi ca interpreţi şi textieri în cadrul brigăzii artistice de agitaţie a spitalului nr. 9, cu un program bine pus la punct şi gustat de public.

Concursul transformat într-o pasionantă competiţie artistică a fost un prilej de verificare a talentului amatorilor care au început să se întreacă pe scenă în urmă cu aproape un an în faze, interintreprinderi, intercomunale, raionale, regionale, reunind 24.060 formaţii ale sindicatelor şi aşezămintelor culturale; deci cu aproape 6000 mai multe decît la concursul al V-lea.

Dar mişcarea artiştilor amatori nu a crescut doar numeric. Programele formaţiilor artistice sînt mai bune şi mai bine interpretate; pe lîngă cîntece ale compozitorilor clasici, multe formaţii artistice s-au prezentat cu bucăţi originale. Remarcăm printre ele: „Poemul lui Lenin" (corul din Reşiţa), „Pe plaiuri hunedorene" (corul uzinelor din Hunedoara), „Suita de la Cîmpulung" (I.M.S. Cîmpulung-Muscel), „Hidrocentrala de pe Argeş" (Domneşti — Argeş), creaţii în mare parte ale dirijorilor acestor formaţii.

Corul raionului Urziceni (raion complet colectivizat) format din 240 de cîntăreţi a interpretat „Balada Bărăganului" de Gh. Bazavan, reinnoind şi îmbogăţind folclorul. Schimbînd ritmul duios şi trist al doinei în cîntec de voioşie, balada spune:

„Dunăre, apă cu fală
Face-te-ai toată cerneală
Să moi tocul gîndului
Cu peniţa dorului
Şi voios să-ncep a scrie
C-am făcut gospodărie".

Şi cînd pe scenă apare, firavă dar sigură de sine, Mărioara Precup, mîndra fată a lelii Maria din Leşul Ilvei raionul Năsăud şi dă glas melodiilor ce răsună pe meleagurile năsăudene de mai bine de 200 de ani, totul pare firesc, căci Mărioara cîntă melodia străbună cu vers izvorît din inima ei tînără:

„Floricica mărului
Mulţumim partidului
Că ne-a fost părinte bun
Şi-am pornit pe noul drum
Drumul colectivului
Şi calea belşugului".

Un capitol deosebit îl constituie dansurile, oglindă a optimismului şi vigoarei poporului. Un amănunt interesant în prezenţa pe scenă atît a echipelor de dansuri cît şi a formaţiilor corale îl constituie succesiunea generaţiilor, legătura strînsă dintre ele în cîntec, în joc ca şi în muncă. Cu totul ieşită din comun, atingînd culmi de măiestrie, echipa de dansuri a ţăranilor colectivişti din Dăbuleni, reg. Oltenia, formaţie masivă (80 de dansatori) a întrunit efectiv participarea la joc a bunicilor şi nepoţilor.

Caracterul de masă al mişcării de amatori a fost oglindit şi de corul alcătuit din 140 de persoane al căminului cultural din Ceuaş, regiunea Mureş-Autonomă Maghiară, comună formată în total din 114 case. Demn de menţionat este şi faptul că această formaţie corală va împlini în curînd 100 de ani de activitate.

Alt aspect impresionant al concursului îl oferă „debutanţii", tinere talente crescute odată cu uzinele sau gospodăria, talente care au cucerit laurii fazelor precedente finalei. E vorba de brigada artistică de agitaţie a schelei petrolifere din Ţicleni, de lăcătuşul Teofil Martoceanu de la Baia Mare, talentat interpret al cîntecelor populare de pe meleagurile maramureşene, de pionierul Aga Enache, măiestru ţileraş din Năruja — mîndru de ţitera meşterită chiar de el — şi de toţi cei 6000 de noi artişti amatori care au trăit anul acesta pentru prima oară emoţia participării la una din fazele concursului.

Uriaşa desfăşurare de forţe din finală a constituit o urmare firească a celor 95.000 de spectacole prezentate de artiştii amatori în faţa a 21 de milioane de spectatori la fel de pasionaţi, iubitori de artă ca şi interpreţii.

Finala a constituit o revărsare de energii creatoare cărora numai ritmul susţinut al transformării sociale, clocotul revoluţiei le poate da naştere. Ea este încă o confirmare a minunatelor resurse şi aptitudini artistice ale poporului nostru.

Modul în care s-au pregătit şi prezentat concurenţii în întrecerea din faza finală a exprimat sentimentul de caldă recunoştinţă şi dragoste pentru partid.

Şi nu o dată au răsunat pe scenă cuvinte, mereu altele şi altele şi totuşi parcă mereu aceleaşi, izvorîte din acelaşi gînd:

„E înfrăţit pămîntu-n zare
Şi ni-l răstoarnă zimbrii de oţel
Sub roşul steag al clasei muncitoare
Ne aşteaptă comunismul — unic ţel"

Vera CRĂCIUN

Corul casei de cultură a sindicatelor din Piatra Neamţ, deschizînd programul.

Uniunea Sovietică, apărătoare a păcii

(Urmare din pag. 1)

n-a pierdut o ocazie în multiplele sale acţiuni manifestate în multe ţări ca şi în patria sa, să afirme cu tărie politica fermă de pace a ţării pe care o reprezintă. Şi ultima din aceste acţiuni a fost propunerea încheierii păcii cu Germania şi transformării Berlinului de vest într-un oraş liber. Şi iată că şi acum, ca şi de atîtea ori de-a lungul anilor de după război, s-a ridicat obstinat refuzul ţărilor din blocul agresiv N.A.T.O. la propunerea sovietică. Era vorba, de fapt, de lichidarea ultimelor rămăşiţe ale războiului trecut şi de netezirea căilor unei păci universale care să ajute cu binefacerile ei propăşirea omenirii. Era vorba de aplicarea practică a unei măsuri eficiente, izvorîtă din sincera înţelegere şi conlucrare pentru pace a tuturor ţărilor care, ca şi Uniunea Sovietică, au suferit în urma trecutului război. Spiritul revanşard şi retrograd însă, fascismul într-un cuvînt, promovat de guvernul de la Bonn a găsit răsunet, nu la popoarele apusene care afirmă bucuroase ideea de pace, ci la cercurile monopoliste, reunite în blocul agresiv N.A.T.O. Pentru a apăra pacea, Nikita Hruşciov a dezvăluit întreaga hotărîre şi putere a Uniunii Sovietice şi a lagărului socialist. Premierul sovietic a arătat cu precizie că nu numai ţările imperialiste de prim plan vor primi riposte prompte şi nimicitoare, dar şi toate celelalte care au îngăduit pe teritoriile lor bazele militare agresive.

De pe o poziţie reală, răspunsul ţărilor iubitoare de pace la zăngănitul de arme apusean a venit cu promptitudine: declaraţiile ferme ale tuturor statelor reunite în pactul de la Varşovia şi măsura guvernului Republicii Democrate Germane de a controla graniţele cu Berlinul de vest. Calea tratativelor stă deschisă.

Făcînd parte din lagărul ţărilor socialiste, Republica Populară Romînă este mîndră să stea alături de Uniunea Sovietică şi celelalte ţări de democraţie populară în apărarea celui mai înalt bun al omenirii: pacea.

Ion Marin SADOVEANU

După şaptesprezece ani

(Urmare din pag. 1)

chis focul în noi. Eram în dosul cîmpului. Din altă parte a satului au deschis foc unităţi ale armatei sovietice. Grupul nostru de panduri a atacat o margine a satului. Hitleriştii trăgeau din turnul bisericii, unde aveau tunul şi cuibul de mitralieră. Noi ne-am culcat în albia unui izvor de munte. Snopul de mitralieră cădea la picioarele noastre, în prundiş. Sfîrîia apa, răsuna prundişul, săreau stropii de apă şi pietrele.

Hitleriştii se apropiau de noi, peste garduri, prin grădini. Trăgeau de după un stog de fîn. Au împuşcat trei panduri.

Ostaşii sovietici ne-au salvat. In cîteva minute n-am mai fi fost în viaţă dacă nu veneau fraţii noştri de arme.

— Ura! Ura! Ura! răsuna satul de glasul ostaşilor victorioşi.

Hitleriştii au fugit. Îi urmăream. Am ajuns la Banska Bistritza, în Slovacia. Oraşul a fost eliberat. În apropiere de oraş ne-am oprit. Era într-o zi frumoasă, cu cer senin, cu soare. Autorităţile cehe identificau victimele masacrelor fasciste. Tot cîmpul era plin de cadavre deshumate. Erau cadavre de copii, de femei, de bătrîni. Hitleriştii au ucis tot ce era viu, toţi oamenii pe care i-au putut prinde. I-au dus la marginea pădurii, i-au pus să-şi sape gropile şi i-au secerat cu mitralierele. Mamele au murit cu mîinile încleştate de pruncii lor, au murit îmbrăţişaţi logodnicii, tubiţii, soţii cu soţiile, tovarăşii de luptă.

Cîmpul acela plin de cadavre îl văd şi acuma. Nu-l pot uita. Şi hitlerismul n-a murit. Hitlerismul a reînviat în Germania occidentală. Popoarele lumii să nu uite ce a făptuit hitlerismul. Strigă victimele nazismului, din gropile comune, din sălile de gazare, din lagărele morţii:

— Nu uitaţi! Fiţi treji!

Dumitru CORBEA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

PREZENTE

„ZODIA CANCERULUI" de Mihail Sadoveanu, apărut în R. S. Cehoslovacă

„DESCULȚ" de Zaharia Stancu, apărut la Ljubliana în limba slovenă

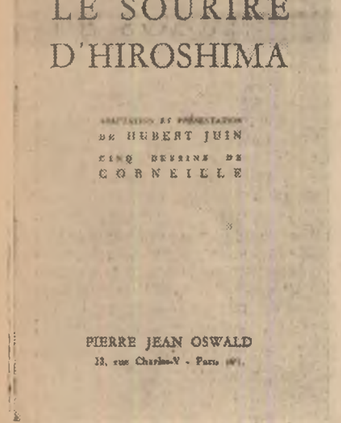

„SURÎSUL HIROȘIMEI" de Eugen Jebeleanu, publicat în Franța

La Berlin a apărut recent „ENIGMA OTILIEI" de George Călinescu

Este cunoscut faptul că literatura romînească este apreciată din ce în ce mai mult peste hotare. Cititorii străini și critica literară din țările socialiste, iar în ultima vreme și din numeroase țări occidentale, manifestă un interes deosebit față de literatura romînă contemporană și clasică. Alături de Eminescu, Caragiale, Sadoveanu și Rebreanu au apărut traduceri fie în volum separat, fie în culegeri, din Arghezi, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, G. Călinescu, E. Jebeleanu, Marin Preda, Titus Popovici. Semnalînd doar ce a apărut în ultima vreme, trebuie să amintim trei antologii ale poeziei romînești îngrijite de Ianis Ritzos (Grecia), De Michelis (Italia), Kőpeczi Bela (R. P. Ungară). Volumele de poezii alese din Arghezi (R. P. Ungară), Beniuc (Uniunea Sovietică și R. S. Cehoslovacă), romanele „Zodia Cancerului" de Sadoveanu și „Desculț" de Zaharia Stancu (R. S. Cehoslovacă), „Străinul" de Titus Popovici (R. P. Bulgaria), „Intunecare" de Cezar Petrescu (Argentina), „Enigma Otiliei" de G. Călinescu (Berlin), „Sfîrșit de veac în București" de I. M. Sadoveanu (Paris) și altele.

Tipărirea peste hotare a unor opere valoroase din literatura romînească, interesul manifestat de numeroase edituri străine pentru creațiile scriitorilor romîni dovedesc prestigiul pe care literatura romînă și-l cucerește în rîndul cititorilor străini.

Același interes, dublat de sentimentul descoperirii unei lumi noi în plin progres, îl evidențiază apariția în numeroase reviste din occident a unor articole despre R.P.R. Cu toate că în majoritatea cazurilor este vorba de ziariști sau de personalități burgheze, realitățile romînești, transformarea rapidă și înfloritoare a economiei și culturii noastre, determină pe autorii articolelor să facă aprecieri favorabile la adresa regimului democrat popular. Așa s-a întîmplat cu gazetari net reacționari ca Gaston Coblenz de la „New York Herald Tribune" sau dezinformați de o propagandă ostilă, ca ziaristul austriac Wolfgang Kraus. În pagina de față publicăm extrase din articole scrise de personalități economice și culturale occidentale sau de ziariști burghezi care vizitîndu-ne țara au descoperit o lume ce i-a determinat să înțeleagă fie și în parte realitatea.

Romînia, o noutate turistică

Pentru acei turiști care se consideră cunoscători ai fiecărei pietre din Europa occidentală, Balcanii au ceva nou de oferit. O țară din Europa răsăriteană care și-a deschis porțile pentru turism este Romînia care, cu munți și mare, zăpadă și soare, dispune de o varietate ce poate face să rivalizeze cu oricare din țările mai bine cunoscute turiștilor britanici.

...Bucureștiul corespunde numelui său de oraș al grădinilor. Piețe largi și străzi plantate cu arbori se deschid spre bulevarde. În partea de nord a orașului se află lacuri și parcuri unde se poate face canotaj sau se poate pescui în timpul zilei, iar în cursul serii se pot vizita restaurantele în aer liber de pe malul apei.

...La Borsec, Romînia are o stațiune de ape minerale ale cărei ape le-am găsit mult mai bune la gust decît acelea de la Vichy sau Evian. În timpul iernii, munții — care se ridică la peste 2000 de metri — oferă prilej pentru practicarea schiului.

Pentru cei care doresc să petreacă vacanța la mare, într-o regiune a lumii vizitată de puțini britanici, coasta Mării Negre poate fi călduros recomandată.

...Mamaia este o localitate la 3 mile nord de Constanța, construită aproape în întregime în ultimii ani. Localitatea se află situată pe o fîșie de pămînt între mare și un lac cu apă dulce, ceea ce împiedică ca soarele fierbinte și temperaturile ridicate din timpul verii să devină prea apăsătoare. Pe partea dinspre mare se află o plajă ușor înclinată, cu nisip fin. Marea Neagră nu are flux și reflux, astfel încît autoritățile veghează ca malul apei să fie bine întreținut, mereu greblat și curățat. În plus, bărcile de salvare patrulează cea mai mare parte din zi.

Pe cealaltă parte a fîșiei de pămînt există posibilitatea de a se face canotaj cu visle și vele pe lacul Siut Ghiol. Întreprinderea turistică de stat a construit de pe acum o duzină de hoteluri și cînd programul de construcții va fi terminat, anul viitor, va exista posibilitatea de cazare a unui număr de 14.000 persoane în aceeași perioadă de timp.

În general hrana este bună și serviciul este excelent. Majoritatea hotelurilor își au orchestra lor proprie și în fiecare seară se dansează în aer liber.

Se pot face excursii în Delta Dunării, unde se găsesc din abundență păsări sălbatice, inclusiv berze și pelicani.

Întreprinderile de pescuit nisetrul și morunul, precum și instalațiile de la Tulcea unde se pregătesc icrele negre, merită de asemenea să fie văzute.

(„Financial Times", iulie 1961)

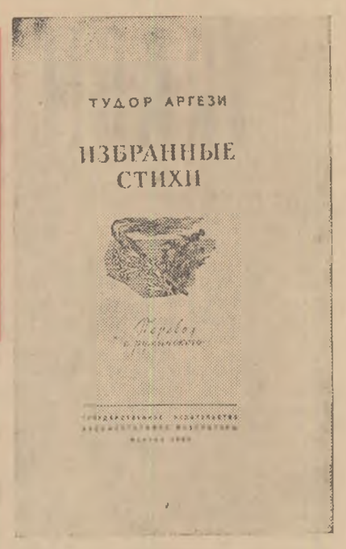

Cel mai mare poet romîn contemporan, academicianul Tudor Arghezi, este un artist de seamă al cuvîntului, care a înscris prin opera sa multilaterală o nouă și valoroasă pagină în letopisețul poetic romînesc al țării sale.

Tot ceea ce este mai bun din ceea ce a dat Arghezi, de la versuri pentru copii și pînă la pamflete biciuitoare, ne captivează prin înțeleapta lor simplitate și claritate, prin bogăția conținutului și frumusețea formei, prin unitatea lor. Astăzi opera lui T. Arghezi aparține în întregime patriei sale revoluționare, întregii lumi progresiste și prin aceasta se explică acea dragoste nemărginită și popularitate de care este înconjurat numele poetului romîn.

(Din prefața volumului de „Poezii alese" apărut în Editura de stat pentru literatură. Moscova 1960).

VIKTOR BOKOV

Prietenilor romîni

— Pe-acoperișul casei mele, oare,
De strajă pentru ce-ai rămas;
Nu te îndeamnă firea călătoare
Să faci sub alte ceruri un popas?
Și îmi răspunde pasărea:
— Țin minte
Europa sfîrtecată de război,
Tranșeele adînci brăzdînd fierbinte,
Obrazul cîmpului prin pulbere și pl
— Ci du-te;
Cuibul tău nu se va frînge,
La-ntoarcere îl vei găsi la fel.
Nu pentru c-a simțit miros de sînge,
Ci de arșiță geme-un porumbel.
Te du spre Romînia depărtată,
Pe Mureș unde umbrele sînt verzi:
Pădurile belșugului stau roată,
In spicul bucuriilor te pierzi.
Și pasărea zvîcni cu aripa sus,
Spre cupa fără margine, albastră.
O însoțește inima-mi de rus,
Salutul meu,
prietenia noastră.

In romînește de CRISTINA LUCIAN

La Moscova a apărut o culegere din poeziile recente ale lui Mihai Beniuc

Sub titlul „TESTAMENTUL", la Budapesta a apărut o amplă culegere din Tudor Arghezi

In Uruguay a avut loc o expoziție de grafică romînească. Publicăm coperta programului expoziției

Presa străină despre cultura germană în Romînia

„Don Carlos la Timișoara"

Ziarul „Stuttgarter Zeitung" din 20 iulie a.c. publică sub semnătura lui Wolfgang Kraus următorul articol intitulat „«Don Carlos» la Timișoara", cu subtitlul „Limba și literatura germană în Romînia de azi".

Republica Populară Romînă a acționat cu pricepere la soluționarea problemei minorităților sale. După șocul provocat de război și după ce a trecut perioada postbelică, cultivarea limbilor și culturii minorităților nu a fost numai admisă, ci și sprijinită prin sume de bani considerabile.

...Această grijă pentru dezvoltarea culturii nu se limitează numai la cea a minorităților, ci cuprinde întreaga țară. Trebuie să știm că școli germane nu există numai în Banat și Transilvania ci și la București. Dacă în orașul natal nu există o școală germană, copiii au posibilitatea să locuiască în internate în care se vorbește limba germană.

Scriitorii de limbă germană au aceleași drumuri ca și scriitorii romîni. Am reușit să mă conving de acest lucru și prin aceea că în Romînia lucrările lor sînt tipărite și difuzate în tiraje considerabile. În ceea ce privește retribuția, efectuată după volumul operei, tirajul mai mic față de cel al lucrărilor romînești, nu se face prea mult simțit.

...Două centre culturale importante ale minorității germane sînt teatrele de limbă germană de la Timișoara și Sibiu. Am avut prilejul să asist la Timișoara la o reprezentație a operei lui Schiller „Don Carlos" și să stau de vorbă cu directorul, Johann Szekler. La Timișoara există pentru prima oară, începînd din 1953, un teatru de stat de limbă germană, în timp ce altădată nu existau decît teatre sezoniere. Ansamblul compus din 34 de persoane are la dispoziția sa o clădire cu 386 locuri și dă trei pînă la patru reprezentații pe săptămînă. Celelalte seri sînt rezervate ansamblului maghiar. În realitate însă, actorii germani joacă în fiecare seară deoarece ei pleacă în turneu în 60 de localități din împrejurimi. Reprezentațiile lor au foarte deseori 900 de spectatori și biletele sînt vîndute cu multă vreme înainte. În ceea ce privește limba, reprezentația cu „Don Carlos" a fost la un nivel exemplar. Probabil că aici s-a depus o muncă enormă pentru a menține limba germană atît de curată. Am văzut numeroși actori tineri, oameni care proveneau din echipele de amatori, și care au început să fie instruiți cu adevărat abia la teatrul din Timișoara. Orașul Sibiu dispune și el de un teatru propriu în limba germană. Ansamblul este mai mic; el numără numai circa 24 de actori. Și acest ansamblu pleacă foarte mult în turneu. Repertoriul cuprinde în primul rînd clasici: „Minna von Barnhelm", „Kabale und Liebe", „Iphigenie", „Räuber", cît și „Meineidbauer" de Anzengruber; printre autorii mai noi se numără Bertolt Brecht.

La București nu există un teatru de limbă germană, dar există în schimb Casa de cultură „Friedrich Schiller" unde au loc toate cursurile, prelegerile și reprezentațiile în limba germană. Este vorba despre o mare casă de culturalizare a maselor. Tot ce intră în tematica organizării timpului liber poate fi găsit în această Casă de cultură, începînd de la serile de dans, cursuri pentru croitorie și pînă la recitaluri și reprezentații de artiști amatori. Casa are o bibliotecă proprie de limbă germană compusă din 12.000 de volume; autorii cei mai solicitați sînt Franz Werfel, Ștefan Zweig, Thomas Mann, Herman Hesse ș.a.

Răsfoind PRESA STRĂINĂ

Inalt nivel cultural

Trebuie să stabilim că datorită investițiilor aproape gigantice în toate domeniile culturale, a avut loc în decurs de 15 ani un uriaș aflux de talente. Nu încape, firește, nici o îndoială că majoritatea acestor talente lucrează în sensul pedagogic al maselor, iar autorii înșiși, ca personalitate, au un înalt nivel cultural, sînt extrem de culți, atît în domeniul literaturii occidentale, cît și, firește, în domeniul literaturii răsăritene. În Occident nu poate fi găsit într-o singură localitate un număr atît de mare de scriitori cu un asemenea înalt nivel cultural. Că această instruire logică a lor pornește de la un cu totul alt punct de vedere decît al nostru, este o altă chestiune.

Cel mai limpede se poate observa această împădurire a vieții literare la generația mai tînără. Cei în vîrstă de 30 de ani au crescut în condițiile Republicii Populare și înainte de toate trebuie să menționăm că ei își identifică cu desăvîrșire cariera și poziția cu noul regim.

(„Die Furche", Viena, nr. 22/1961)

O caracteristică a Bucureștiului

Aceste mari cartiere sînt o caracteristică a Bucureștiului. Această Capitală, care se extinde din an în an cu un ritm de necrezut, înconjoară mici păduri și lacuri ce rămîn aproape ascunse, constituind neașteptate și cu atît mai plăcute zone verzi, răcoritoare.

„Floreasca", cartierul florarilor, își merită pe deplin numele. S-a clădit, ca și celelalte cartiere, în jurul unui grup de fabrici și se aseamănă cu un mic oraș, cu magazinele sale, cu cinematografele sale, cu școli, de la cursurile elementare pînă la liceu, și mai ales cu numeroasele sale grădini mici.

Acum cîțiva ani nu exista acest cartier, ci o „zonă înapoiată" a Capitalei.

Renato SASDELLI
Tempi Nuovo, Bologna

Arhitectura nouă

„La Mamaia clădirile sînt splendide și foarte moderne, construite după un plan de sistematizare care nu a economisit spațiul verde. Grija pentru spații verzi este o caracteristică a întregii noi arhitecturi romînești. Pe coasta Mării Negre, la Mamaia, există 5 centre noi sau reînnoite, și constituie unul din cele mai frumoase ansambluri turistico-hoteliere pe care le-am văzut vreodată".

Mario G. LOSANO
Il Ponte, Florența

☆

Ziaristul indonezian JOE NOES LOEBIS în notele sale de călătorie publicate anul acesta (martie) în „Warta Berita": „Multe regiuni din Romînia nu au avut cinematograf, teatru sau alte centre de recreație pentru muncitori. În prezent se construiesc pretutindeni cinematografe în cel mai modern stil, precum și teatre și săli de concert care pot fi folosite de poporul iubitor de muzică".

★

„Am fost invitat să văd două săli de concerte, una cu o capacitate de 3000 de locuri iar cealaltă cu o mie. Ambele au fost construite în ultimele 18 luni, și dacă te gîndești la hangarul care este numit în mod ironic „Festival Hall" atunci ele ne fac să ne rușinăm. În prima sală, maestrul Georgescu repeta Simfonia Corală cu o orchestră de aproape 100 de persoane și un cor de 300 de persoane.

Acustica este superbă, iar spectacolul a fost de prim rang".

(Din articolul lordului Boothby „Sunday Times", 23 iulie 1961).

Perspectiva anului 1965

„Romînia a fost în mod tradițional grînarul Europei Centrale. Deși ea are resurse considerabile de țiței și alte minerale, industrializarea nu a fost niciodată considerată ca o chestiune serioasă pînă la cel de al doilea război mondial. De atunci s-au făcut pași rapizi în crearea nucleului unei industrii care va fi bazată în mare parte pe materii prime naturale disponibile, și în general pe țiței și gaze naturale".

„Este de așteptat ca în 1965 indicatorul balanței să treacă de la agricultură la industrie și ca Romînia, cu o populație mică, de 18 milioane locuitori, să devină una din țările cu un înalt nivel de industrializare din Europa".

(„Petroleum" Londra, iulie 1961).

Odihnă Sport Distracții

„Fiecare fabrică de o anumită mărime realizează astăzi un program social medical de proporții care impun într-adevăr. Există înlesniri sociale, clădiri elegante și bine aprovizionate, pentru studiu și odihnă, pentru sport și distracții...

Mulți muncitori romîni își petrec zilele lor libere, în timpul verii, pe litoral, în unele din cele mai elegante și bine utilate case de odihnă, pe coasta romînească a Mării Negre, la un preț ieftin...".

Bo HANSON
corespondentul revistei suedeze „Femina"

Aportul științei romînești

ROMAN IACOBSON, profesor la universitățile Harward și Massachusetts din S.U.A.: „Știința romînească îmbogățește știința mondială prin contribuția sa de idei fecunde, prin observațiile și descoperirile sale".

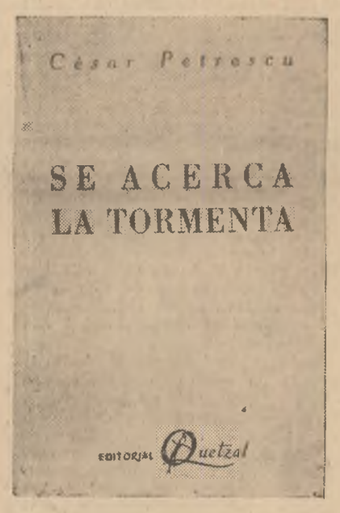

Autor de diferite compoziții epice, ca „Intunecare", „Aurul negru", „Calea Victoriei", „Apostol", Cezar Petrescu marchează o etapă distinctă în evoluția romanului romînesc din perioada celor două războaie, afirmîndu-se ca unul din scriitorii europeni contemporani care dispun de cel mai vast orizont de observație.

Opera sa este în mod vizibil concepută după stilul balzacian în mari cicluri susceptibile de a oferi o viziune de ansamblu a societății. În romanele sale care se disting prin varietatea tipurilor și aspectelor pe care le evocă, întîlnim o lume plină de contradicții și de probleme. Capodopera lui Cezar Petrescu este fără îndoială „Intunecare", roman viguros consacrat primului război mondial și problemelor de o mare complexitate care au zguduit viața europeană. Cea a Romîniei de exemplu — după război. Romanul face să trăiască în mod simultan, într-un sistem de contrapuneri, personajele cele mai diverse, reprezentanții cei mai tipici ai societății romînești din acea epocă ale căror destine se încrucișează în intriga romanului.

Ca realist viguros, scriitorul pătrunde în toate sectoarele vieții sociale, analizează acțiunile și reacțiile, le coordonează într-o logică minuțioasă.

Virtuozitatea expresiei vine să perfecționeze satisfacția care ne-o oferă lectura acestui roman. Scriitorul utilizează posibilitățile cele mai diverse. Dialoguri, note descriptive de o minuțiozitate balzaciană, efuziuni lirice, reflecții de moralist se întrepătrund, se unesc și se confundă într-un stil plin de seducție, al cărui ritm se acordă întotdeauna pe deplin cu sensul povestirii.

(Din prezentarea ediției spaniole a romanului „Intunecare", apărut la Buenos Aires).

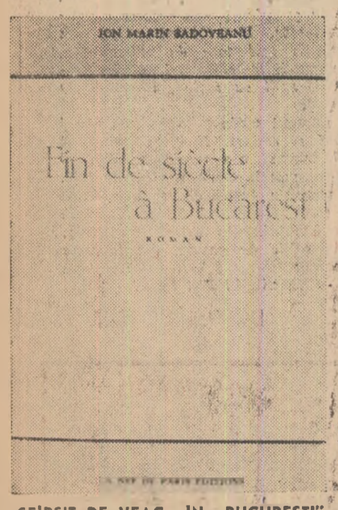

„SFIRȘIT DE VEAC ÎN BUCUREȘTI" de Ion Marin Sadoveanu, în ediție franceză

La Budapesta s-a publicat recent o antologie a poeziei romînești

O culegere de povestiri romînești a apărut la Hanoi

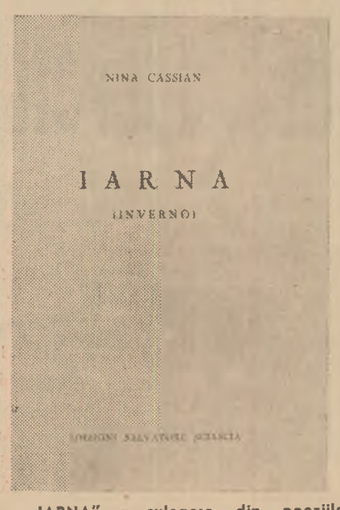

„IARNA", o culegere din poeziile Ninei Cassian, care s-a publicat de curînd la Roma

ROMÎNEȘTI

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26: 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu